Adrian Vasiliu

Steaua SNAGOVULUI

Editura
SPORT-TURISM

STEAUA
SNAGOVULUI

ADRIAN VASILIU

STEAUA SNAGOVULUI

Editura
SPORT-TURISM
București, 1983

Coperta de NICOLAE SÎRBU

Visul oricărui sportiv este să participe la Olimpiadă!

...Moscova, duminică 26 iulie 1980. În satul olimpic, la primele ore ale dimineții, e liniște deplină. Începe o nouă zi, a șaptea, a celei de a XXII-a Olimpiade de vară. În blocul pe al cărui pavilion flutură tricolorul românesc, la etajul șase, rezervat canotoarelor, se simte forfota. În toate camerele. Obișnuite de la Snagov să se trezească cu noaptea în cap, fetele nu fac excepție de la regulă tocmai în această atît de mult visată zi a finalelor. Își fac toaleta, zăbovind parcă mai mult în fața oglinzii decît în zilele precedente, își verifică echipamentul necesar în aceste ore ale ultimului asalt. Apoi, coboară grăbite pentru micul dejun.

Sînt cele 24 de canotoare pe care antrenorii le-au înscris în listele de concurs cu cinci zile înainte, la preliminarii. Este, dealtfel, un prim succes al flotilei noastre, prezentă cu toate cele șase echipaje în finale, pentru prima oară în istoria Jocurilor Olimpice. Fetele din „opt", majoritatea debutante, sînt vesele, glumesc. Olga Homeghi și Vali Răcilă

par îngîndurate. Antrenorul șef, Victor Mociani, și-a pus cele mai mari speranțe în dubloul lor și ele știu acest lucru.

Sanda s-a așezat la masă, dar nu poate înghiți mai nimic. Bea un pahar cu lapte și se ridică. Nici în zilele precedente nu a mîncat prea mult. Evită pe toți cei din jur, știindu-se urmărită de toate privirile. Fetele nu insistă. O cunosc și știu cît de taciturnă este înaintea unei finale.

Autobuzul a sosit la timp și fiecare pare grăbită să ajungă mai repede la hangarele de la Krîlatskoe pentru a-și lua barca în primire. Lacul, de fapt o pistă artificială lungă de doi kilometri și jumătate, le întîmpină cu un cer înnorat.

Sanda zîmbește. Pare mulțumită. Vremea îi convine de minune. „Mă simt excelent pe ploaie și vînt, cînd înaintez printre valuri. Pe calm plat, toată lumea știe să concureze. Cînd sînt valuri e mai greu. Tehnica, echilibrul... Și apoi, cei mai grei sînt avantajați".

Nimeni nu-i adresează vreun cuvînt, deși poate că acum ar fi fost momentul. Dar antrenorii sînt preocupați de bărcile mai grele. Sanda îl caută din priviri pe profesorul Lupu, și Fănică nu întîrzie să apară. O ultimă verificare a schifului, un *Stämpfli* din lemn. Nu mai era *Empacher*-ul, din plastic, pe care campioana cîștigase cu un an în urmă, la Bled. „Am renunțat la ea — spunea Sanda tuturor. Am observat că pe vreme capricioasă și mai ales cînd vîntul este lateral, barca înaintează greu. Cunoșteam pista de la Krîlatskoe. Concurasem cu un an înainte pe ea și știam că mă pot aștepta la vînt lateral sau contra. Și m-am decis pentru *Stämpfli* ; schiful era puțin mai greu, dar sigur."

„Hai fetiţo, să nu mă faci de rîs tocmai azi !“

Fănică nu pierde din vedere nici un amănunt şi, după ce constată că totul este în regulă, mîngîie barca, vrînd parcă să-i spună : „hai fetiţo, să nu mă faci de rîs tocmai azi !“ Apoi, o glumă şi încă una... Aşa este Fănică ; nu te lasă nici un moment să te gîndeşti la ce va urma. Între timp Sanda şi-a pus la punct echipamentul. Are acelaşi tricou albastru care-i poartă noroc şi nelipsita pălăriuţă albă. Pun împreună schiful pe apă, dar acesta nu vrea să stea locului o clipă...

„Gata fetelor, începe încălzirea — se aude vocea baritonală a lui Mociani. Are cineva vreo problemă ?“

Nici un răspuns. Bărcile pleacă pe rînd, în ordinea... intrării în scenă. Sanda mai zăboveşte puţin. Aşteaptă totuşi un cuvînt, o încurajare. Nimic.

„Am început să vîslesc — îşi aminteşte campioana. Cu cît mă îndepărtam de mal, valurile deveneau tot mai ameninţătoare. Nu avea rost să mă agit prea tare. Pînă la cursă mai era timp berechet, aşa că am pornit într-o uşoară plimbare. Am întîlnit-o pe Maşina, despre care antrenorii sovietici nu se sfiau să spună că s-a pregătit special să mă întreacă. Vîslea viguros, dar avea probleme cu echilibrul. Apoi m-am încrucişat cu englezoaica Mitchell. Veselă ca-ntotdeauna, mi-a făcut semn cu mîna : „good luck !“

La prima finală, practic, nici nu am privit. Vîsleam uşor şi mă gîndeam. Ce greu a fost în serie, cu Maşina, cu Schröter, care se anunţau principalele mele adversare. Atunci am pierdut pur şi simplu startul. Nu mi se mai întîmplase niciodată şi am fost puţin descumpănită. Pînă mi-am revenit,

celelalte aveau deja o barcă avans. Am pornit cu 36 de lovituri, în loc de 52 sau 54, cum obișnuiam. Pînă la urmă am reintrat în ritmul normal și am început să vîslesc din toate puterile. Era prima mea cursă olimpică și nu voiam s-o ratez. Le-am ajuns din urmă, iar la jumătatea pistei aveam deja un avans de vreo trei secunde. Dar cu ce preț ?... Am plătit scump acest efort și am terminat greu, cu numai jumătate de secundă înaintea celorlalte. Cînd am ajuns la mal și am coborît din barcă era gata să leșin și dacă nu era profesorul Lupu să mă sprijine, nu știu cum aș fi ajuns la vestiar...

„Slăbisem aproape 6 kilograme..."

Au urmat zile de coșmar. Dormeam foarte prost, nu mîncam mai nimic, deși după serie slăbisem aproape șase kilograme. N-am spus nimănui vreun cuvînt ; nu doream să creez panică. Doar profesorul Lupu știa cît de greu mi-era să recuperez.

Noroc că în semifinală a fost mai ușor. Mi-am recăpătat încrederea și am devenit mai optimistă la întrebările ziariștilor, care nu conteneau să mă descoasă : „cine va cîștiga, pe cine consider ca principală adversară ? etc.".

După cea de-a treia finală, nori grei, plumburii au prins să alerge deasupra bazei de la Krîlatskoe și umbrelele au început să se deschidă în tribună. Exact în momentul cînd schifurile urmau să se alinieze la ordinul startului, s-a dezlănțuit ploaia, urmată de o veritabilă furtună.

Pe culoarul unu — Beryl Mitchell, din Anglia, pe al doilea — Martina Schröter, din R. D. Germană. Culoarul trei — Sanda Toma,

România. Apoi, în ordine, sovietica Antonina Mașina, bulgăroaica Rosita Spasova și poloneza Beata Dziadura.

„Etes vous prêtes ? Partez !“

Cele șase schifuri au pornit în cursă ca niște bolizi. Stropii de ploaie sînt tot mai deși ; vîntul suflă în rafale. Dar cele șase fete curajoase își strunesc bărcile ce par să danseze pe valuri. Se desprinde încet, dar sigur, cea împinsă cu o forță de-a dreptul incredibilă de tricoul albastru. Specialiștii din tribună privesc uimiți cînd, la baliza indicînd primii 250 de metri, românca trece cu o jumătate de barcă avans. Cei mai mulți așteptau s-o vadă în frunte pe Mașina, dar aceasta nu poate mai mult, deși vîslește cum n-a făcut-o niciodată.

„To-ma, To-ma, San-da, San-da !“

Valurile încearcă tot mai mult să schimbe cursul schifurilor. Cel al Sandei însă înaintează vertiginos, parcă purtat pe aripi de un vînt miraculos. La jumătatea întrecerii, campioana României se află cu exact o barcă înaintea reprezentantelor Uniunii Sovietice și R. D. Germane. Micul grup al compatrioților agită necontenit steagul tricolor : „To-ma, To-ma, San-da, San-da !“ Dar greul abia începe.

Tribuna nu are ochi și glas decît pentru Mașina. Sovietica simte și mărește cadența. O simte însă și românca, care nu acceptă replica. De cînd a urcat într-un schif, nu a cunoscut înfrîngerea și acest lucru îi asigură un ascendent moral. A uitat parcă de zilele grele dinaintea finalei și sfidează furtuna care nu slăbește. De unde oare are atîta forță să vîslească mai repede, mai bine decît cele-

lalte valoroase adversare ? Aruncă în luptă ultimele resurse și privește în stînga, în dreapta. Schröter nu mai poate face față ritmului și rămîne la o barcă distanță ; în schimb Mașina a mai refăcut din handicap. S-a trecut și de penultima baliză. Sanda mai are resurse, dar și purtătoarea tricoului purpuriu este la fel de ambițioasă. Un duel de toată frumusețea. Se aude vocea crainicului televiziunii, Cristian Țopescu : „hai Sanda, încă puțin !".

Au fost clipe greu de descris... „Și linia aceea a sosirii care nu mai venea..." — spunea Sanda după cursă. Apoi, vocea lui Țopescu, gîtuită de emoție, a anunțat tuturor : „Victorie ! Sanda noastră a trecut prima linia de sosire, cu mai mult de un metru avantaj !"

Campioană a lumii, campioană olimpică la 24 de ani ! Visul Sandei, visul oricărui sportiv, se împlinise. Cu prețul multor ani de muncă și de sacrificii, al unor eforturi pe care nici un aparat nu le poate aprecia cu precizie.

Cum a ajuns ea la gloria supremă a sportului, cîntată de rapsozi încă din antichitate ? Este o poveste interesantă care merită să fie reținută, pildă celor tineri și curajoși.

...Cam pe unde s-a născut luceafărul poeziei românești și au răsunat strunele viorii lui Enescu

Duminică 26 februarie 1956. „A fost o noapte cumplit de geroasă la Ștefănești" — își amintește Vasile Toma — cînd soția lui, Emilia, a adus pe lume a doua fată, pe Sanda. „Aș fi vrut să fie un băiat, care să mă ajute cu timpul la aratul cîmpului, la creșterea vitelor. Dar n-a fost să fie așa...

Nu am prea avut timp să mă bucur în lege, așa cum se întîmplă pe la noi la nașterea unui prunc. Nevastă-mea avea o infecție pe care doctorii n-o depistaseră la timp și aceasta s-a transmis și fetiței. Eram mai mult decît speriat și lumea credea că vom pierde copilul. Dar pe lume se mai întîmplă și minuni, iar «minunea» noastră s-a numit doctorul Sticlaru. El a fost singurul care nu s-a speriat și a reușit să salveze copilul. I-am mulțumit toată viața și nu voi înceta s-o fac, căci știu că mai trăiește, cu pensia lui, undeva, pe la București."

Așadar, Sanda a văzut lumina zilei la Ștefănești, în județul Botoșani, un ținut cu largi rezonanțe și tradiții în istorie, situat în nord-estul țării, lîngă granița cu Uniunea Sovietică.

Istoria Botoșanilor vine din vremuri îndepărtate. Urme de viață, atestînd prezența

omului pe aceste meleaguri datează din cele mai vechi timpuri. De numele Botoşanilor şi al altor localităţi din judeţ se leagă momente importante din lupta milenară a poporului român pentru independenţă, libertate şi dreptate socială. Oare nu de pe aceste meleaguri s-au aprins vîlvătăile marii răscoale ţărăneşti din 1907, una dintre cele mai mari ridicări la luptă a ţărănimii, cunoscută în întreaga Europă în epoca modernă ?

Sub raportul dovezilor prezenţei omului pe aceste pămînturi întreg judeţul se constituie azi într-un uriaş muzeu în aer liber, care atestă urme ale unei culturi (Cucuteni) din perioada paleoliticului şi neoliticului. În documente oficiale, însă, Botoşanii sînt amintiţi abia în 1439, iar judeţul, ca unitate administrativ-teritorială, a luat fiinţă tocmai în 1741.

Botoşanii se înscriu în istoria noastră naţională nu numai cu evenimente de profundă semnificaţie pentru trecutul neamului românesc, ci şi cu deosebita contribuţie pe care fiii acestor meleaguri şi-au adus-o la patrimoniul culturii naţionale şi universale. Să amintesc deci că prin aceste părţi se află Ipoteştii, cu teii copilăriei luceafărului poeziei româneşti, Mihail Eminescu, că la Livenii lui George Enescu au răsunat prima dată strunele unei viori ce avea să farmece o lume întreagă.

Chiar din Ştefăneştii Sandei Toma a plecat Ştefan Luchian, zugravul sublim în pînzele căruia culorile nu-şi pierd niciodată uimitoarea frăgezime şi căldură.

Istoria culturii şi ştiinţei româneşti ne relevă că tot prin aceste locuri au făcut primii paşi Octav Băncilă, pictorul răscoalei din 1907, Nicolae Iorga, marele istoric al neamului nostru, savant de talie mondială, geologul

de reputație universală Ioan Simionescu, matematicienii Dimitrie Pompei și Octav Onicescu, naturalistul Grigore Antipa sau Horia Hulubei, fondatorul școlii românești de fizică nucleară.

Se poate spune fără teamă de a greși că nu există domeniu al științelor, artei și culturii în care fiii Botoșanilor să nu-și fi adus prinosul. Și azi, se adaugă cel al sportului...

Cam prin 1476, cronicarul polon Dlugosz menționează în scrierile sale Ștefăneștii ca unul din importantele tîrguri ale Moldovei, a cărui întemeiere este pusă pe seama lui Ștefan cel Mare, de unde și-ar trage și numele. Situată pe dealurile Prutului, la o răscruce de drumuri, la mai puțin de un kilometru și jumătate de apa Prutului, comuna Ștefănești — astăzi un mic orășel în toată regula — număra la recensămîntul din 1930 peste 4 700 de locuitori. Climatul continental excesiv de prin părțile locului se caracterizează prin ierni geroase, cu viscole frecvente, cînd mercurul termometrelor coboară și sub minus 30 de grade, ca și prin veri deosebit de secetoase, în care valorile termice ating aproape 40 de grade. Agricultura, viticultura și creșterea vitelor sînt principalele preocupări ale unor oameni harnici, robuști și rezistenți la capriciile naturii.

„Cît de greu a început să meargă..."

„În curtea casei părintești aflată în mahalaua comunei, foarte aproape de apa Prutului — își amintește Sanda — iarna se ridica un adevărat derdeluș. Era marea mea bucurie și a Vioricăi, sora mai mare cu trei ani. Vara însă, părinții ne luau cu căruța la cîmp.

Am și o amintire de pe vremea aceea.

Într-o zi de arșiță cumplită, stînd la umbra coviltirului, am încercat să beau apă dintr-o damigeană pe care abia o puteam ridica. Viorica, care se juca cu un briceguț, a încercat să mă ajute și, fără să vrea, mi-a făcut o frumoasă crestătură pe obraz. Am început să țip ca din gură de șarpe ; părinții au venit în fugă, crezînd că ne-am tăiat în coasă și... iar am ajuns la spital. Am rămas cu o urmă care se observă și astăzi."

„Dar parcă asta a fost singura «minune» a Sandei ? — adaugă Emilia Toma. Nici nu vă puteți închipui cît m-am chinuit cu ea cînd era mică. Împlinise doi ani și nu se putea ține pe picioare. Era înaltă, foarte slabă și abia se tîra în patru labe. L-am luat pe Vasile al meu, am suit fata în căruță și am plecat la doctori, la Botoșani, la Iași. Toți mă asigurau că este o formă ușoară de rahitism, dar noi eram disperați că fata nu putea merge. Dă-i doctorii, umblă din nou cu ea prin spitale ; abia în al treilea an a început să se țină dreaptă. Și iat-o cît de voinică și sănătoasă a crescut acum ! Din toată familia noastră, doar tatăl meu este mai înalt ca ea și se ține drept ca un stejar. Are peste 75 de ani, mai mult de 1,85 m și arată ca de 60. Cred că lui îi seamănă cel mai mult Sanda noastră".

„Era mai înaltă ca toate în sat !"

„Cînd a împlinit șase ani și jumătate am spus omului meu : nu vezi că-i mai înaltă decît toate din sat ! Trebuie să meargă la școală ! Dar Vasile nu a fost de acord : «las-o să se mai joace o iarnă și o vară ; cu anii ăștia nu se mai întîlnește niciodată»."

„Și a venit vremea școlii. Ne-am mutat într-o casă nouă, în centru, lîngă autogară — povestește Sanda. Peste drum era stadionul, cu teren de fotbal, o pistă de alergări, un teren de volei și altul de tenis. În continuare, începea grădina publică, aflată în mijlocul unui parc cu multă umbră, cu chioșcuri, bănci și o estradă pentru spectacole artistice.

Adesea treceam strada să mai trag cu coada ochiului cum băteau mingea băieții și fetele. Eram prea mică, nu înțelegeam mare lucru din ce făceau ei acolo, dar îmi plăcea că erau veseli și rîdeau tot timpul. Nu zăboveam însă prea mult. Glasul mamei îmi aducea aminte că am de făcut bețișoare și cerculețe în caiet, că trebuie să învăț să scriu și să citesc.

Îmi amintesc și acum de Suzana Bulgaru, învățătoarea noastră. O femeie extraordinară ! Era ca o a doua mamă pentru noi și ne-a făcut să venim cu drag la școală. Cînd a plecat din comună — eram în clasa a treia — am plîns cu toții după ea. Și astăzi mai întîlnesc foști colegi din școală și ne amintim cu plăcere de învățătoarea Suzana, cea care ne-a îndrumat primii pași în viață, care ne-a învățat să fim cinstiți și corecți, să ne iubim între noi, să învățăm carte spre bucuria și mîndria părinților.

Eram nu numai cea mai înaltă din clasă, dar și printre premianți. Cu matematica și fizica nu m-am prea împăcat eu ; în schimb, nimeni nu citea și nu scria mai frumos ca mine. Îmi plăceau poeziile. Ba chiar începusem să scriu și eu versuri. La început naive, firește, dar mai tîrziu — adevărate poezii. Toată lumea mă încuraja. Mama rîdea, dar tata era alături de mine ; nici nu concepea că nu voi ajunge o profesoară destoinică, de limba română, la liceul din Ștefănești. Și Viorica învăța bine, era parcă mai studioasă

ca mine. A ajuns o doctoriță foarte bună și astăzi locuiește, cu soțul ei, la Botoșani.

La Ștefănești am învățat pînă în primul trimestru al clasei a opta. Mulți dintre foștii colegi au mers mai departe, la facultate, s-au căsătorit. Unii au revenit la Ștefănești. Eu am avut drumul meu...“

Am căutat-o pe Suzana Bulgaru, dar n-am reușit s-o întîlnesc. Am vorbit însă cu profesori care-și amintesc de Sanda. Nu a fost unul care să nu-mi laude ambiția ieșită din comun a fostei lor eleve, puterea de muncă : „Va ajunge departe fata asta !“ Dar ei se gîndeau la cu totul altceva...

A fost portar la handbal!

— Sanda, stadionul era în fața casei. Mai ții minte cine făcea sport în comună ?

— Echipa de fotbal a Ștefăneștiului era foarte puternică în județ. Tribuna se dovedea neîncăpătoare la meciurile ei. Mai era și o echipă de handbaliști, foarte tare ; majoritatea, elevi din liceu.

— Dar despre canotaj auziseși ceva ?

— Nici nu știam că există un asemenea sport.

— Și totuși, pe apa Bașeului care curge în apropiere și se varsă în Prut nu ai întîlnit bărci ?

— Nu prea. Apa este mică ; doar primăvara, cînd se topește zăpada, nivelul ei crește puțin. Abia cînd am împlinit opt ani, plecînd cu mama la niște rude din Insula Brăilei, am traversat Dunărea într-o barcă. Mi-a fost atît de frică încît am crezut că nu voi mai îndrăzni niciodată...

— Cum a fost primul contact cu sportul ?

— Cred că eram prin clasa a cincea. O colegă la fel de înaltă ca mine, Mioara Boboc, m-a luat într-o zi de mînă și m-a dus pe tere-

nul de handbal. Era o fată foarte talentată ; trăgea bine la poartă și marca multe goluri. Păcat că nu a întîlnit-o nici un antrenor mai de seamă. Altfel, sigur ajungea departe.

— Și ce ți-a spus Maria ?

— Echipa clasei nu avea portar. Eu eram destul de înaltă și... am devenit portar. Dar mingile treceau șuierînd pe lîngă mine și se opreau în plasă. Fetele rîdeau și m-au ambiționat. Am început să primesc tot mai puține goluri ; am ajuns și în echipa liceului. Jucam în fiecare săptămînă, făceam antrenamente. Era o nouă preocupare.

— Ți-a plăcut ?

— La început, da. Mai scăpam de cicăleala „bătrînilor". Fetele mă ajutau să devin mai sociabilă ; mă simțeam și eu privită de mai multă lume.

— Totul se rezuma la meciurile din Ștefănești ?

— Nu, am început să mergem și la Botoșani. N-am să uit niciodată prima mea deplasare. Nu mai plecasem niciodată de acasă, singură. În preziua meciului, mi-am spălat singură echipamentul, mi l-am călcat și am încercat să mă culc mai devreme. Așa ne spusese profesorul. Dar a fost imposibil să dorm.

— De ce ?

— Mă tot gîndeam la ce va fi mîine... Dimineața am fost prima la autobuz, dar în timp ce urcam, mi-am sucit un deget. N-am dat atenție durerilor, crezînd că pînă la Botoșani îmi va trece. Dar pe măsură ce trecea timpul, observam că degetul se umflă și durerea devine tot mai greu suportabilă.

— Și ce-ai făcut ?

— N-am spus nimănui un cuvînt. Odată ajunși la sala din Botoșani m-am echipat și

am ieșit pe teren, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Fetele mă încurajau ; eram mezina echipei. Iar eu trebuia să le zîmbesc...

— Și să aperi, cred...

— Primul șut al adversarelor a nimerit exact mîna cu pricina. Am crezut că văd negru în fața ochilor, așa de tare m-a durut. Dar am rămas mai departe la post și am apărat pînă la sfîrșit, cu o singură mînă. Culmea, am și cîștigat meciul din acea zi.

— Așadar, handbalistă...

— Nu a durat prea mult. Începusem să observ că lumea aplaudă și le laudă pe fetele care marchează goluri. Eu primeam mai mult reproșuri.

— Depinde și de portar...

— E adevărat, eram înaltă, aveam brațe lungi, dar cu reflexele stăteam mai prost. Cînd mingile nu se loveau de mine... Și astfel am ajuns să joc pivot. Acolo mi s-a părut și mai greu ; cum mă apropiam de linia de la șase metri începeam să fiu îmbrîncită, lovită și cînd aveam mingea și cînd n-o aveam. Dar marcam goluri și am suportat.

— Acasă care era atmosfera ?

— Parcă o aud și acum pe mama : „mai las-o dracului de minge, că nu-i bună de nimic ! Nu vezi că tot zgîriată ești și plină de vînătăi ?“ Dar eu, nimic ; vara, toamna, primăvara, în sală sau în aer liber, jucam handbal. Sinceră să fiu, nu am prea avut satisfacții. La handbal nu poți face tu totul singură. Depinzi foarte mult de coechipieri. Uneori pasa venea la timp și puteam arunca la poartă ; alteori, venea tîrziu sau nu venea deloc și atunci mă înfuriam, deveneam nervoasă, greșeam.

Aproape 10 metri, de la prima aruncare

— Şi, pînă la urmă, ai renunţat la handbal ?

— Nu a fost ideea mea. S-a întîmplat să jucăm odată la Botoşani, pe terenul care ocupa doar jumătate din sală. În cealaltă jumătate se desfăşura un concurs de atletism pentru copii. Profesorul nostru, Mihai Cadinoiu, a privit la mine şi mi-a spus : „hai Sanda, încearcă şi tu !“ Şi m-a înscris la săritura în înălţime şi la aruncarea greutăţii. Învăţasem la şcoală, în orele de educaţie fizică, să sar în „foarfecă“ şi să arunc greutatea de trei kilograme fără elan, de pe loc. Fiind destul de înaltă, peste 1,70 m, nu mi-a fost greu să trec de prima dată peste ştachetă, la 1,30 m. Iar greutatea — deşi eram slabă ca un ţîr — am aruncat-o aproape de linia care indica zece metri. Pentru cei 12 ani ai mei nu era deloc rău, mi-a spus profesorul. La greutate am ieşit prima. În sfîrşit, eram şi eu o dată prima !

De cum m-am întors la Ştefăneşti am şi uitat de handbal şi am început să mă antrenez pentru aruncarea greutăţii. Mai mult în orele de educaţie fizică, căci în rest mama nu mă prea lăsa să ies din casă. Mai spuneam uneori că mă duc să cînt la corul de la cămin şi fugeam repede pe stadion. Alergam mult, ridicam fel de fel de greutăţi şi apoi mă jucam cu bila mea de oţel, care zbura tot mai departe. Minciuna nu a ţinut însă prea mult, dar a intervenit profesorul spunîndu-le părinţilor că-mi scade nota la educaţie fizică. Aşa i-am putut îndupleca.

— Erau concursuri atletice la Ştefăneşti ?

— Pe vremea aceea nu prea. Şi nici partenere de antrenament n-am avut. Colegii

mei jucau mai departe volei, handbal. Eu aruncam tot timpul greutatea. Şi din cînd în cînd mergeam la Botoşani, unde pe cele de o vîrstă cu mine le întreceam cu mare uşurinţă. Crescusem foarte înaltă : 1,72 m în clasa a şaptea, iar un an mai tîrziu am ajuns la 1,76 m. Şi aici m-am oprit. Eram sănătoasă şi notele mele din catalog nu aveau de suferit. Aşa că nimeni nu s-a împotrivit să devin atletă. Şi totuşi...

„La 14 ani am plecat în lume..."

„Era prin toamna lui '69. Concurs la Botoşani. Am cîştigat, ca de obicei, cu uşurinţă şi profesorul Ion Chiran, venit special de la Bucureşti în căutare de tinere talente, m-a oprit şi m-a întrebat dacă nu vreau să fac sport de performanţă.

Ce înseamnă asta ? — am întrebat eu, oarecum nedumerită. Mi s-a explicat că trebuie să intru la un club, la Bucureşti, sau la Iaşi eventual, să mă pregătesc cu un antrenor specializat, să bat recorduri, să devin campioană.

Dar unde voi sta ? Cu şcoala ce voi face ? — am întrebat eu, interesată de propunerea primită. Mi-a răspuns că voi locui, cu alte fete, într-un cămin şi voi continua, fireşte, şcoala în oraşul respectiv. Mi-a luat adresa, urmînd să-mi scrie, de la Bucureşti, unde şi cînd trebuie să mă prezint.

N-am spus nimic acasă, dar la sosirea primei scrisori, care nu a întîrziat, «explozia» s-a produs. «Ce atletism, ce club, scoate-ţi din cap prostiile astea.» — spunea mama, care nu aştepta decît să mă vadă învăţătoare în comună. Iar tata nici nu a vrut să audă de aşa ceva : «Cu sportul n-ai să reuşeşti nimic

în viață. La liceul pedagogic sau industrial, să înveți o meserie ; acolo ai să mergi !». Bine, dar pe Viorica cum ați lăsat-o să se ducă — a fost replica mea. Sora mai vîrstnică plecase încă din clasa a șaptea, la Iași, să continue școala... Nu am reușit să-i înduplec.

Apoi, scrisorile au început să curgă. Eram întrebată de ce nu răspund, într-un fel sau altul. M-am apucat să scriu că sînt gata să intru la un club, să devin atletă, campioană, dar părinții nu sînt de acord să mă lase să plec de acasă.

Prin iarnă mama a găsit un anunț în ziarul «Sportul» despre înființarea Liceului de atletism de la Cîmpulung Muscel. Se vorbea acolo despre o selecție a celor mai bune elemente din întreaga țară, despre condițiile de școlarizare și cămin. L-am arătat tatei și am încercat să-l conving și cu ajutorul lui nenea Mitruță, unchiul meu. I-am explicat că voi continua studiile la un liceu în toată regula, că voi avea un cămin foarte bun și posibilități ca să mă antrenez. Pe tata însă nimic și nimeni nu-l putea clinti din hotărîrea luată. Cred că de la el am și moștenit încăpățînarea, în sensul bun al cuvîntului.

Citeam și reciteam scrisorile, plîngeam tot timpul. Profesorul Chiran îmi arăta că am calități să ajung o valoroasă atletă, o campioană. Și eu tocmai asta doream. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu a doua...

A trecut și iarna, începuseră să apară și ghioceii, iar acasă atmosfera devenise de nesuportat. Eu nu vorbeam cu nimeni, adesea nici nu mîncam sau îmbucam ceva de formă. Pînă la urmă mama nu a mai rezistat : «Hai fătuco, fă-ți bagajul și plecăm la Cîmpulung !» Tata însă... «Uite pentru cine am muncit o viață întreagă să ridic casă, să agonisesc cîte

ceva. Viorica a plecat, acum vrei să te duci și tu. Dar să știi, copilă, că eu după tine n-oi veni !»

...Nu trecuse nici o lună de cînd ajunsesem la Cîmpulung și cine a fost primul care a venit să vadă cum stau, cum învăț ? Tata. Nu mi-a spus decît atît : «Fată, să nu ne faci de rîs !» Și eu cred că nu i-am făcut.

La Liceul de atletism, directorul Gabriel Bădescu m-a primit cu multă căldură. Auzise de mine sau fusese înștiințat de la București. Cert este că am primit repede echipament, m-am prezentat la stadion pentru un fel de selecție și apoi am fost repartizată în clasa a opta."

Liceul, cantina, stadionul — toate la un loc...

„Episodul Cîmpulung“ rămîne unul dintre cele mai interesante din viața marii campioane. Aici, de fapt, și-a desăvîrșit ea pregătirea atletică, punct de plecare pentru orice mare sportiv, indiferent de pasiunea sa.

Întrebați pe fiecare din marii noștri campioni și va recunoaște fără ezitare : nu poți atinge culmile măiestriei dacă nu ai fost — la timpul cuvenit — un bun atlet. Chiar și fără să fi practicat în mod special acest sport. Școala alergării, a săriturii, a aruncării îți dezvoltă viteza, puterea de reacție, forța și detenta, rezistența, calități fără de care nu poți deveni un mare schior sau scrimer, înotător sau gimnast, jucător de tenis, baschet sau volei, de hochei sau rugby. Nici luptătorii, halterofilii, boxerii sau judokanii nu pot atinge marea măiestrie fără viteză, forță și rezistență. Ca să nu mai vorbim de fotbaliști... Poate și de aceea toată lumea consideră atletismul — „sportul rege.“

Ei bine, alegerea Sandei a fost extrem de inspirată. I-a plăcut atletismul, l-a iubit, a dorit din toată inima să devină o valoroasă campioană. În plus, la 15 ani, cu cei 1,76 m și 70 de kilograme, avea și o statură potrivită pentru a ajunge o aruncătoare excelentă.

Cînd a lăsat-o la Cîmpulung pe Sanda, Emilia Toma plîngea. Soții Bădescu au liniștit-o și au încurajat-o. „Fata are talent — îi spunea directorul liceului. Lăsați-o măcar un an, să se pregătească, să se dezvolte și dacă nu veți fi mulțumiți, o puteți lua acasă. Dealtfel nici noi nu sîntem interesați să ținem în școală elemente fără perspectivă."

Primul antrenor al Sandei a fost Gheorghe Georgescu. Și-a dat repede seama că nu avea în față o începătoare. Venise la Cîmpulung după ce cîștigase mai multe concursuri școlare interjudețene, cu cîteva noțiuni precise asupra tehnicii de aruncare. Deși reușea să trimită constant greutatea de trei kilograme peste linia celor 10 metri, noul profesor a constatat repede o serie de mișcări greșite. Dar, în același timp, și-a dat seama că are în față o tînără foarte ambițioasă, care prinde totul din zbor. Nu i-a fost greu să-i corijeze tehnica. Mai tîrziu a început lucrul cu greutățile, cu mingea medicinală. În programul zilnic — ceva nou pentru Sanda — intrau și multe alergări, pe distanțe scurte, mai lungi, alergări în teren variat. Adesea, uimit de rezistența noii sale eleve, de puterea ei de recuperare, Georgescu încărca tot timpul programul Sandei, căutînd ca printr-o cît mai mare variație să-i alunge plictiseala unor mișcări repetate la nesfîrșit.

Primul succes a venit repede

„După primul an — cel dintîi succes, îmi povestește campioana. Eram la Cluj-Napoca, unde debutam la un campionat național. Cel al junioarelor II. Toată lumea o considera ca

mare favorită pe Mioara Boroș, care era mai mare decît mine, mai voinică, dar mai lentă în mișcări.

Mă pregătisem bine pentru acest concurs și nu mică mi-a fost bucuria cînd, după cele șase aruncări oficiale, am reușit s-o întrec pe Mioara cam cu vreo jumătate de metru. A fost cel dintîi titlu din cariera mea. Iar în anul următor aveam să repet figura. Tot la junioare mici.

Ce să spun, eram fericită. Cîmpulungul era un oraș minunat. Fără blocuri, cu case cochete, grădini și multe, multe flori. Un adevărat «oraș al pensionarilor». Liniște multă — aer curat ; ce puteam să-mi doresc mai mult ? Sîmbetele și duminicile, cînd nu aveam concursuri, mă plimbam ore în șir. Aproape că nu a rămas colțișor, străduță să n-o fi parcurs de cîteva ori. Uneori mă îndreptam spre Flămînda, alteori porneam după fragi și zmeură spre platoul Grui. Era o adevărată destindere după o săptămînă de lucru intens, cînd se întîmpla să am și două antrenamente pe zi.

Îmi amintesc că într-o zi mă plimbam cu prietena mea Mariana Dinu, o alergătoare de garduri, astăzi absolventă a I.E.F.S. și profesoară de educație fizică chiar la Cîmpulung, în parcul «Olga Bancic», care are și un lac mititel. Mariana a avut ideea să luăm o barcă și să ne plimbăm pe lac. La început am ezitat, amintindu-mi prin ce spaimă trecusem cu ani în urmă, la Brăila. A reușit să mă convingă în cele din urmă. Eu trăgeam la o ramă, ea la cealaltă, și ne-a plăcut mult. Ne-am promis că o să mai venim și altădată, dar nu am mai ajuns acolo.

Adesea, seara, stăteam și citeam pînă cînd adormeam. Într-un an am parcurs aproape toate cărțile din biblioteca liceului. La în-

ceput citeam totul ; apoi am început să mai selecționez : romane de aventuri, cărți de război. La orele de curs eram numai ochi și urechi. Limba română, istoria, geografia, limba franceză, chiar și latina erau materiile la care excelam. Încă nu renunțasem la ideea că aș putea ajunge o bună profesoară și, în același timp, o valoroasă aruncătoare. În felul acesta îi puteam liniști și pe bătrîni, care doreau să mă vadă cît mai repede la catedră."

Încep frămîntările

„Am avut șansa să întîlnesc un om cu totul deosebit, pe Teodor Pîslaru, dirigintele clasei noastre. Este un om cult, rafinat, inteligent și vorbește cursiv cinci limbi străine. M-a ajutat să iubesc literatura română. La rîndu-mi, i-am arătat și eu cîteva din versurile pe care le scriam în orele de răgaz. M-a încurajat și m-a îndemnat să mă decid pentru apostolat.

— Dar bine, eu vreau să ajung campioană !

— Și ce-i cu asta ? Poți fi în același timp o excelentă atletă și o foarte bună profesoară de limbă și literatură română. Totul depinde numai și numai de tine. Să știi să perseverezi, să nu te descurajezi niciodată, oricît de greu ți-ar fi. Numai cei ce știu să lupte în permanență vor învinge.

Cît de mult aveau să-mi folosească aceste cuvinte în anii care au urmat, cînd nu o dată am vrut să las totul baltă și să mă întorc acasă, la ai mei...

Poezii nu am mai scris ; în schimb am devenit și mai ambițioasă la antrenamente, în

concurs. Progresam în fiecare lună, dar creşterea era mult prea lentă, era de părere directorul Bădescu. În plus, nu puteam s-o bat pe Valentina Loghin, venită de la Suceava, care — e drept — era mai mare ca mine.

Mi se reproşa, adesea, că nu am viteză de reacţie. Am început să mă duc mai des la stadionul oraşului, unde un antrenor celebru pe vremea aceea, Emil Drăgan, pregătea două aruncătoare nu mai puţin cunoscute, pe Olimpia Cataramă şi Valentina Cioltan. Prima era discobolă, rivala Liei Manoliu şi Argentinei Menis. A şi concurat la Olimpiadele de la Tokio şi Ciudad de Mexico. Cioltan, în schimb, era campioana ţării la greutate. Nu era mai înaltă ca mine, dar puţin mai voinică. Priveam cu admiraţie la ea şi nu înţelegeam cum poate cu atîta uşurinţă să arunce bila aceea de patru kilograme constant peste 17 metri, în timp ce eu nu puteam ajunge nici la 15 metri.

După un timp am trecut în grupa viteziştilor condusă chiar de directorul Bădescu, alături de Liliana Leau, Niculina Lungu, Dorel Cristudor şi Dan Betini. Toată lumea îmi spunea că am serioase perspective de progres dacă voi reuşi să-mi îmbunătăţesc viteza de reacţie. Programul era variat ; cînd nu lucram specific cu greutatea, aruncam de sute de ori mingea medicinală, alergam pe distanţe scurte şi mai lungi, participam la concursuri, unde nu o dată le-am bătut pe cîteva din alergătoarele «de meserie». Dar reuşeam acest lucru numai din ambiţie, cu preţul unor eforturi deosebite. Pe «sută», mai repede de 13,2—13,3 nu am reuşit să alerg niciodată..."

În „Sportul“ scria că pot deveni o candidată pentru J.O.

„Cînd am ajuns în clasa a X-a am cîştigat şi titlul de campioană naţională la junioare I. Am fost selecţionată în lotul care urma să reprezinte ţara în concursul speranţelor olimpice, la Budapesta. Ziarul «Sportul» scria că sînt o atletă talentată, că am perspective şi că antrenorii mei speră să devin o candidată pentru J.O. din 1980. Dar mai era atîta vreme pînă atunci...

La Budapesta am fost puţin speriată. Mai participasem eu în Polonia, în Bulgaria, la concursuri mai mici. Acum ajunsesem într-un oraş foarte mare, modern. Şi stadionul mi s-a părut imens. Instalaţiile electronice, atmosfera din tribune, unde mai multe mii de spectatori veniseră să vadă un concurs al speranţelor — totul m-a impresionat. Nu m-am putut concentra deloc şi cu chiu cu vai am reuşit un 13,80 m, care mi-a asigurat locul IV. A cîştigat o bulgăroaică, cu şase luni mai mare decît mine, cu o aruncare de peste 18 metri. Am avut atunci primele momente de descumpănire ; voi putea reface eu această distanţă de aproape cinci metri ?

M-am întors acasă, la Ştefăneşti, pentru o scurtă vacanţă. Atmosfera era acum cu totul alta. Tata se abonase la «Sportul» şi ştia pe dinafară toate rezultatele mele. Părea mulţumit, iar mama nu contenea să mă laude prin vecini. Venise acasă şi Viorica. Şi ea încercase să joace volei, la o echipă din Iaşi, dar a renunţat repede. I-a plăcut mai mult medicina. Aveam o aliată preţioasă în sora mea. Dar eu nu eram satisfăcută.

Am revenit la liceu. Tot în grupa lui Bădescu. Haltere, minge medicinală, sprinturi, crosuri în teren variat şi sute, mii de

aruncări. Adesea, după antrenamentul de după-amiază, jucam și baschet. Erau cinci echipe de fete ; una a sprinterelor, alta a fondistelor, vreo două mai masive alcătuite din aruncătoare și una foarte pestriță. Organizasem și un campionat. În finală au ajuns grupa sprinterelor și cea din care, alături de mine, mai făceau parte Mariana Nan și Silvia Pescaru, o sulițașă foarte talentată. Țin minte că am cîștigat acest meci. Dar greutatea tot nu zbura mai mult de 14—15 metri.

În 1974 am devenit din nou campioană de junioare mari. Dar eu așteptam rezultate mari, recorduri. Au început și frămîntările privind viitoarea mea activitate. Aș fi dorit să dau examen pentru a deveni studentă la Universitate, în București. Știam însă că, odată pornită pe acest drum, nu voi mai avea timp pentru antrenament. Mulți mă sfătuiau să încerc la Institutul pentru educație fizică și sport din Capitală ; alții îmi îndreptau pașii spre Institutul pedagogic de la Pitești, acolo unde au și ajuns, dealtfel, cei mai mulți dintre colegi. Firesc era să aleg această din urmă, variantă deoarece auzisem că într-un oraș mare cum este Bucureștiul, cu multe cluburi, cu mulți sportivi valoroși, antrenorii nu prea au timp să se ocupe îndeaproape de fiecare atlet.

În ultimul an de liceu am participat la campionatul național al seniorilor desfășurat la Poiana Brașov. Am ieșit a treia, după Loghin și Cioltan, iar recordul meu personal a ajuns la 15,80 m. Cînd venisem la Cîmpulung aruncam 10 metri cu greutatea mică ; acum eram aproape de 16 metri. Nu era rău, dar nici ceea ce visasem eu.

L-am întîlnit, la un concurs, pe Eugen Lupșa, fostul campion național al sprinterilor. Mi-a spus atunci : «Vino la Timișoara, Sanda ! Acolo vei progresa sigur».

Și pînă la urmă am ajuns, spre durerea părinților care mă vedeau îndepărtîndu-mă tot mai mult de casă, tocmai în capătul opus al țării, pe malurile Begăi, în Banat.

Eram o atletă în plină ascensiune și învățasem multe la Cîmpulung unde — consider eu — am clădit adevărata bază a succeselor mele din canotaj. De ce spun asta ?

Acolo am învățat să concurez, să mă mobilizez pentru o întrecere sportivă, să-mi las emoțiile la vestiar. Acolo mi-am format pregătirea fizică de bază și am învățat școala alergării. Un pas săltat, un pas sărit, jocul de gleznă ; acum toate erau joacă de copil. Am aflat ce înseamnă relaxarea și recuperarea după efort. Am învățat despre așa-zisul antrenament invizibil, despre ce trebuie să faci pentru a-ți menține sănătatea și greutatea corporală optimă. Mi s-a arătat și cum trebuie ținută evidența antrenamentelor într-un caiet special. Știam că nu voi avea probleme deosebite pentru a deveni studentă la Facultatea de educație fizică din Timișoara. Și am ales..."

„Intrasem în derivă, deși nu știam să vîslesc!..“

— La Timișoara, cursul vieții tale a luat o altă direcție.

— Nici nu am bănuit vreodată că voi face altceva decît atletism. Mi-am închipuit că, ajunsă studentă, voi avea timp să mă antrenez și mai mult. Eugen Lupșa mi-a inspirat o mare încredere în posibilitățile mele și nu am ezitat.

— Cum a fost la examenul de admitere ?

— Mult mai ușor decît mi-am închipuit. Erau mai mult de 300 de candidați pentru 37 de locuri. Am învățat anatomia, la fiziologie m-am descurcat ; cît despre normele fizice, pentru mine au fost floare la ureche. Am alergat 50 de metri, apoi o cursă de 800 de metri, pentasaltul și aruncarea mingii de oină. Am ieșit a treia la concurs și am devenit studentă.

— Te împăcai bine cu noul antrenor ?

— Culmea a fost că, după cîteva săptămîni, Lupșa s-a îmbolnăvit și a lipsit multă vreme, renunțînd în cele din urmă la catedra de la facultate. Astfel am ajuns să lucrez cu Rozalia Moțiu, o fată foarte bună, dar cu mai puțină experiență pe atunci.

— Și asta te-a descumpănit ?

— A fost doar începutul unei suite de deziluzii. La Cîmpulung existau alte concepții

despre pregătire, alte metode. Aici, cu tot antrenamentul la fel de conștiincios pe care-l făceam, în loc să progresez, am început să regresez.

La Cîmpulung, masa, casa, sălile de curs, stadionul, sala de forță, cea pentru recuperare — totul era în același perimetru restrîns. Învățam și mă antrenam ; totul era în regulă. La Timișoara, chiar din primul an am avut cursuri și dimineața și după-amiaza. Căminul era într-un loc, sălile de curs într-altul și pentru a ajunge la timp la antrenament eram nevoită să mai sar peste cîte o masă, sau să îmbuc ceva în grabă. Drumurile mă omorau. De la un liceu specializat ajunsesem la o facultate unde se pregăteau sportivi pentru mai multe discipline. Cît despre o sală de forță, atît de necesară unui aruncător... Lucram mai mult afară, chiar și iarna, pe timp geros.

— Cu halterele cum te descurcai ?

— În poziția culcat am ajuns să ridic și 85 de kilograme, iar genuflexiuni făceam cu greutăți de 140 de kilograme.

— Ceva nou în pregătire ?

— Da, am început să fac mai multă gimnastică, să lucrez în mod special pentru mobilitatea articulară, a gleznelor mai ales. În această direcție, lectorul universitar Maricica Raicu mi-a fost de mare folos. Cred că nici ea nu bănuia cît de mult aveau să-mi ajute aceste exerciții, mai tîrziu, la canotaj...

„Nici de finală nu m-am apropiat"

— Cum au evoluat rezultatele ?

— Din ce în ce mai prost. De la aproape 16 metri, ajunsesem să arunc 12 metri și jumătate, rareori peste 13 metri. Eram neli-

nistită, agitată, dar celor de acasă, care și așa nu prea erau încîntați de facultatea timișoreană, le scriam să nu-și facă griji pentru mine, că totul merge bine.

— Ce a fost în vară, la campionatul național ?

— Dezastru total. Nici nu am reușit să intru în finală. Am spus tuturor că m-a durut umărul, că n-am putut arunca. Dar eu știam că nu este adevărat, că trebuie să mint de rușine în fața profesorilor de la Cîmpulung, care nu mai înțelegeau nimic. Și, desigur, față de antrenorii din Pitești, care nu s-au sfiit să-mi spună : „Vezi dacă nu ai vrut să vii la noi ? !...“

— Și, ți-ai pierdut tot curajul ?

— Nu a lipsit prea mult. Eram derutată ; nu știam ce să fac. Nimeni nu-mi spunea un cuvînt încurajator. Parcă rămăsesem singură pe lume. M-am întors la Timișoara și am luat-o de la capăt. Știu că era o zi călduroasă a verii lui 1976. Eu mă antrenam de una singură pe stadion și cîțiva băieți, trecînd pe lîngă gard, m-au privit și apoi mi-au strigat, batjocoritor : „Ce faci fato, de ce îți mai pierzi timpul aici ? N-ai auzit că Olimpiada s-a terminat ? Hai mai bine cu noi în parc !...“

Din acel moment m-am gîndit că este cazul să abandonez atletismul. Nu mai aveam prospețime, îmi dispăruse și ultima urmă de ambiție. Uitasem de titluri, de recorduri și m-am dus la cămin plîngînd.

„Să mă întorc la Ștefănești ?“

— Ce ai vrut să faci ?

— Mi-am spus că va trebui să termin facultatea, să devin profesoară de educație fizică și că mă voi întoarce la Ștefănești să îi liniștesc pe părinți.

— Renunțaseși complet la pregătire ?

— Nici chiar așa. Îmi intrase pur și simplu în sînge că în fiecare zi, dimineața sau după-amiaza, măcar o dată, să trec și pe la stadion, să „mîngîi“ bila aceea aufiristă care nu voia să zboare departe. Pierdusem încrederea în mine și asta era cel mai rău. Îmi amintesc că în toamnă, la un concurs al Diviziei naționale de atletism, a trebuit să arunc greutatea pentru echipa Timișului. De la încălzire mi-am dat seama că nu voi putea să le învîng pe adversarele mele, pe care cu doi ani înainte le spulberam pur și simplu și, atunci, în mod intenționat am depășit primele trei încercări, fiind eliminată din concurs. Cînd m-am întors la Timișoara am fost sever criticată de cei de la C.J.E.F.S. pentru că nu am fost în stare să aduc măcar un punct pentru echipă. Dar ce știau ei ce este în sufletul meu...

— Ai făcut tu asta ?

— Nu suportam mediocritatea și vedeam că nu pot scăpa de ea. Pentru mine, capitolul atletism era încheiat.

— Ce au spus profesorii de la facultate ?

— Au încercat să mă lămurească că traversez o perioadă mai dificilă, că în mod sigur voi reveni la rezultate mai bune. Dar eu știam, simțeam că totul s-a sfîrșit. Nu vreau să învinovățesc pe nimeni, dar sînt convinsă că dacă mai rămîneam un an, doi la Cîmpulung, la vreun institut unde aș fi putut să lucrez în aceleași condiții, cu aceiași oameni, aș fi reușit. Dar așa ceva nu exista.

Una din cele 70 000!

Au circulat și continuă să circule mai multe versiuni despre modul în care Sanda Toma a ajuns la canotaj. A existat chiar și o polemică, pe marginea acestui subiect. Un lucru însă este cert...

În toamna lui 1976, mai mulți specialiști ai acestui sport, și mai vîrstnici, cu o mai mare experiență, și mai tineri, nerăbdători și plini de avînt, s-au așezat la o masă rotundă. Subiectul ? Eșecul categoric, la prima participare olimpică a fetelor, la Montreal.

Flotila revenise acasă din periplul de peste Ocean cu o singură medalie de bronz cucerită de echipajul de 4+1 rame. Niciciînd bilanțul canotoarelor nu fusese atît de sărac. Iar reacția presei s-a dovedit destul de violentă față de evoluția cu totul neconvingătoare a unor sportive mature, cu ani și ani de canotaj în spate.

Să fi fost de vină metodele de pregătire ? Să se fi greșit ceva în antrenamente ? Au fost opinii și opinii. Majoritatea însă au subliniat baza extrem de redusă pentru selecție — doar cîteva centre la Arad, Timișoara, Piatra Neamț, Orșova, Tg. Mureș și București — faptul că majoritatea sportivelor titulare de

mai mulți ani în lot, știindu-se de neînlocuit, nu s-au prea omorît cu firea. „Trebuie să facem ceva deosebit — au conchis în acea zi tehnicienii, dacă vrem ca flotila să arboreze din nou marele pavoaz."

Așa s-a născut uriașa acțiune de selecție care a cuprins întreaga țară. Foarte mulți antrenori și specialiști au colindat în acea toamnă județele în lung și în lat. Au intrat în școli și în fabrici, s-au dus la țară ; nu au ocolit nici un domeniu de activitate al tinerelor fete. Au ales, au măsurat și au selecționat trecînd prin teste riguroase peste 70 000 de tinere, între 16 și 20 de ani. Și fete care mai făcuseră sport, și dintre acelea care nu prea se încumetaseră. Principalul era să corespundă unor parametri fizici, stabiliți de cercetători din domeniul canotajului.

Au reușit să treacă de acest sever baraj cîteva sute, care au venit la București, pentru o nouă selecție, în ianuarie 1977. Și au rămas la bacul de iarnă ceva mai puțin de o sută. Fete înalte, sănătoase, robuste, cu brațe lungi, cu o bună capacitate de efort ; fete harnice și ambițioase. Cu acestea, Victor Mociani, împreună cu ajutoarele sale au pornit pe drumul nou, total necunoscut, care într-o istorie a canotajului românesc va purta numele „acțiunea Viitorul".

Cum a ajuns Sanda între aceste fete ? Pentru a înlătura definitiv orice fel de discuție, i-am cerut să ne povestească singură.

„Primul contact cu un reprezentant al canotajului ? El s-a produs cam cu doi ani înaintea «acțiunii Viitorul». Venisem la Timișoara. Eram cu mama și luînd tramvaiul de la gară am ajuns chiar la locul de unde urma să-mi primesc repartiția pentru cazare.

Stăteam cu bagajele și-mi așteptam rîndul, cînd m-a văzut Rică Ionescu. S-a apropiat de mine, m-a măsurat din cap pînă

în picioare și fără să se mai gîndească mi-a spus : «Domnișoară, ce sport faci ?» I-am răspuns foarte înțepată că sînt atletă. «N-ai vrea să faci canotaj ?» — a insistat el. Pur și simplu i-am întors spatele, rugîndu-l să mă lase în pace, căci eu am alte proiecte.

Văzînd că nu reușește să mă convingă a încercat să-i explice mamei : «Doamnă, canotajul este un sport foarte frumos, sănătos ; fata dumneavoastră are o statură ideală pentru a deveni o bună canotoare» Mama, cu toată bunăvoința ei, n-a prea înțeles despre ce este vorba. Ea știa una și bună, că trebuie să intru la facultate, să mă fac profesoară și să mă întorc la Ștefănești. Pentru ea, atletismul, canotajul nu însemnau nimic. Și Ionescu a fost nevoit să renunțe. După cîțiva ani m-a întîlnit la un concurs, la Snagov, și nu a pierdut prilejul să-mi reamintească : «Cînd te-am chemat eu, nu ai vrut să vii...».

„A fost ca un balon de aer..."

„În sfîrșit, să trec totuși la subiect. Dacă nu mă înșel, era prin octombrie. Mă aflam în sala Universității, la o oră de curs. Jucam volei, împreună cu colegele mele de grupă, cînd a apărut în sală Cornel Răduț. A stat, a privit, a așteptat să se încheie ora și apoi s-a adresat profesorului Nae Mihăilescu, rugîndu-l să rețină în vestiar pe cele mai înalte dintre noi.

Ne-am prezentat vreo 7—8 fete ; erau și handbaliste, și voleibaliste, și baschetbaliste. Ne-a întrebat pe fiecare ce sport facem, apoi a trecut la măsurători. Dintre toate nu m-a ales decît pe mine. Din nou la cîntar, la măsurători. Cînd a aflat că sînt atletă s-a dove-

dit și mai interesat. Privind în graficele cu care venise de la București mi-a spus că depășesc cu mult baremurile indicate acolo. Și m-a întrebat dacă nu vreau să fac canotaj.

Pe moment n-am știut ce să-i răspund. Cînd a plecat mi-a spus că o să-mi scrie și, dacă mă decid, să vin la București ; că o să mă anunțe el cînd și unde să mă prezint.

Pentru mine a fost un adevărat șoc ! Canotaj ? Ce o fi însemnînd asta ? O fi greu, o fi ușor ?

Am fugit repede spre podul peste Bega pe care treceam zilnic, dar rareori priveam la bărcile ce se înșirau pe cursul apei. Am zăbovit mai mult, dar eu nici nu știam să disting un caiac de un schif. Totuși, parcă primisem un balon de aer... În starea în care mă aflam, dezorientată evident de regresul la proba căreia îi dăruisem cîțiva ani din tinerețe...

Cornel Răduț îmi spusese că dacă voi veni la canotaj, la București, voi putea să-mi continui și studiile ; că voi intra, bineînțeles după un examen, la fără frecvență la I.E.F.S. Am scris părinților și ei au crezut pur și simplu că am înnebunit. «Cum să te apuci de o nouă Facultate, de un sport despre care nu știi nimic ? — îmi scria tata. Ce o să faci acolo, la București, unde o să stai, cine o să aibă grijă de tine, că acolo nu te cunoaște nimeni ?» Am rupt scrisoarea și m-am hotărît să nici nu le mai spun ce fac."

Ochiul specialistului nu s-a înșelat

„Hotărîrea mea era luată ! Mă aventuram în necunoscut și aceasta numai pentru că doream să ies din mediocritate. Poate acolo voi reuși mai mult.

Mi-am dat toate examenele, pentru că niciodată nu mi-a plăcut să-mi amîn vreunul și apoi i-am anunțat pe cei de la facultate. Nici nu voiau să audă de așa ceva ; chiar m-au și amenințat că, dacă plec la București, voi fi exmatriculată și nu voi mai putea intra în nici o altă instituție de învățămînt superior : «Ca să faci canotaj nu trebuie să pleci din Timișoara. Poți să te plimbi și aici cu barca cît vrei, în timpul tău liber !...» Mai greu mi-a fost cînd am vorbit cu președintele C.J.E.F.S. : «Nici vorbă, tovarășă. Ai venit la noi, te-ai pregătit aici. În planurile noastre figurezi printre candidații la Olimpiadă».

Se gîndea probabil la întrecerile de la Moscova, din 1980. «Și apoi, noi avem nevoie de tine și pentru echipa de Divizie, la atletism — spunea președintele. Ce să cauți la canotaj, dacă pînă la vîrsta asta nici nu ai pus mîna pe o ramă ?...» S-au proferat și altfel de amenințări, dar eu nu am ținut cont de nimic. Eram decisă să încerc."

Mult mai tîrziu aveam să aflu cum în iarna anului 1977, cu prilejul unui curs de reciclare a președinților C.J.E.F.S., avea să se hotărască soarta Sandei.

„Expuneam o lecție despre selecția în sportul de performanță — mi-a precizat Cornel Răduț. În final m-am adresat prezidiului cu următoarea întrebare : cine trebuie să decidă asupra drumului unui sportiv, cercetarea științifică sau un președinte al C.J.E.F.S. ?

Am stîrnit, firește, nedumerire și a trebuit să dau exemplul Sandei Toma, o tînără atletă care se zbătea în mediocritate, dar care avea calități certe pentru canotaj.

Fiind prezent la curs, președintele C.J.E.F.S. Timiș a fost nevoit să dea un răspuns : «Sportiva se află printre candidații olimpici din județul nostru și oricum avem nevoie de ea pentru echipa de Divizie, la atletism !»

Am susținut în continuare, argumentînd cu date obiective că viitorul ei în sport este canotajul. Mi s-a acordat tot creditul. Cîteva zile mai tîrziu, Sanda a venit la București. Am și acum marea satisfacție că viața a demonstrat viabilitatea și valoarea modelului elaborat la Centrul nostru de cercetări privind selecția din acel an."

— Spune-mi Sanda, chiar nu auziseși nimic pînă atunci despre canotaj ?

— Tot ce știam se referea la... Ivan Patzaichin și canoea sa. Citisem eu în „Sportul" că este cel mai bun din lume...

Troienii să fi fost nașii acestui sport?

Canotajul, cel „academic", cum este el uneori numit în presa și literatura de specialitate, își află vechimea în istoria multimilenară și îmi face plăcere să subliniez că, în cercetarea unor mai vechi izvoare, am putut depista competiții în care spiritul de întrecere era prezent cu mii și mii de ani în urmă, stabilind astfel o legătură între omul contemporan și strămoșul său tocmai pe traseul permanențelor specifice însăși naturii umane.

Pentru a cita numai cîteva din sursele răscolite, pomenind de trecutul — să-i zicem competițional — al sportului cu rame și vîsle, voi aminti că în China antică era populară așa-numita „cursă a dragoanelor", ambarcații propulsate de 27 vîslași, că apa sacră a Nilului cunoștea încă cu șase milenii înaintea erei noastre freamătul întrecerilor de bărci. Dealtfel, cei mai interesați pot întîlni la Muzeul de artă egipteană din Berlin „modelul" unei ambarcații din acele vremuri, în plină cursă. Grecii antici incluseseră, la rîndul lor, disputele nautice în jocurile istmice, ca și în cele dedicate unor zeități, printre care și Minerva.

Dacă veți avea curiozitatea să recitiți „Eneida" lui Virgiliu, veți afla că de fapt tro-

ienilor le-a revenit calitatea de „naşi“ ai acestui sport. Ce scrie poetul ?...

„Iată-i la luptă pornesc, cu vîslele-asemeni de grele.
Patru puternice luntrii pe-alesul gătite, din flotă.
Chitul mînat e de Mnestus, o luntre năvalnică-n goană,
Mnestus, aproape-un Ital şi strămoş al poporului memnic.
Gyas, puternicul, Mână puternica'n bârne Himera.
Cât o cetate : de tineri troieni în trei şiruri ea geme.
Plină'ndesată'nălţând spre ceruri trei rînduri de vîsle.
Bunul Sergestus, pe-al căruia nume au Sergii numirea,
Mână pe-Naltul Centaur ; pe Scilla cea vînat' o mână
Grabnic Cloantus, strămoşul familiei de-astăzi Cluentiu.“
...„Locul prin sorte-l aleg. Şi sus, de pe come, mai-marii
Plini de podobe de Sidon par'fulgere'n straiele de-aur.
Însă cu frunză de plop e gătită mulţimea de tineri,
Sdraveni cu umerii goi şi unşi cu uleiul cel neted ;
Şiruri pe laviţe stau şi cu braţe-ncordate pe vîsle —
Nerăbdători să pornească mai iute, ei semnul aşteaptă,
Pieptul li-e' sbucium de temă, li-e' sbucium de-a laudei poftă.“
„Limpede sunet de trîmbiţi răsună, şi plecă năvalnic
Toţi de tutindeni acum şi de chiote geme văzduhul,

Geme și marea și spumegă'n lături bătută de vîsle,
Toți de-o potrivă trag dungi ; și'n adînc de lopeți spintecată
Fierbe, și'n larg despicată de ciocuri se zbuciumă marea..." (în tălmăcirea lui G. Coșbuc).

Se spune că de la vitejii troieni s-au obișnuit romanii să vadă pe Tibru, la fiecare 7 iunie, celebrele întreceri atît de populare numite „ludi pescatori". Dealtfel, aproape că nu există mari orașe situate pe un curs sau la o margine de apă, care să nu-și fi avut întrecerile lor de bărci, devenite mult mai tîrziu Regate. La Londra, pe Tamisa, la Paris, pe Sena, la Veneția, pe lagună și în alte multe locuri canotorii s-au întrecut în mijlocul unui mare interes, cu sute de ani în urmă.

Adevăratele regate

Istoria sportului, ca și mai multe enciclopedii de specialitate ne amintesc de un actor irlandez, Thomas Doggett, născut la Dublin, care prin 1716 a inițiat o cursă între echipaje de șase vîslași, ce parcurgeau o distanță de 4 mile și jumătate, între London Bridge și Chelsea, pe Tamisa.

Cea mai celebră întrecere de canotaj, care pune față în față pe reprezentanții Universităților Oxford și Cambridge, datează de la 10 iunie 1829. Disputa lor s-a desfășurat de atunci aproape an de an, pe o distanță de exact 6 838 de metri, între podurile Putney și Mortlake, tot pe Tamisa.

Documentele amintesc întreceri pe Sena în 1823 și la Hamburg în 1844. Prima ediție a unei faimoase regate, cea de la Henley —

care este pentru canotaj ceea ce reprezintă „Wimbledon"-ul pentru tenis — s-a desfășurat în 1839.

Dar canotajul nu era cunoscut doar pe continentul nostru. S-a făcut mare vîlvă în țara frunzei de arțar în jurul lui Edward Haulan, devenit un adevărat idol pentru canadieni, care în perioada 1871—1888 a obținut, cu schiful său, 300 de victorii consecutive.

În 1892 a luat ființă Federația internațională de specialitate, F.I.S.A. Patru ani mai tîrziu, la cea dintîi ediție a Jocurilor Olimpice moderne desfășurată la Atena au fost programate în mod experimental, semioficial, probe de canotaj. Din 1900 însă, cînd întrecerile s-au desfășurat pe Sena, sportul rame-lor și al vîslelor nu a mai lipsit din programul Olimpiadelor de vară.

Pentru bărbați s-au organizat campionate europene încă din 1893, la Orta, în Italia. La Lucerna, în 1962, s-au decernat primele titluri mondiale.

Într-o enciclopedie sportivă germană am descoperit și anul desfășurării primului concurs rezervat femeilor : 1901. Din 1954 — prima ediție la Amsterdam — și pînă în 1973 (ultima ediție la Moscova), reprezentantele sexului frumos au avut un campionat european. Apoi, din 1974 — ediția inaugurală a fost tot la Lucerna — competiția a luat o și mai mare amploare, devenind un veritabil campionat mondial. În fine, ramerele și vîslașele s-au aliniat pentru prima dată la un start olimpic cu prilejul ediției din 1976, de la Montreal.

Acum 100 de ani se vîslea în Cișmigiu

„Societatea de luntrișoare“ a luat ființă în 1864, la Timișoara. Un grup de studenți întorși de la studii din străinătate au înființat această primă grupare sportivă pentru canotori. Mai tîrziu, ea a devenit „Asociația sportivă Regata“, cei cîțiva tineri — un număr destul de restrîns — adăpostindu-și ambarcațiile într-un șopron pe malul Begăi.

Tot din documente mai vechi am aflat că „Societatea de Gimnastică“, care a luat ființă la Arad în 1879, s-a preocupat și de dezvoltarea sporturilor nautice, adăugînd în anul care a urmat o secție de canotaj. Apa Mureșului favoriza practicarea acestui sport — sînt menționați aproape 100 de membri — astfel că nu peste mult timp a apărut și o „casă a bărcilor“.

Dintr-o sursă la fel de exactă am aflat că cea dintîi întrecere cu bărcile a fost organizată în București, la 29 martie 1882, pe lacul Cișmigiu, cu ocazia unor serbări de binefacere. Alături de alte distracții au avut loc și „alergări cu luntrile“ în jurul insulei Fortunata. Ziarul „Românul“ din 30 martie arăta că : „singurul lucru nou în programă

au fost regatele (întreceri cu luntre)". Regata a avut succes și s-a repetat după o săptămînă.

Tot la Arad, în 1890 este menționată apariția „Asociației sportive Mureșul", cu 20 de membri fondatori. Din presa vremii mai aflăm de „Clubul de Regată" din Arad, apărut în 1909, care-și va construi o proprie „casă de bărci", modernizată cu timpul, ajunsă astăzi baza de canotaj a Clubului sportiv școlar arădean. Mai sînt semnalate întreceri de vîslit ale marinarilor din Sulina și Constanța în cea de a doua decadă a secolului nostru. Erau încercări izolate, timide.

Din 1921 activitatea a început să se învioreze la Timișoara — „Asociația sportivă Regata" și, apoi, „Asociația sportivă Înainte", cu sediul în localul unei fabrici părăsite, la marginea orașului — și la Arad — „Mureșul" și „Clubul de Regată". Apar și alte asociații, se dezvoltă spiritul de rivalitate sportivă dintre cele două orașe.

Un așa-zis campionat național a fost organizat la Arad în 1925. În afara localnicilor au mai participat și canotori din Timișoara. Au fost programate trei probe, pe distanța de 2 000 de metri. La simplu a cîștigat arădeanul Laczai cu 6 : 13,0, la 2 f.c. a terminat învingător echipajul lui „Înainte" Timișoara în 5 : 47,0, iar proba de 4+1 rame a revenit „Mureșului" din Arad în 6 : 07,0. În afară de concurs s-a disputat și o cursă de dublu vîsle pentru femei.

Barca a fost transportată cu căruța !

După o altă sursă mai puțin verificată, un prim campionat național — au participat doar sportivi arădeni și timișoreni — s-ar fi

desfășurat în 1923, în organizarea asociației „Mureșul". Proba de simplu a fost cîștigată de un tînăr timișorean in vîrstă de 18 ani, muncitor la Atelierele C.F.R., Francisc Cserhaty. Cei mai în vîrstă își amintesc că schiful lui Cserhaty, de construcție artizanală, lung de nouă metri, cu fundul plat, dintr-o scîndură, a fost transportat de la Timișoara la Arad cu căruța !...

Pe măsură ce activitatea se dezvolta, se simțea tot mai mult nevoia unui organ de organizare și coordonare. Așa a luat ființă, la 18 aprilie 1931, Federația română de canotaj, cu sediul la Arad. Curînd ea se va afilia la F.I.S.A.

Pe rînd au apărut noi asociații de canotaj la București — „Metropola", aparținînd funcționarilor Societății de gaz și electricitate, care și-au construit un pavilion cu hangare la Snagov — la Satu Mare, Turnu Severin, Lipova, Lugoj, Brăila și Constanța.

În 1932, G. Folea și F. Cserhaty au luat startul în proba de dublu vîsle a campionatelor europene de la Budapesta, fără a obține vreun rezultat marcant.

Scurta istorie mai menționează apariția unor asociații în anii care au urmat : C.F.R. la Timișoara, Gloria la Arad, „Dor de ducă", A. S. Nautica, B.N.R., „Yacht Club", „Distribuția" la București. Despre organizarea primelor campionate naționale, reunind sportivi din mai multe centre, competiție organizată de Federația de specialitate, există de asemenea informații controversate.

După unele surse, prima ediție ar fi avut loc în 1932 ; după altele — în 1935. Oricum, în mod sigur, în vara lui 1935, la Snagov s-au decernat titluri de campioni naționali la juniori, seniori și senioare. Ediția următoare (1936) s-a desfășurat la Arad. Un an mai tîrziu, sediul Federației de sporturi nau-

tice (noua denumire) s-a mutat la București, iar în 1938, titlurile de campioni s-au decernat la Mamaia. Și din nou campionate ale țării la Snagov (1939), unde probele de simplu au revenit, la seniori, lui Francisc Cserhaty, iar la juniori, lui Paul Barcani.

În toată această perioadă, activitatea canotajului, foarte puțin încurajată în cercurile sportive, nu a atins un nivel prea ridicat. Abia după eliberarea țării de sub jugul fascist, prin grija Partidului comunist român, a statului nostru, sportul ramelor și vîslelor, asemenea altor discipline, a început să prindă rădăcini mai adînci, să găsească numeroși adepți, mai ales în rîndurile elevilor și studenților.

89 de medalii în 30 de ani

După 1947 îndeosebi au apărut mai multe cluburi școlare, cu secții nautice, apoi altele studențești, mai ales la București și Timișoara. La Steaua și Dinamo, la U.T.A. și C.F.R. Timișoara, la Tg. Mureș, Piatra Neamț, Orșova, Mangalia s-au ridicat elemente de valoare. În momentul cînd aceste rînduri văd lumina tiparului, canotajul a ajuns să fie practicat în mod organizat în 13 orașe din 11 județe în care există 29 de secții cu peste 1 200 de sportivi legitimați.

Ultimii 30 de ani au marcat și o îmbunătățire considerabilă a bazei materiale necesare practicării acestui sport, a crescut simțitor valoarea tehnicienilor. Iar bilanțul succeselor, în raport cu cifrele mai sus menționate, este impresionant.

Din 1952 și pînă în decembrie 1981, cînd am sărbătorit cu toții jubileul de 50 de ani

de existență a Federației române de canotaj-yachting, sportivii noștri au participat la 19 ediții ale campionatelor europene, la 10 ediții ale campionatelor mondiale și la 7 ediții ale Jocurilor Olimpice, cucerind un număr impresionant de medalii : 12 de aur, 32 de argint și 43 de bronz. Înșirarea tuturor celor care și-au adus prinosul la acest bilanț, fără omisiuni, este foarte greu realizabilă. Sper însă că cel care se va încumeta să realizeze o „Mică enciclopedie“ a canotajului românesc nu va ezita s-o facă.

Asta este o vîslă, asta este o ramă...

— Sanda, cîți ani aveai cînd ai ajuns la București ?

— Mai erau cîteva zile și împlineam 21 de ani. Am venit cu prilejul unui concurs atletic de sală, dotat cu „Cupa de cristal". Am trecut și pe la bacul de iarnă, care se afla chiar lîngă sală.

— Cine ți-a deschis ușa ?

— Nea Georgică Gheorghiu. M-a privit cu multă prietenie și căldură și m-a rugat să trec în ziua următoare pe la Federație, să întreb acolo de tovarășul Giurcăneanu sau de antrenorul federal Mociani.

— Erai decisă să nu te mai întorci la Timișoara ?

— Mi-am zis că merită să încerc, să văd despre ce este vorba.

A doua zi l-am căutat pe tovarășul Giurcăneanu. Nu era la sediul Federației și mi-a părut rău. Auzisem că-i moldovean de-al meu. L-am întîlnit, în schimb, pe antrenorul federal. I-am spus că vin de la Timișoara, el a frunzărit niște hîrtii de pe birou și apoi m-a întrebat : „Nu ești tu Sanda Toma ?" M-a măsurat din cap pînă în picioare cu o privire foarte ageră și m-a trimis la căminul

Olimpia, chiar lîngă stadionul „23 August“ şi deci foarte aproape de bac.

— Erau multe fete acolo ?

— Cred că eu am fost printre ultimele sosite. Unele veniseră încă din luna decembrie. Cu toate, cred că eram vreo 40. Şi am auzit că încă pe atîtea se află deja la Snagov. La început m-am speriat ; voi reuşi eu să răzbat într-o asemenea concurenţă ?...

— Cum a fost prima zi la bac ?

— Înainte a trebuit să mai dau, împreună cu celelalte fete, o serie de norme de control. Printre acestea, o alergare de 1 200 metri şi genuflexiuni. Cînd am ajuns la 140 — şi mai puteam face — m-au oprit. Trecusem foarte bine acest prim examen. Am prins curaj.

— Ce a urmat apoi ?

— Am ajuns şi la bac, unde ne-a luat în primire Victor Mociani. Primul lucru pe care l-a făcut a fost... măsurătoarea. Apoi ne-a fotografiat, pentru ca să aibă elemente de comparaţie.

— Trebuie să fie interesante aceste fotografii-document.

— Cine le priveşte acum, cred că nici nu ne mai recunoaşte. Olga Homeghi venise de la Fabrica de becuri din Fieni, cu 86 de kilograme. Acum nu cred că are mai mult de 72—74. Şi Mariana Iordăchel era foarte grasă ; antrenorii îi spuneau că arată ca un butoiaş...

Nici 1,76 m nu mai ajunge !

— Ştiu că selecţia a urmărit să depisteze în primul rînd fete înalte.

— Păi majoritatea erau aşa. Cea mai înaltă a fost Mariana Zaharia, cu aproxima-

tiv 1,85—1,86 m. Vali Răcilă avea 1,83 m. Eu, cu ai mei 1,76 m — și la 16 ani tot atît de înaltă eram — mă aflam pe la mijlocul „plutonului". Astăzi, am auzit că la selecție — dealtfel, ea a continuat în fiecare an— nici nu mai sînt aduse fete care nu au minimum 1,77 m !...

— Și, primul antrenament...

— De fapt nu a fost un antrenament. Victor Mociani ne-a adunat pe toate și ne-a explicat de ce am fost aduse la București, ce urmează să facem. „Veți învăța să trageți la vîsle și rame, vă veți pregăti în așa fel ca să puteți cîștiga medalii la Olimpiadă". Apoi a urcat în barcă și ne-a spus : „Aceasta este o vîslă, asta este o ramă". Ne-a arătat cum se ține o ramă, care este mai mare, cum se trage la vîsle, care sînt mai mici. Ne-a explicat ce înseamnă un „atac", o „degajare". Mi se părea ceva imposibil. Credeam că nu voi reuși niciodată. Mai ales rezonanța „loviturilor" provocate de vîsle și rame în apă mă speria pur și simplu.

— Totuși, ai continuat.

— Cînd am încercat și eu prima dată, mi-am dat seama că nu mai e joaca din barca cu care m-am plimbat la Cîmpulung. Eram tare neîndemînatică. Îmi sărea pala din apă, la jumătatea loviturii. Eram stîngace în mișcări ; era ceva cu totul nou pentru mine.

— De ce ?

— Păi, aruncarea greutății este o mișcare de extensie. Împingeam dinspre mine, spre exterior. Lucram cu alte grupe musculare. La bac era exact invers, fiind nevoită să folosesc grupele musculare de tracțiune. M-am mai liniștit cînd am văzut că și celelalte fete aveau aceleași probleme ; ba chiar se chinuiau mai mult.

— Îmi închipui că n-a fost ușor.

— Începusem să fiu din nou ambițioasă. Deși, după cîteva zile, palmele mele erau pline de bătături și băsici. Am simțit că mă aflu din nou într-un concurs. Aproape în fiecare săptămînă era cîte o fată care nu mai putea face față și renunța. În plus, erau testele periodice și de obicei ultimele trei, patru la fiecare control ieșeau din cursă. Eu am rămas. Am ținut neapărat să-mi dovedesc în primul rînd mie însămi, că sînt capabilă să învăț, să răzbesc.

După cîteva săptămîni m-am întors la Timișoara, să-mi iau bagajele rămase la cămin. Colegii mei erau în Parîng, la cursul de schi, așa că practic nu am avut cu cine vorbi despre noua mea preocupare. Părinților le scrisesem că am ajuns la București, că m-am apucat de canotaj, deocamdată la bac, într-o sală acoperită, ca să nu-i sperii prea tare ; că am un cămin bun și antrenori înțelegători. „Bine, bine — mi-a scris tata, dar cu școala cum rămîne ?" El știa una și bună... Eu însă primisem asigurări că voi fi sprijinită ca în toamnă să pot da examen la I.E.F.S.

— Ați mai rămas mult timp la bac ?

— Celelalte fete luau, în paralel, lecții de înot. Eu învățasem deja la Timișoara. Trebuia să dau însă un examen, dar în bazin nu se putea intra. După cutremurul din martie, piscina a rămas fără geamuri și a trebuit să mai aștept două săptămîni pînă cînd le-am arătat că știu să înot.

— Cînd ai ajuns la Snagov ?

— Cred că prin luna aprilie. Acolo m-au luat în primire Maria Drăghici și Gheorghiu. A fost nevoie să dau noi norme de control,

alături de fetele care aveau deja un stagiu de două, trei luni. La alergări am fost a treia ; la genuflexiuni — din nou prima. Erau și norme privind rezistența, forța. Pe toate le-am trecut cu calificativul excelent. Își spunea cuvîntul pregătirea atletică de ani de zile.

— Cum te-ai acomodat cu noul regim de viață ?

— Mie personal mi-a venit mai ușor. În sfîrșit aveam din nou masa, casa și locul de antrenament într-un perimetru nu prea întins. Erau condiții foarte bune de lucru. Ritmul însă era infernal. Victor Mociani coordona întreaga activitate cu o rară severitate și nimeni nu îndrăznea să iasă din cuvîntul lui. Ceilalți antrenori ne comunicau programul zilnic, ne urmăreau permanent și nu interveneau decît atunci cînd greșeam.

— Aveați și momente de destindere ?

— La sfîrșitul săptămînii, fetele se duceau să vadă un film, să danseze ; eu mă plimbam pe marginea lacului și mă gîndeam tot timpul : ce va mai fi mîine ?...

— Te încuraja cineva ?

— V-am spus că nimeni nu vorbea cu noi. Nimeni nu ne cerea părerea. Era un fel de regim cazon. Trebuia să faci numai ce ți se spune. Nu aveai dreptul să ai păreri, opinii. Personal am vrut să încerc în cîteva rînduri să spun că mă simt puțin obosită, că aș vrea să lucrez mai puțin în ziua respectivă. N-am avut niciodată curajul. Strîngeam din dinți și suportam cu stoicism. Altele însă n-au rezistat.

— Ții minte vreun exemplu ?

— Cum să nu. E vorba de Elena Doboș, venită tocmai de la Roman. Mă împrietenisem bine cu ea și ne înțelegeam de minune. Putea deveni o foarte bună rameră. A rezistat cît a rezistat, apoi a plecat.

— Cîte ați ajuns la primul concurs ?

— Din toate cele aproximativ 80 de fete care au pornit la drum au mai rămas pînă în vară cam 30.

— Și astăzi ?

— Păi, în afară de mine mai concurează acum Banovici, Horvat, Iordăchel, Homeghi-Bularda, Zaharia și Răcilă.

Sanda a știut ce vrea

Gheorghe Gheorghiu, nea Georgică, cum îl știe toată lumea canotajului, este unul dintre aceia care a trăit zi și noapte „acțiunea Viitorul". Cu vorba lui sfătoasă, cu răbdare și multă înțelegere el s-a apropiat mai multe de fete, încercînd să le mobilizeze curajul, să le stîrnească permanent ambițiile, pentru a ajunge la performanță. De la el am aflat povestea primelor luni petrecute de noile ramere și vîslașe la Snagov.

„Am încercat de la început să întronăm o disciplină liber consimțită, să le obișnuim cu regimul de muncă intens. Sita a fost foarte deasă și pînă la urmă au rămas doar cele care cu adevărat au dorit să realizeze ceva. Condițiile nu erau dintre cele mai bune. Trenajorul cînd mergea, cînd nu mergea. Și apoi, nu era un aparat pe care să-l putem manevra singuri, să ne scoatem datele și să le interpretăm. Nu aveam nici instalații pentru refacerea fetelor după efort. Nu uitați, erau zile, săptămîni întregi cînd ele ieșeau de două și chiar de trei ori pe lac în 24 de ore. Mociani s-a zbătut însă mult, a bătut cu pumnul în masă dacă nu s-a putut altfel și a obținut cîte ceva.

Știu că vă interesează ce făcea Sanda. Într-un fel, ei i-a venit mai ușor, pentru că mai făcuse sport. E drept, aveam în lotul de perspectivă și foste voleibaliste, handbaliste. Dar pregătirea atletică cu care ea venise la canotaj nu a avut-o nici una. Așa se și explică progresele ei rapide în deprinderea corectă a unor mișcări cu care nu fusese obișnuită. Sanda mai avea însă ceva în plus : era ambițioasă foc. Nu-i plăcea să se vadă întrecută de nimeni, indiferent de ce exercițiu era vorba... Ea a știut întotdeauna ce vrea.

Îmi amintesc cînd s-a urcat pentru prima dată într-o barcă. Era împreună cu Olga Homeghi, Mioara Dumangiu și Daniela Drăghici, o fostă atletă de la Craiova. Erau albe ca varul la față cînd s-au văzut într-o barcă de patru. Cît despre emoțiile pe care le aveau, nu reușeau deloc să mențină echilibrul, trăgeau anapoda, erau să scape vîslele în apă. Mi-a fost teamă, am urcat în șalupă și m-am dus după ele. Cînd au ajuns spre mijlocul lacului, au mai prins curaj și au început să vîslească în cadență. Nu a fost rău pentru prima zi. Dar, așa cum se întîmplă adesea, de ce ți-e frică nu scapi.

Cîteva zile mai tîrziu — era destul de rece afară — tot ele au urcat într-o barcă de patru, dar de băieți. Teama li se citea pe față încă de cînd s-au desprins de la ponton. Nu mai țin minte cine a greșit, dar știu că una a băgat o vîslă prea adînc în apă, alta le-a scăpat pe amîndouă, alta a țipat și de spaimă a încercat să oprească barca. Într-o singură clipă toate au fost în apă ! Am sărit repede în șalupă, m-am apropiat de ele și le-am tras afară, una cîte una. S-au speriat puțin, dar le-a trecut repede. Dealtfel, nici nu era un pericol prea mare. Fiecare știa să înoate și nu se aflau prea departe de mal.

După mai multe săptămîni, urmărind-o atent, mi-am dat seama că va deveni o bună canotoare. Dar nicicum n-am bănuit că va ajunge atît de departe. Părea puțin mai retrasă. Oricine și-ar fi dat seama că participarea ei la fiecare antrenament este conștientă, că o preocupă evident ceea ce face, că are și păreri personale. Am încercat-o de vreo două sau trei ori într-un „opt". Era clar însă că valoarea ei — chiar și la acea oră — ne impunea s-o trecem din nou la vîsle.

Într-o zi am găsit-o puțin tristă și fără chef de lucru.

— Ce s-a întîmplat, Sanda ?

— Nimic, ne-a Georgică.

Așa era Sanda ; închidea totul în ea. Nu spunea nici cînd o dor palmele, nici cînd se simte bine. Am insistat totuși.

— Mi-au scris părinții. Vor să mă ia acasă, că li se pare că aici pierd timpul degeaba. Și nici școală nu fac...

— Nu-i nimic, trimite-i la Federație.

Și chiar așa a făcut. Iar acolo au dat peste Dan Popper. Nu știu ce le-a spus, cum i-a liniștit. Cert este că a doua zi Sanda a făcut un antrenament ca la carte...

La primul concurs — în afară de concurs !

„Se apropia vara. Era atît de frumos la Snagov. Nici nu apuca soarele să se ridice de vreo palmă, două, că noi eram deja în bărci — povestește Sanda.

Începusem să avem fason de canotoare. Trecuserăm pe bărci de simplu, ni se dădea un program și noi căutam să-l îndeplinim întocmai. Șalupele antrenorilor ne urmau la

mică distanță, dar acum nu mă mai temeam de nimic. Iar mie îmi plăcea ceea ce făceam și poate de aceea nu am prea fost obiect de discuții în ședințe.

Campionatele naționale băteau la ușă. Noi progresaserăm simțitor, dar nu știam exact care ne era valoarea. În timpul antrenamentelor mă încrucișam adesea cu schifurile «consacratelor» și trăgeam cu coada ochiului spre cele despre care auzisem că au luat medalii, că sînt printre cele mai bune din lume. Nici nu eram legitimate la vreun club.

Într-o bună zi, Victor Mociani ne-a adunat și ne-a spus : «ei, fetelor, a venit vremea să arătați ce ați învățat pînă acum. Ați muncit mult în lunile acestea, unele mai bine, altele mai puțin. Sper că nu o să ne faceți de rîs».

Pe mine m-a ales pentru o barcă de patru vîsle. Au mai intrat în echipaj Olga Homeghi, Vali Răcilă și Georgeta Andrei. Cam toate aveam o valoare de 3 : 55,0 pe simplu.

În ziua concursului am fost toate extrem de emoționate. Ne mai întrecuserăm noi între noi, dar cu sportive adevărate nu ne măsurasem încă forțele. Marea favorită era barca clubului Dinamo, în care trăgea Aneta Marin-Mihaly. Emoția nu ne-a părăsit pînă la darea startului. Chiar din plecare, dinamovistele s-au detașat cu o barcă, apoi din ce în ce mai mult. Noi rămăseserăm undeva în coadă. Pînă la urmă am început să vîslim în cadența cu care eram obișnuite la antrenament, am depășit încet, încet, toate celelalte echipaje și am încheiat cursa pe locul doi, tot la distanță de o barcă, în urma dinamovistelor. Antrenorii erau mulțumiți și spuneau tuturor : «Acum cîteva luni, fetele astea nici nu știau cum arată o vîslă !...».

Presa de specialitate ne-a lăudat : «Dacă ar fi avut puțină experiență, fetele din lotul de perspectivă ar fi putut cîștiga la 4+1

vîsle, furnizînd o mare surpriză». Am uitat să vă mai spun că la acest debut, cîrmaciul nostru a fost experimentata Elena Giurcă, care ne-a încurajat și ambiționat tot timpul.

Deci, la prima cursă adevărată din viața mea am ocupat locul doi, împreună cu alte trei debutante ; dar nu am primit nici o medalie, nici măcar o diplomă. Participaserăm — aveam să aflăm după aceea — în afară de concurs !...“

S-a născut „Viitorul"

Pe Victor Mociani l-am întîlnit în toamna lui 1977, la Snagov, cu o altă mină. Părea mulțumit de ceea ce realizase, împreună cu colaboratorii săi apropiați, în mai puțin de 10 luni. Evident, însă, îl preocupau o mie și una de probleme : „Lumea este încă neîncrezătoare, șefii mai au rezerve, iar eu am nevoie de atîtea și atîtea lucruri. Treaba grea de-abia acum începe".

— Ce fac fetele ?

— Se antrenează în fiecare zi. Unele merg la școala din sat pentru a-și continua studiile ; Sanda a intrat la I.E.F.S., la cursurile fără frecvență.

— Pentru cine vor concura de acum înainte ?

— Am reușit să înființăm „Viitorul", așa că vor fi toate împreună. Cel puțin pînă la Olimpiadă. Singura excepție — Vali Răcilă, care a rămas legitimată pentru U.T.A., de unde a și venit.

— De ce ai mai avea nevoie ?

M-a privit puțin ironic și apoi mi-a zis :

— Mi-ar fi mai ușor să-ți spun ce am la dispoziție decît... ceea ce îmi lipsește. Fede-

rația îmi pretinde să cresc canotoare capabile să se întreacă cu cele mai valoroase sportive din lume. Este și dorința noastră, a antrenorilor, să punem pe linia de plutire o flotilă viguroasă, de care să se teamă și nemțoaicele și rusoaicele. Dar nu avem încă o sală de forță cu aparataj modern ; nici instalații pentru recuperare după efort. Asistența medicală mai lasă de dorit. Or, eu trebuie să știu în permanență cum se simt fetele, care din ele sînt obosite, cine îmi trage chiulul. Nu avem...

Am schimbat subiectul, întrebîndu-l ce planuri are cu noul lot de perspectivă.

— Fără discuție, voi menține în lot pe cele mai bune și mai harnice dintre sportivele consacrate. Puștoaicele trebuie să aibă în permanență un stimulent puternic, un „iepure" după care să tragă. La „mondialele" de anul viitor însă ai să scrii și despre cîteva dintre fetele de la „Viitorul". Cele care, desigur, vor rezista...

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Vino și ai să vezi cum vom lucra la iarnă !

— Vă veți limita numai la această selecție ?

— Ar însemna că nu am făcut mai nimic. Selecția trebuie să continue în fiecare an. Toată lumea trebuie să pună umărul, să caute fete noi, să le îndrume spre acest lot de perspectivă, permanent. „Revoluția" din canotaj nu este numai o treabă a colectivului de antrenori pe care îl coordonez !

I-am promis că am să urmăresc activitatea lor și la iarnă. Mai întîi la bac, apoi la munte.

Şi „înotînd" printre nămeţi, te călești

Am regăsit-o pe Sanda în „palatul cu oglinzi" de la „23 August". Vîslea ore în şir. Apoi, cînd venea schimbul următor, trecea la sala de forţă. Un circuit întreg de exerciţii la care nu ştiu cîţi bărbaţi s-ar încumeta... Firește, dintre cei care stau în tribună sau în faţa televizorului...

După fiecare şedinţă, ieşind de la bac, fetele pierdeau uşor două-trei kilograme. Testele erau încurajatoare. Unde se aflau ele cu un an în urmă şi ce „performanţe realizau acum ?... Era suficient să le priveşti pe aceste domnişoare, cu trupurile sculptate parcă în piatră, cum se antrenau în fiecare zi, ca să înţelegi că fiecare dintre ele vrea să realizeze ceva. Şi erai nevoit să le respecţi munca, s-o apreciezi.

Îmi amintesc că în iarna aceea, mai ales după ce le-am văzut şi „înotînd" printre nămeţii de la Piatra Arsă, am scris vreo două reportaje. După ce le-a citit, secretarul de redacţie mi-a spus mai în glumă, mai în serios că am început să exagerez puţin ; că fetele astea nu au obţinut încă vreun rezultat notabil şi eu le şi tratez ca pe nişte campioane „en titre". L-am rugat să nu tragă concluzii pripite, că încă nu le cunoaşte. Un an mai tîrziu, după imensul succes de la Bled, şi-a adus aminte, a venit la mine şi a recunoscut : „ai avut dreptate !"

Acolo, la Piatra Arsă — era prin februarie '78 — mi-am dat seama, o dată în plus, că Mociani şi oamenii săi nu ştiu de glumă. Pe viscol, pe ger, pe o vreme cînd nici un cîine nu merita să-l ţii afară, fetele alergau, făceau excursii de cîte 4—5 ore. Cu antrenorii lîngă ele. Alergarea în pantă, în special, era cumplită. Unele se dovedeau mai rezistente şi se încadrau în timpii prevăzuţi în

grafic. Printre ele, mai de fiecare dată în frunte — Sanda Toma. Altele se tîrau pur și simplu și erau nevoite să mai execute un „supliment".

După un ceai fierbinte și o gustare copioasă se trecea la haltere și alte exerciții pentru dezvoltarea forței și rezistenței. Trebuia să fi fost de fier ca să reziști la un asemenea tratament. Seara, fetele cădeau în pat, ca retezate ; nici că mai aveau puteri să țină în mînă o carte sau să privească la televizor...

După fiecare 45 de zile se dădeau norme de control. Și la bac avusese loc o primă departajare ; cele mai bune aveau să treacă la vîsle, celelalte — la rame. La 15 martie toate au fost deja pe lac. Cu o alură total diferită față de anul precedent, cu forțe proaspete, cu mușchii călîți.

Sanda a primit, ca și celelalte vîslașe, un schif fabricat la Reghin, din lemn. Și a început să brăzdeze din nou apele Snagovului, de la un capăt la altul, zilnic — kilometri întregi, cu „rîndunica" sa. Aluneca mai ușor acum. Mișcările îi deveniseră mai sigure. Învățase să păstreze o cadență ridicată, să mărească „strocul" la nevoie. Știa că se pregătește pentru campionatele mondiale din Noua Zeelandă și că pentru fiecare loc va fi o luptă acerbă între consacrate și fetele de la „Viitorul". Așa le spusese Victor Mociani la începutul anului.

Obișnuitul campionat național de fond, programat aproape în fiecare an în luna aprilie, la Timișoara, a fost amînat atunci, în 1978, pentru toamnă. „Mondialele" de la Karapiro erau programate tocmai în luna noiembrie și sportivele trebuiau ținute în priză. Așa că pînă în luna mai a fost liniște pe Snagov.

Selecția din mai — proba focului

V-ați întrebat vreodată cum se alcătuiesc echipajele unei flotile pentru o competiție majoră ? În fiecare țară există alte metode. Pentru simplu este cel mai ușor : cine cîștigă selecția, devine titular. În vederea bărcilor de dublu, sau *pair-oars*-uri (2 f.c.), se preferă doi frați (sau surori) pentru omogenitate, uneori sportivi care se completează reciproc. O barcă de patru se pregătește în R. D. Germană sau U.R.S.S. cu doi, trei ani înainte și rareori mai intervin modificări în echipaj. „Opt"-urile aparțin de obicei unui singur club, pentru că la această probă, mai mult parcă decît la oricare alta, cei opt trebuie să se cunoască perfect, să acționeze rămele cu precizia unui ceasornic.

La noi în țară, metoda diferă puțin. O fi bine, o fi rău... Oricum, specialiștii se dovedesc conservatori și nu abdică de la principiu. În luna mai, toate fetele se prezintă la o selecție. Uneori aceasta ia forma unei competiții — campionatul pe ambarcații mici — cu două probe mari și late. Vîslașele urcă în schifuri, iar ramerele, în ambarcații de 2 f.c. Au loc serii și finale, după care se alcătuiesc clasamente. Prima dintre vîslașe rămîne pe simplu, următoarele două intră în barca de dublu, pentru ca, în continuare, celelalte să fie selecționate pentru barca de patru. Cele care rămîn pe dinafară, rezervele, urmează să dovedească că pot deveni titulare, la ultimul test dinaintea competiției. Cu ramerele se întîmplă la fel : primele două — în *pair-oars*-uri, următoarele, în barca de patru. Apoi, următoarele patru „stîngi" (care trag pe partea stîngă) și patru „drepte" (trag pe partea dreapta) intră în barca de 8+1.

Așa s-a desfășurat și selecția din 1978. Pentru prima dată sportivele consacrate înfruntau pe pista de 1 000 de metri pe reprezentantele „noului val". Dintre vîslașe, principala favorită era Aneta Marin-Mihaly. Antrenorii „Viitorului" își puneau mari speranțe în Vali Răcilă, dar cu toate eforturile acesteia, dinamovista nu a putut fi întrecută.

Speranțele specialiștilor avea însă acoperire. Aneta nu o bătuse pe Vali decît cu cîteva zecimi de secundă, așa că ambele au rămas în simplu, urmînd ca lunile de vară să decidă. A treia la selecție a fost Olga Homeghi, iar a patra — Sanda Toma. Lor le-a revenit dreptul de a primi barca de dublu.

A fost un succes neîndoielnic, deoarece în clasament, în urma lor s-au aflat vîslașe cu mulți ani vechime, participante la ediții precedente ale campionatelor mondiale. Dealtfel, fetele de la „Viitorul" începeau să impună tot mai mult respect. „Minunea" începea să trezească la realitate pe cei mai comozi antrenori, care de ani și ani lucrau cu aceleași fete, indiferent de calitățile pe care le aveau, îndeobște cu fete care se prezentau singure, manifestîndu-și intenția de a practica acest sport. Dar simpla lor dorință nu se dovedea întotdeauna suficientă...

„Am primit botezul la Pancearevo"

Sanda și Olga s-au acomodat destul de repede, deși erau firi diferite. Olga părea mai plină de nerv, mai impulsivă ; Sanda se dovedea mai profundă, mai cerebrală. La primul lor concurs oficial, victorie ! Antrenorii alesesră pentru acest debut Regata de la Pancearevo. Nu era un concurs ușor, avînd în vedere că sportivele bulgare reușiseră o

adevărată senzație la primul start olimpic, cîștigînd probele de dublu vîsle (prin Svetla Oțetova și Zdravka Iordanova) și pe cea de 2 f.c. (prin Silka Kelbeceva și Stoianka Gruisceva).

„Lacul de la Pancearevo, cam la 18 kilometri depărtare de Sofia — își aduce aminte Sanda — cu tot ce are în jurul său, mi s-a părut o bază excepțională din toate punctele de vedere. Situat la poalele unui munte, ferit de vînt, cu instalații dintre cele mai moderne și o tribună din beton pentru cîteva mii de spectatori, locul de concurs este ideal.

La antrenamentul de acomodare, barca aluneca ușoară, ca fulgul. Nu ni s-a spus cu cine concurăm. Era mai bine într-un fel. Am cîștigat clar ; era primul nostru succes într-o ambarcație de dublu. Dar — aveam să aflăm după cursă — Oțetova și Iordanova nu fuseseră la start. Ele urmau să tragă în această probă duminică, în ziua a doua a regatei. Dar nici atunci nu le-am văzut la start. Antrenorii lor doreau, probabil, să le ferească de vreo surpriză neplăcută. Dealtfel, mai toți erau extrem de contrariați : «de unde au mai apărut fetele astea, pe care nici nu le-am văzut pînă acum la vreun concurs ?» Îmi venea să le spun : priviți-ne bine, că o să mai auziți de noi ! Dar i-am lăsat să se frămînte mai departe și ne-am întors acasă vesele, cu și mai mult curaj.

A urmat o regată în Polonia. Acolo am avut o concurență mai modestă. Am învins din nou fără probleme deosebite și eram convinse că vom trage și la vestita Regată de la Grünau, acolo unde auzisem că vor veni cele mai valoroase vîslașe din lume. Stupoare însă : cînd s-a anunțat lotul care va face deplasarea, am aflat că în proba de dublu vîsle vor concura dinamovistele Mihaly și Buzuc. Mihaly, care simțea tot mai în coaste

barca condusă de Vali Răcilă, nu prea era sigură de titularizare la simplu și încerca să-și asigure un bilet la «mondiale» în dublou. Și-a găsit repede o coechipieră, pe Buzuc, iar antrenorul lor, Stelian Petrov, a insistat să meargă la Grünau. Surprinzător, Victor Mociani a cedat și noi am rămas acasă, să ne antrenăm. «Nu-i nimic, fetelor, să dovediți la Regata Snagov că voi sînteți mai bune». Și așa am făcut.

In ziua respectivă, antrenorii «Viitorului» aveau emoții cu carul. Era pentru prima oară cînd «speranțele» se aliniau la startul unui concurs internațional, la Snagov. Toți ochii erau pe noi. Pe vremea aceea mă înțelegeam destul de bine cu Olga. E drept, ea folosea o cadență mai ridicată, căreia nu puteam să-i fac față și nu de puține ori ajungeam să mă sufoc pe prima parte a cursei. Apoi, eu continuam să vîslesc mai lung, iar ea, tot cu mișcări rapide, avea mai puțină eficacitate. Eram totuși pline de elan și reușeam să ne suplinim una pe alta. Am obținut o victorie categorică și dintr-o dată speranțele au început să se transforme în certitudini. Acum se vorbea despre cuplul nostru în termeni laudativi ; unii ne și vedeau cîștigînd o medalie, la Karapiro, în noiembrie."

„...dar noi nu aveam încă biletele pentru Noua Zeelandă"

„Baremul pentru participarea la «mondiale» era de 3 : 25,0, iar noi încă din luna iulie reușisem să mergem de vreo două-trei ori 3 : 21,0, ceea ce tuturor le părea un timp excelent. Totuși, nimeni nu ne spunea ferm că vom concura în Noua Zeelandă ; nu aveam încă biletele de drum...

Ce se întîmplase ? Aceeaşi Mihaly, tot mai dornică să concureze la dublu, s-a menţinut pe poziţie, pregătindu-se tot timpul împreună cu Buzuc. Aveam, aşadar, adversare ambiţioase pentru finala campionatelor naţionale care se apropia. Şi atunci Victor Mociani a decis : «cine va cîştiga, va pleca la Karapiro !».

Nu pierduserăm în anul acela nici o cursă ; ar fi fost cumea s-o ratăm tocmai acum ! Dinamovistele aveau avantajul experienţei — noi, atuul tinereţii. La start ne-am prezentat cu o doză mare de încredere, cu o dorinţă nestăvilită să cîştigăm.

Finala nu a avut, practic, istoric. Am condus de la primii metri şi am terminat tot în frunte, cu un avans de peste patru secunde. Acum nimeni nu mai avea ce spune şi am fost selecţionate în lotul reprezentativ.

Am continuat să ne antrenăm cu înverşunare, să ne potrivim cît de cît cadenţa, să nu mai avem «puncte moarte». Pînă la plecare ştiu că am mai cîştigat şi proba de dublu din cadrul Balcaniadei, desfăşurată în Turcia. Eram neînvinse în tot sezonul şi antrenorii ne şi vedeau cu medaliile de aur ale campioanelor mondiale de gît.

Pentru simplu, selecţionerii au ales-o pînă la urmă pe Aneta Mihaly, iar Vali Răcilă a trecut în barca de patru vîsle, alături de Mariana Zaharia, Sofica Banovici şi Mariana Catană, singura care nu era de la «Viitorul». *Pair-oars*-ul era al stelistelor Marlena Zagoni şi Angelica Aposteanu, iar echipajul de 4+1 rame aparţinea în întregime clubului Dinamo : Elena Oprea, Florica Dospinescu, Florica Silaghi şi Georgeta Maşka. Fiind atît de lungă călătoria, s-a considerat un lux tri-

miterea «opt»-ului, care nu prea avea — așa cel puțin se considera la București — șanse de a cuceri o medalie.

A sosit și ziua plecării. Era spre sfîrșitul lui octombrie și la Snagov vîntul bătea continuu în rafale, făcînd tot mai dificile pistele noastre de control. Totuși reușisem să rămînem în formă, deși ne aflam în plină toamnă."

„Așa a fost la Karapiro..."

„Agitația dinaintea plecării se simțea în gesturile tuturor. Auzisem — aveam să aflăm și la fața locului — că sportivele din Bulgaria și R. D. Germană plecaseră cu mult înaintea noastră pentru a se putea acomoda mai bine. Își deplasaseră și bărcile acolo, cu vaporul, pregătindu-se în liniște. Noi plecam la un campionat mondial fără bărcile cu care eram obișnuite, bazîndu-ne pe promisiunea gazdelor că ne vor ajuta în acest sens.

Drumul a fost fără peripeții. O primă escală la Karachi, apoi tocmai la Sydney, în Australia. De acolo, iar am schimbat avionul și am zburat direct pînă la Auckland. Lăsasem în urmă o vreme mohorîtă, ploioasă și nimerisem în plină primăvară. Totul era înverzit, cald, cam cum este în luna mai, la noi, la Snagov.

Nimerisem într-o lume cu totul diferită. Gazdele au fost extrem de amabile și ne-au înconjurat în permanență cu multă căldură. Nu întîlneam pe cineva fără să ne întrebe de unde am venit și cînd auzeau că sîntem tocmai din România — «ah, aveți o echipă faimoasă de rugby !» — se simțeau datori să ne dăruiască cîte o mică amintire.

Eu și cu Olga am primit un *Donorattico* aproape nou. Barca mi s-a părut grozavă ; nu mai vîslisem pe una asemănătoare. Olgăi i se părea că alunecă singură...

Lacul de la Karapiro se afla însă într-un loc deschis, expus celei mai mici adieri de vînt. Așa că din prima zi am început să dansăm pe valuri. Noroc că barca era ascultătoare și nu ne-a prea dat emoții. Ne acomodam însă foarte greu cu fusul orar. Ziua ni se făcea somn, iar noaptea ne trezeam cu poftă de mîncare. Am trecut însă și peste acest hop, și peste seriile eliminatorii. Un prim succes fusese înregistrat : toate cele cinci bărci ale României se aflau în finale, dar concurența se anunța extrem de puternică."

„Nu eram printre favorite"

„În proba noastră, specialiștii considerau ca mari favorite pe vîslașele din R. D. Germană, Anke Borchman și Roswitha Zobelt, care cîștigaseră și în 1977, la Amsterdam. Pretenții evidente la victorie avea și cuplul bulgar Oțetova—Iordanova, deținător al titlului olimpic. Noi ne aflam în postura *outsider*-ului, ca și sportivele din U.R.S.S. (Parhomova—Kaminskaite), sau cele din S.U.A. (Hills—Hansen). A șasea finalistă era ambarcația norvegiană Johansen—Haldis.

În ziua respectivă, antrenorii ne-au mai verificat o dată barca, ne-au sfătuit ce tactică să adoptăm și ne-au încurajat. Se părea că avem cele mai mari șanse dintre toate echipajele prezentate de țara noastră. Urma ca noi să ne facem datoria. Și eram hotărîte să debutăm cu succes la cel dintîi campionat mondial.

Chiar înaintea primului start, deasupra lacului s-a abătut o furtună cumplită. Vîntul bătea în rafale puternice din lateral și trebuia să fim foarte prudente pentru a ne menține echilibrul.

In finala de 4+1 rame au cîștigat sportivele din R. D. Germană, iar fetele noastre, canotoare cu mare experiență, au sosit pe locul trei, după o frumoasă luptă cu ambarcația S.U.A., care le-a devansat cu o secundă și jumătate. Avea să fie, în cele din urmă, singura medalie de bronz cu care ne-am întors acasă...

Succesul dinamovistelor ne-a sporit încrederea. Eu, cel puțin, eram convinsă că dacă nu vom cîștiga, în mod sigur o medalie de argint sau una de bronz tot vom lua."

Cine a greșit ?

„La primul start, echipajul din U.R.S.S. a furat plecarea și am fost nevoite să ne așezăm din nou pentru a primi comanda. De obicei, înainte de a da semnalul de plecare, starterul întreabă fiecare echipaj dacă este pregătit. Noi credeam că tot așa se va întîmpla și acum. Lipsite de experiența marilor concursuri — era prima oară cînd asistam la un «start furat» — noi n-aveam de unde ști că, la repetare, starterul se poate orienta si singur, fără să mai întrebe pe nimeni. Și chiar așa s-a întîmplat ; el a dat semnalul de plecare, surprinzînd-o pe Olga complet nepregătită.

Am început să vîslesc singură, apoi s-a dezmeticit și ea, dar pînă cînd am reușit să intrăm într-o cadență normală, toate celelalte cinci bărci zburaseră de lîngă noi. Îmi

venea să urlu de furie, îmi muşcam buzele, ca să nu scot vreun sunet. De fapt nu o pot învinovăţi pe Olga ; foarte bine putea să mi se întîmple şi mie acelaşi lucru. Cert este că noi am rămas de căruţă...

La un moment dat am vrut să abandonăm. Dar oare pentru asta făcusem noi atîtea mii de kilometri, de la Bucureşti pînă la Karapiro ? Şi apoi pentru ce trudisem atîta amar de vreme ?

Furioase, am continuat să vîslim, din ce în ce mai puternic. Am reuşit să prindem din urmă barca nemţoaicelor, campioanele «en titre» şi chiar s-o depăşim cu vreo trei secunde. Dar mai mult n-am putut.

Bulgăroaicele Oţetova şi Iordanova au reeditat figura de la Montreal, rusoaicele s-au clasat pe locul doi, americancele pe al treilea şi am mai fost devansate de sportivele din Norvegia, pe care în mod normal trebuia să le batem cu secunde întregi. Cînd am ajuns la hangar, eram vînătă de necaz şi practic nu puteam explica nimănui ce se întîmplase la plecare.

Amărăciunea noastră a sporit şi după eşecul parţial al celorlalte fete. Mihaly a fost ultima dintre finaliste şi pe aceeaşi poziţie s-a clasat şi barca de 4+1 vîsle, iar Zagoni şi Aposteanu s-au situat tot pe poziţia a cincea la 2 f.c.

Aşa a fost la Karapiro..."

Trecuseră doar doi ani

Cu Sanda m-am reîntîlnit la cîteva zile după întoarcerea de la „mondiale", pe sălile I.E.F.S.-ului. Toate celelalte fete se aflau în vacanță și plecaseră fiecare pe la casele lor, să-i vadă pe cei dragi, să mai prindă forțe, să povestească — cele care făcuseră deplasarea — cum a fost în Noua Zeelandă. Sanda însă stătea la căminul „23 August" și învăța de dimineață pînă seara. În pauze mai dădea cîte o fugă pînă la Institut, mai intra la cîte o consultație pentru a-și lămuri eventualele „necunoscute".

Mi se înfățișa o altă față a acestei mari sportive. Știam, încă de pe vremea anilor ei de școală, că Sanda s-a aflat aproape permanent printre premiante, iar acum, la un nivel superior, deși nu se mai dădeau premii și diplome, ea ținea să parcurgă întreaga materie, la fiecare obiect, să înțeleagă ce citește, să asimileze. Și după aceea să se prezinte la examen. Din cîte am aflat, ea nu a pierdut niciodată vreunul...

— Cu ce amintiri te-ai întors de la Karapiro ?

— Eram dezamăgită. Îmi făcusem atîtea visuri, îmi pusesem atîtea speranțe și cînd

colo... Acest ghinion fantastic, căci nu pot să-l numesc altfel, ne-a împiedicat să ne dovedim adevărata valoare. Mă doare şi pentru antrenori. Avuseseră atîta încredere în noi.

— Eşti convinsă că puteaţi realiza mai mult ?

— N-am nici cea mai mică îndoială. Ne-a lipsit experienţa. Eram singurele care ne prezentam la start cu numai cîteva concursuri la activ. Am fost dealtfel şi singurele pe care le-a surprins graba starterului ; celelalte aşteptau ca nişte vulpi la pîndă, gata să pornească în cursă... Nu-i nimic, la anul vom fi mai bine pregătite şi nu vom mai rata. Dar la anul avea să fie cu totul şi cu totul altceva...

Abia încheiată sesiunea de examene şi Sanda a fost nevoită să se alăture celorlalte fete, la Băile Felix, pentru refacere. Ea nu mai avea probleme cu oasele, cu încheieturile. Dar programul era program, obligatoriu pentru toată lumea. La 3 ianuarie 1979 — din nou la bac.

S-au dat norme de control pentru ca antrenorii să cunoască exact de la ce nivel trebuie să pornească treaba. Rezultatele erau mult superioare. În anul care trecuse, Sanda şi Olga se dovediseră cele mai bune la toate testele. Acum grupul fruntaş era ceva mai compact. Se apropiaseră simţitor şi Vali Răcilă şi Sofica Banovici. Selecţia din mai se anunţa foarte dură ; mai erau şi sportivele consacrate care nu păreau decise să părăsească scena.

Sanda a înţeles situaţia şi s-a avîntat într-o nouă perioadă de acumulări. Progresul ei — mă refer la normele fizice — se dovedea mai lent decît al celorlalte. Era şi normal ; ea pornise de la un nivel superior, pe cînd colegele sale plecaseră pur şi simplu de la zero.

„Lucra foarte conştiincios — îmi povestea Ion Boicu, care a condus un timp lucrul la bac. Nu trebuia să intervin prea des cînd ea lua vîslele în mînă. Şi la circuitul de forţă era ca'ntotdeauna printre primele. Părea însă ca o pasăre rara într-o colivie. Simţeam că de abia aşteaptă să iasă pe apă, în schif, să zburde pe Snagov. Acolo avea un infinit mai mare număr de posibilităţi pentru a-şi exprima plăcerea de a vîsli, dorinţa permanentă de a le întrece pe colege sale.

Chiar şi cînd am ajuns la munte, perioadă absolut obligatorie în sezonul de acumulări, am văzut-o că nu este în apele ei. Alerga totuşi uşor prin zăpadă şi se juca cu greutăţi pe care cu un an înainte abia le ridica. Eram convins că va avea un sezon mult mai bun, că va deveni o valoare reală.

Pe lac s-a ieşit în anul acela tot în martie. Direct în «simpluri». Să le fi văzut pe fete cu cîtă nerăbdare s-au pus pe vîslit şi ramat. Erau exact ca nişte cai nărăvaşi pe gazonul turfului, care, odată ridicată coarda în semn că sînt liberi, au pornit într-o cursă vijelioasă. S-a lucrat foarte bine în acea perioadă, deşi timpul, extrem de capricios, nu ne-a prea avantajat."

În aprilie, toată lumea s-a prezentat la campionatul de fond, pe Bega. Sanda avea prieteni la Timişoara, pe care spera să-i întîlnească, să le arate ce poate ea la canotaj. Dar antrenorii au pus-o pe Olga Ştroc în „opt"-ul „Viitorului", iar pe ea într-o barcă de patru, împreună cu Mariana Zaharia, Sofica Banovici şi Elena Horvat. Au cîştigat cursa, fără probleme, dar nimeni dintre localnici nu a venit s-o felicite. Poate că nici nu fuseseră la concurs. „Nu-i nimic — a spus Sanda ; las' c-o să vă arăt eu, tuturor !"

Un „divorţ“ care nu putea fi evitat

În mai, ca de obicei — la Regata Pancearevo. „Pentru noi, acest prim test este întotdeauna foarte important — mi-a explicat Victor Mociani. Concurăm în condiţii excelente şi întîlnim adversare care sînt totdeauna în avans, faţă de noi, cu pregătirea. Sportivele din Bulgaria vîslesc adesea chiar în ianuarie sau februarie. Ele nu au nevoie de bac. În sudul ţării vecine clima îţi permite să ieşi mult mai repede pe apă, iar dacă iarna ie este totuşi potrivnică, îşi urcă bărcile pe remorci şi trec în Grecia, la Ioanina, unde rareori întîlneşti zăpadă şi apa nu îngheaţă niciodată.

La Pancearevo, Sanda a tras tot în dublu, alături de Olga. Au cîştigat, dar foarte greu. Era ceva care nu mai mergea. În tehnica Sandei se schimbase ceva ; avea parcă o lovitură mai lungă, mai eficace, în timp ce Olga rămăsese tot la cadenţa ei foarte ridicată. Le-am văzut pe amîndouă, în parte, nemulţumite. Şi am început să mă gîndesc, să caut noi soluţii. Olgăi trebuia să-i găsesc neapărat o parteneră cu un stil asemănător. Cît despre Sanda...

Ideea mi-a venit cu prilejul tradiţionalei selecţii. Fetele erau din nou supuse unei confruntări cu lotul celor consacrate. De această dată nu mai aveam nici un fel de emoţii. Ştiam cum se pregătiseră cele de la Dinamo şi Steaua ; ştiam şi cît munciseră elevele noastre.

La start au fost prezente cele mai bune vîslaşe din ţară, cu excepţia lui Homeghi. Făcuse o infecţie la mînă şi am lăsat-o într-o scurtă pauză. Mulţi dintre cei de pe mal aşteptau să vadă duelul dintre Mihaly şi Răcilă, marile favorite. Eu nu excludeam însă posibilitatea unei surprize. Şi cînd două se

«ceartă», cîștigă a treia... Sanda a tras cu o vigoare pe care nici eu nu i-o bănuiam, deși toate testele de la trenajor îmi subliniau progresul ei incontestabil. A condus autoritar tot timpul și a învins-o pe Mihaly cu șase secunde.

Victoria ei a surprins pe toată lumea. Datele Regatei Moscova erau foarte apropiate, făcusem deja propunerile pentru lotul ce urma să facă deplasarea, se înaintaseră și formele pentru pașapoarte. Nu mai era timp pentru nici un fel de modificare. Mihaly urma să concureze la simplu, iar Sanda a rămas acasă. Mi-am dat seama că în fond este o mică nedreptate, dar practic nu aveam cum s-o îndrept."

A mai fost nevoie de o probă de control...

„La Moscova am urmărit cu foarte mare atenție disputa dintre Mihaly și unguroaica Ambruș, pe care mulți specialiști o considerau urmașa Christinei Scheiblich, cea care dominase autoritar proba de simplu din 1974, cînd a obținut la Lucerna primul titlu suprem și pînă în 1978, cînd a înregistrat ultima victorie, la Karapiro. Aflînd că va deveni mamă, Scheiblich a renunțat la activitatea competițională, astfel că strălucitoarea coroană a reginei probei de simplu era liberă.

În ambele manșe, Ambruș a întrecut-o pe Mihaly cu cîte trei secunde. Și pe moment am gîndit marea lovitură. Ce-ar fi dacă aș încerca cu Sanda ? Ea o bate pe Mihaly cu șase secunde și, deci, ar putea s-o întreacă și pe Ambruș. Alte adversare prezumtive nu am

întîlnit. De la sovietice nu mă impresiona nici una. Urma să aștept Regata Grünau, să văd dacă prietenii mei nu au găsit între timp pe înlocuitoarea lui Scheiblich.

Cînd m-am întors la Snagov, Sanda mă aștepta în poartă : «cum a tras Mihaly ?...»

Eu am întrebat-o ce a făcut în lipsa mea și aflînd că a tras tot singură, fără Olga care nu se refăcuse, am luat-o deoparte și i-am explicat că vom încerca o nouă variantă. Bineînțeles, dacă va reuși s-o învingă din nou pe Mihaly, la o pistă de control cu public, cu o diferență de șase secunde.

Am fugit repede la Federație s-o adaug pe Sanda lotului ce urma să plece la Grünau. Le-am expus repede ideea care mă frămînta și am cerut observatori neutri la pista de control de care am amintit.

Zvonul s-a răspîndit repede pe malul Snagovului și în ziua respectivă m-am trezit cu atmosfera unui concurs în toată regula. Dinamoviștii țipau din toate puterile pentru Aneta, dar galeria Sandei a fost și mai mare.

Așa cum m-am așteptat, superioritatea viitoarei campioane a fost de această dată mult mai netă. Mihaly nu mai avea nici moral, simțind dinainte că partida este pierdută. Ea a sosit cu mult în urma Sandei, cronometrele indicîndu-ne o diferență mai mare de șase secunde. Reusisem să conving pe toată lumea, iar Sanda Toma, fosta atletă din Ștefănești, a devenit titulara schifului nr. 1. Ah, era să uit un amănunt destul de important. Antrenorul dinamovistelor a dat Anetei pentru această pistă de control un *Stämpfli*, în timp ce Sanda a vîslit pe *Reghin*. Cu alte cuvinte, adversara sa pornea din start cu un avantaj de două, trei secunde. Dar Sanda nu numai că le-a refăcut ușor, a mai și adăugat alte șase peste. Ca să nu mai spună nimeni nimic !..."

„Am început să zbor spre vîrf“

O săptămînă mai tîrziu, fetele au plecat la Grünau, acolo unde în fiecare an, în luna iunie, se întîlnește elita canotajului mondial. Uneori întrecerile sînt chiar mai tari decît finalele unui campionat mondial. Și aceasta pentru că gazdele își rezervă dreptul să înscrie mai multe echipaje la o probă. Cît despre valoarea canotajului din R. D. Germană, ce să mai vorbim : patru titluri mondiale la ediția de la Lucerna (1974), cinci victorii la Nottingham (1975), patru medalii olimpice de aur la Montreal (1976), apoi șase succese, în tot atîtea finale feminine, la Amsterdam (1977). Doar la Karapiro, în 1978, sportivele din R.D.G. n-au reușit să se impună decît în trei probe...

— Ai avut emoții, Sanda ?

— Începusem să zbor spre înălțimi. Mi-a fost totuși nițică teamă. Se făcuse atîta vîlvă în jurul selecției de ultim moment și doream să confirm că ceea ce se întîmplase la Snagov nu a fost pură întîmplare.

— Ce adversare ai avut ?

— Cele mai valoroase erau nemțoaicele și, firește, unguroaica Ambruș, pe care toată lumea o considera cea mai bună din lume la ora aceea.

— Se vede că nu auziseră încă de Sanda Toma !...

— A concurat și Aneta Mihaly, dar nu a reușit să se califice în finala mare, iar în finala mică a abandonat. Nu mai avea moral și am impresia că eșecul de la selecție a afectat-o mult.

— Ai vîslit în ambele zile ?

— Da, de fiecare dată, în serii și finale.

— Nu a fost un efort prea mare ?

— Eram obișnuită. Și apoi e mai bine așa, cu serii dimineața și finala după-amiaza. Mai scapi de emoții.

— Pe ce barcă ai tras ?

— Tot pe *Reghin*. Au fost — de fiecare dată — valuri mari. Pe mine însă nu mă speriau. La Snagov, cînd plecam de la bază, eu rămîneam întotdeauna ultima. Antrenorii treceau cu șalupele și-mi făceau valuri. Așa am învățat să-mi mențin echilibrul, să nu mă mai tem de ele.

— Cum au fost cursele ?

— Sîmbătă, țin minte, era în 16 iunie. Data primului meu start oficial într-un schif. Am plecat puternic și cînd am văzut că adversarele nu se pot ține de mine, nu mi-a venit să cred. Eu am păstrat aceeași cadență și am ajuns cu cinci secunde înaintea Martinei Schröter și cu șapte secunde înaintea Petrei Bössler, cele două canotoare pe care antrenorii germani mizau pentru ediția din acel an a campionatelor mondiale. A doua zi a fost aproximativ la fel, numai că pe partea a doua a întrecerii adversarele s-au mai apropiat ; pe locul doi, la trei secunde, a sosit celebra Ambruș și, în urma ei, la o secundă, Bössler.

— Deveniseși o personalitate. Să cîștigi la debut chiar la Grünau...

— E adevărat, majoritatea antrenorilor s-au apropiat și, felicitîndu-mă cu toții,

m-au întrebat de cînd practic canotajul. Cînd au aflat că vîslesc doar de doi ani și că mă aflu la primul meu concurs oficial nu le-a venit să creadă. Chiar și secretarul Federației din R. D. Germană, după ce a oficiat premierea primelor clasate, s-a interesat îndeaproape de mine : cîți ani am, ce sport am mai practicat, cine m-a învățat să vîslesc ? Victor Mociani m-a felicitat călduros și mi-a spus : „Sando, ăsta este drumul tău. Dacă ai început așa, ține-o mai departe..." Surpriza mare însă abia urma.

Și ziariștii mai greșesc uneori

— La ce te referi ?

— Duminică, înaintea celei de a doua finale, Victor Mociani a găsit un ziar ce apărea la Berlin. La rubrica de sport erau rezultatele primei Regate, fără comentarii, iar la proba de simplu cîștigătoare era anunțată... Aneta Mihaly — România. Nu mi-a spus nimic, dar a plecat glonț la organizatori — aveam s-o aflu mai tîrziu — să întrebe cum s-a produs această eroare. Sursa știrii era agenția de presă A.D.N. și toată lumea a conchis că cel care o redactase, în necunoștință de cauză, nu și-a imaginat victoria unei debutante și a crezut că învingătoarea trebuie să fie neapărat cea care reprezentase România la ultimul campionat mondial. Adică Aneta Mihaly... Cerîndu-și scuzele de rigoare, organizatorii au promis că vor interveni pentru a se face cuvenita rectificare. Știrea însă zburase și mai departe și ajunsese la București, unde ziariștii de la „Sportul" au preluat-o întocmai. Redacția nu avusese nici un reprezentat la fața locului și, probabil, se mulțumise cu știrile

transmise de agenţiile de presă. Eu nu prea cunoşteam mecanismul, dar aşa mi s-a explicat.

— Dar tu cînd ai aflat ?

— A doua zi, luni, în aeroportul din Berlin unde aşteptam avionul cu care urma să ne întoarcem acasă. Acolo i-am întîlnit pe caiaciştii şi canoiştii noştri, aflaţi într-o mică escală, în drum spre Regata Nottingham. Era printre ei şi Ivan Patzaichin şi cînd acesta a văzut-o pe Aneta s-a grăbit să-şi felicite colega de club, arătîndu-i ce scria „Sportul" din ziua respectivă. Ea a fost puţin jenată şi i-a explicat că de fapt eu fusesem învingătoare. A venit şi m-a felicitat, am rîs împreună de ziarişti şi apoi mi-a spus : „păi dacă ai cîştigat aici, la Grünau, poţi să te consideri de pe acum campioană mondială !" Avea fler, Ivan, acest mare sportiv al ţării noastre. A fost pentru mine întotdeauna un mare exemplu.

— Bine, dar a doua zi au aflat şi cei de la „Sportul" cine a fost învingătoarea de la Grünau ?

— Da de unde ; noi eram deja la Snagov şi în rezultatele celei de a doua Regate tot Aneta figura învingătoare la simplu. Nu m-am gîndit decît la ce vor spune părinţii mei. Eu le telefonasem să le anunţ marea mea bucurie, iar ei aveau să citească în ziar cu totul altceva... Rectificarea, sau erata, cum spuneţi dumneavoastră, nu s-a mai făcut niciodată.

— Nu e adevărat ! Îmi aduc aminte că în preajma Jocurilor Olimpice de la Moscova ne-a vizitat la redacţie, în Bucureşti, Kornelia Papp, o fostă mare canotoare din Ungaria, care a devenit ziaristă la „Nepsort", cotidian ce apare la Budapesta. Venise cu intenţia, printre altele, de a scrie un reportaj despre pregătirile tale şi te căuta insistent.

Dintr-o vorbă într-alta i-am povestit de pățania ta, la debutul de la Grünau. A părut extrem de interesată și s-a amuzat. Cîteva zile mai tîrziu am găsit în „Nepsport" un mare reportaj intitulat „Sanda Toma's story", unde, alături de multe amănunte, era relatată și povestea de la Grünau...

Sanda nu mai era doar o speranță

Acum, la Snagov, raportul de forțe se mai schimbase. Fetele „Viitorului" vîsleau și ramau dezinvolt, iar cele consacrate trăgeau cu coada ochiului, să se inspire din pregătirea puștoaicelor. Agitația era în toi ; se apropia tradiționala noastră Regată, test important înaintea „mondialelor". Mai mult, antrenorul șef anunțase că cele mai bune vor fi selecționate pentru concursul preolimpic de la Moscova, ce urma să aibă loc în luna iulie.

Sportivele din R. D. Germană nu ne-au mai ocolit de data aceasta și au trimis în România un lot destul de numeros și valoros. La simplu a venit Petra Bössler, cu intenția vădită de a „spiona", de a afla cît mai multe lucruri despre Sanda, care îi stătea acum ca un ghimpe în suflet. Am aflat că pe Martina Schröter au ținut-o acasă, pentru a se pregăti în liniște. O nouă confruntare cu Sanda, de data aceasta pe terenul românce, nu era deloc recomandabilă, credeau ei, pentru moralul Martinei, care trebuia să preia ștafeta Christinei Scheiblich. Veniseră bine pregătiți în acel an cei din R. D. Germană ; mai mulți antrenori, medici, masori. Auziseră ei ceva de „revoluția" din canotajul românesc, văzuseră și pe viu cîteva din talentele

apărute peste noapte și, așa cum procedau mereu, țineau să se documenteze în amănunt.

Sanda a cîștigat din nou, în ambele zile, cu diferențe de peste șapte secunde în fața Petrei Bőssler. Victoria de la Grünau era confirmată din plin. Schiful viitoarei campioane înainta maiestuos prin fața unor maluri deloc populate, sosind cu mare avans la turn, acolo unde doar cîteva zeci, poate o sută de canotori și mari pasionați ai acestui sport veniseră să vadă „minunea de la Ștefănești".

Chiar de la primii ei pași într-o carieră, ce poate multă vreme de acum înainte va fi greu egalabilă în domeniul respectiv, Sanda era neplăcut impresionată de lipsa de interes, în general, față de acest sport. La Pancearevo văzuse în tribună mii de oameni participînd efectiv la întrecerea de pe lac ; la Grünau, mii de mașini parcaseră în apropierea bazei, aducînd un număr imens de iubitori ai acestui sport la Regată. La noi, la Snagov, cîteva zeci, rareori cu puțin peste o sută. Și, în general, sportivi, antrenori, conducători de cluburi, pasionați ai canotajului.

„Cum să se poată dezvolta canotajul românesc, și în special cel masculin, dacă tineretului nu i se explică, nu i se arată pe viu frumusețea vîslitului ? — a afirmat întotdeauna marea noastră campioană. Iată, și eu, pînă la 21 de ani nu știam să deosebesc un schif de un caiac. Și vă asigur, ca mine mai sînt azi sute și mii de tineri. Nu-mi amintesc ca televiziunea, care are cele mai mari posibilități de propagandă, să fi transmis direct vreun concurs de canotaj de la Snagov, să fi făcut un reportaj despre ceea ce se întîmplă pe lac, să afle toată lumea că un sportiv valoros nu pică chiar din cer, peste noapte. În schimb, poți urmări, fără riscul de a scăpa vreunul, toate meciurile de

handbal din țară sau de peste hotare. Poate că exagerez puțin, dar oricum, să-ți aduci aminte doar o dată pe an, firește, atunci cînd sînt campionate mondiale la Bled sau la München, că ai în țară o flotilă care aspiră la supremație în lume, este mult prea puțin. Iar pe noi nu ne ajută deloc..."

Cu un an mai devreme pe canalul olimpic

„Au urmat din nou cîteva săptămîni de pregătiri. Ajunsesem să vîslim și cîte 20 de kilometri pe zi — își amintește Sanda. Echipajele pentru campionatele mondiale începuseră să se profileze. Olga Homeghi a primit o nouă parteneră, pe Vali Răcilă, cu care se potrivea mai bine, iar Aneta Mihaly a început să candideze pentru un loc în barca de patru. Concurența era însă foarte mare.

La 25 iulie am concurat pe lacul de la Krîlatskoe, în cadrul «Spartachiadei popoarelor din U.R.S.S.». Într-un fel, era și un concurs preolimpic, o bună posibilitate de a testa, cu exact un an mai devreme, pista pe care va trebui să vîslim pentru medaliile olimpice.

Toată întrecerea a durat o singură zi. Am ajuns în finală cu cinci reprezentante ale Uniunii Sovietice, dintre care nici una nu m-a impresionat. Le-am bătut cu vreo șapte secunde fără să forțez nici un moment. Am auzit că, după această competiție, schifistele sovietice au avut pur și simplu un șoc și toate au fugit spre proba de dublu sau cea de 4+1 vîsle. Iar antrenorii lor au fost realmente dezorientați ; cu un an înaintea J.O. ei nu știau pe cine să mai pregătească pentru proba de simplu !..."

De la Moscova, Sanda a zburat direct la Essen, o altă Regată importantă, unde avea posibilitatea de a se întrece cu canotoare pe care nu le mai întîlnise în acel an, cu campioanele Olandei, R. F. Germania, Angliei, Noii Zeelande şi S.U.A. Dintre toate, cea mai periculoasă se anunţa americanca Joan Lind, o canotoare care de mai mulţi ani era nelipsită din finalele marilor competiţii. Trecuseră doar trei zile de la victoria obţinută la Krilatskoe şi încă resimţea oboseala concursului, a drumului. Totuşi, Sanda a bătut-o pe Lind, sosită a doua, cu mai mult de şase secunde. Diferenţa de valoare îşi spunea evident cuvîntul.

Şi pe lac te poţi accidenta

Se apropiau campionatele lumii şi în august, pe o căldură toridă, fetele pregăteau marea surpriză de la Bled. Aproape că le invidiam, transpirînd pe mal, cum vîslesc necontenit, sorbind stropii de apă aruncaţi de palele care loveau apa în ritm cadenţat. Era o linişte suspectă. Nimeni nu mai scotea un cuvînt. Fetele te trimiteau la antrenori, aceştia te rugau să te adresezi lui Mociani, care, la rîndu-i, se făcea nevăzut. Cineva, nu ştiu cine, interzisese orice fel de declaraţie.

M-am întors la Bucureşti cu un reportaj ratat. Cititorii aveau să afle din ziar cît de frumos şi sănătos este să te plimbi cu barca pe Snagov, mai ales dimineaţa, în zori, cînd doar ciripitul păsărelelor tulbură liniştea lacului. Dar nimic concret despre viitoarele echipaje tricolore, despre forma canotoarelor, starea lor de spirit...

După cîteva zile am auzit că Sanda suferise un accident. Fetele făceau repetări pe o distanță de 500 de metri. Pe primele trei culoare se desfășurau cursele propriu-zise, pe celelalte — bărcile se întorceau la start. Sanda tocmai încheiase o asemenea pistă și se afla în rulaj ușor de relaxare pe culoarul de întoarcere. Nu le-a observat pe Vali și pe Olga, care trăgeau cu toate forțele, în barca lor de dublu, pentru a îndeplini timpul prevăzut în grafic. Coliziunea a fost puternică, iar campioana s-a ales cu cîteva hematoame de toată frumusețea pe spate și cu dureri intercostale greu de suportat. Abia au reușit antrenorii s-o aducă la mal...

Am fugit repede la Snagov să aflu amănunte și am găsit-o într-o stare de nedescris. Fetele se antrenau — mai erau doar cîteva zile pînă la „mondiale" — iar ea, pe mal, făcea vizite la cabinetul medical la fiecare șase ore.

— Cum te simți ?

— Ca dracu ! Toată lumea e cu ochii pe mine, așteaptă de la mine o medalie și eu stau să mă oblojesc. Dar lasă, nu moare nimeni dintr-o lovitură în spinare...

— Ce șanse crezi că ai la Bled ?

— Nu am voie să-mi dau părerea. Nu știu de ce atîta mister în jurul nostru. Dacă sîntem valoroase, vom cîștiga, dacă nu...

— Ai întîlnit practic în această vară tot ce are mai valoros canotajul din lumea întreagă la proba de simplu. Crezi că te poate amenința cineva ?

— Nu cred nimic. Știu că mă voi lupta pînă la ultima suflare ca să cîștig.

— Cum stai cu tehnica, cu rezistența ?

— Pentru tehnică nu am mai lucrat în ultima vreme. Este și greu să faci ceva cînd vîslești 20 de kilometri pe zi și uneori mai mult. Cred, totuși, că ar trebui să măresc

puțin cadența pe parcurs. În felul acesta nu aș mai pierde din avansul cîștigat pe prima parte a cursei, ba chiar l-aș mări.

— Și cine te împiedică ?

— Știți că noi nu prea sîntem ascultate, că nimeni nu ne cere părerea. Și apoi, acum nici nu ar mai fi timp pentru așa ceva. Pentru a încerca să-ți modifici cadența sînt necesare antrenamente pe o durată mai scurtă, cu o intensitate mai mare. Cînd parcurgi 20 de kilometri este greu să mărești intensitatea ; altfel, a doua zi nu ai mai fi bună de nimic. În fine, astea sînt cîteva păreri personale de care am să încerc să țin cont în viitor, chiar dacă voi intra în conflict cu antrenorii. Deocamdată respect un program alcătuit cu multă grijă. Sper să ajung la Bled cu toate motorașele în perfectă stare. Vă mai amintiți ce am pățit la Karapiro ? Doar n-o să am ghinion o viață întreagă...

În cîteva zile, profesorul Marcel Bogdan a făcut minuni cu presopunctura și, deși mai simțea ușoare dureri, cînd urca în barcă, Sanda era cu totul alta.

Niciodată nu se uită... primul titlu!

La Bled, flotila românească a înregistrat cel mai mare succes din istoria canotajului. Toate cele șase echipaje au reușit să intre în finale, în condițiile unei concurențe mult mai mari decît cu un an în urmă, la Karapiro, cinci dintre ele izbutind să cucerească prețioase medalii : una de aur, una de argint și trei de bronz. Din 1974, cînd la Lucerna Cornelia Neacșu și Marinela Ghiță deveneau campioane mondiale în proba de 2 f.c., sportivele românce s-au aflat cu regularitate printre medaliate. O asemenea izbîndă însă nu mai înregistraseră vîslașele și ramerele noastre niciodată.

Pentru a da povestirii mai multă veridicitate mi-am permis — cu voia autorului — să folosesc notele colegului meu Vasile Tofan, trimisul special al ziarului „Sportul" la această grandioasă competiție. El a reușit să surprindă momentele cele mai interesante ale succeselor de la Bled, pe care le-a inserat într-o suită de reportaje comunicate telefonic redacției.

Locul de desfășurare al celei de a V-a ediții a campionatelor mondiale de canotaj — în prima săptămînă au concurat fetele, apoi băieții — se află într-o zonă splendidă, un-

deva în nord-vestul Sloveniei. Lacul natural se întinde într-un fel de lagună, la adăpostul intemperiilor bruște ale naturii și este situat la o altitudine de 475 de metri ; are o lungime de 2 100 de metri și o lățime de 1 500 metri. De la localnici am aflat că încă de la începutul secolului s-au desfășurat „întreceri de bărci" pe acest lac, înconjurat acum de hangare spațioase și moderne, dispunînd — acolo unde soseau concurenții — de o tribună încăpătoare, pentru cîteva mii de spectatori, un turn modern, instalații pentru cronometraj electronic, un club pentru presă și multe alte accesorii care te fac să vii cu plăcere să-ți petreci cîteva ore vîslind.

Imediat după sosirea delegației noastre, fetele au intrat în focul necruțător, de care nu poți scăpa oricît te-ai ascunde, al flashurilor și microfoanelor care înregistrau ultimele noutăți. Flotila noastră obținuse cîteva succese notabile de-a lungul întregului sezon și „școala de la Snagov" devenise tot mai des un subiect de discuție.

Sanda urma să concureze pe un *Stämpfli* pe care trăsese Mihaly timp de trei ani. Acolo însă a primit un *Empacher* nou nouț, de culoare gălbenă. Cînd a încercat-o prima oară, s-a bucurat ca un copil. Obișnuită acasă cu *Reghin*-ul ei de lemn, urca acum pentru prima oară într-o barcă din material plastic. Am întrebat-o ce părere are, cum se acomodează cu ea și a fost încîntată : „Este mai ușoară, stă mai sus pe apă și parcă alunecă mai uniform. Mi-am dat seama însă că este o barcă excelentă pentru calm plat sau vînt ușor ; pe valuri, cum sînt adesea la Snagov, este mai greu s-o conduci".

Uitase și de durerile din spate, de emoțiile startului ; privea toată ziua la barcă și nu-i venea să creadă că va putea concura

pe ea. Deh, ajunsese vedetă și acum firmele constructoare de bărci îi cam dădeau tîrcoale, fiecare urmărind să ofere producția sa unei sportive valoroase. Căci, din primele zile, mai toți cei prezenți la Bled au căzut de acord că lupta pentru titlul suprem și coroana de „regină a schifului" se va da — acum, cînd Scheiblich nu mai concurează — între Sanda Toma și Martina Schröter. Barca trebuia însă reglată și nimeni nu se oferea s-o ajute, ceilalți antrenori fiind ocupați cu restul ambarcațiilor. În final, problema a fost rezolvată.

Preliminariile au decurs fără emoții.

Cea mai frumoasă zi

În ziua finalelor (2 septembrie) a fost cald, plăcut. Vîntul, favorabil, adia ușor. Proba inaugurală a adus la start ambarcațiile de 4+1 rame. Imediat după plecare s-au distanțat sportivele din U.R.S.S., R. D. Germană și România. Dealtfel, întreaga competiție avea să fie în final un „meci în trei", decis pînă la urmă în favoarea canotoarelor din R. D. Germană.

Cursa a fost palpitantă și cîștigătoarea era greu de bănuit. Cu un finiș mai puternic au învins reprezentantele Uniunii Sovietice, în 3 : 17,03, urmate de barca din R. D. Germană, în 3 : 18,25. Pe locul trei — ramerele românce Georgeta Maşka, Florica Silaghi, Maria Tănăsă, Valeria Cătescu, ajutate de cîrmacea Aneta Matei, cronometrate în 3 : 19,98. Debut promițător pentru flotila tricoloră.

A urmat întrecerea dublourilor, nu mai puțin spectaculoasă și cu un final la fel de dramatic. Speranțele culorilor noastre erau

susținute de Olga Homeghi și Valeria Răcilă. Pentru R. D. Germană concurau Cornelia Linse și Heidi Westphal. Primele favorite erau însă bulgăroaicele Svetla Oțetova și Zdravka Iordanova, campioane olimpice în 1976, apoi campioane ale lumii în 1978. Ele au și condus o bună parte a parcursului ; româncele se aflau în imediata lor apropiere, amenințînd dintr-o clipă într-alta să treacă în frunte. Pe ultimele sute de metri, Linse și Westphal au sprintat irezistibil — ce maestre ale finișului sînt aceste sportive ale R.D. Germane ! — trecînd primele linia de sosire după 3 : 15,95. Fostele campioane au fost devansate cu numai 36 sutimi de secundă (!), iar Olga Homeghi a reușit, în sfîrșit, alături de Vali Răcilă, să cucerească medalia de bronz, pe care o pierduse atît de stupid cu un an înainte. Era prima medalie a fetelor din „acțiunea Viitorul", la un campionat mondial. Și al doilea „bronz" obținut la Bled.

A treia cursă — finala *pair-oars*-urilor — unde aliniam pe Elena Oprea și Florica Dospinescu, două foarte valoroase ramere, nedespărțite de aproape 10 ani. Prima avea deja la activ trei medalii de bronz obținute cu echipaje de 4+1 sau 8+1 la edițiile precedente, iar coechipiera sa, cu una în plus, tot de bronz. Două sportive cu mare experiență, pentru care arta mînuirii ramelor nu mai avea secrete. Ele au făcut o cursă excepțională în 3 : 30,44, fiind întrecute doar de campioanele „en titre", Ute Steindorf și Kornelia Bugel (R.D.G.), înregistrate la sosire cu 3 : 27,74. Pe locul trei — polonezele Malgorzata Dluszewska și Czeslawa Koscianska, în 3 : 32,30. Salba de medalii — trei, din tot atîtea posibile — primise acum și un argint. Îi lipsea, evident, aurul strălucitor...

Parcă avea două inimi și patru brațe !...

Și iată finala mult așteptată de noi, cei cîțiva români, strîngînd pumnii în tribuna de la Bled. Alături, un grup extrem de numeros de turiști din R. D. Germană, folosind toate mijloacele vizuale și auditive posibile (steaguri, claxoane) cu care eram obișnuit doar în atmosfera marilor derby-uri fotbalistice, încurajîndu-și favorita. Ei nu puteau concepe pierderea coroanei pe care Christine Scheiblich o purtase cu mîndrie ani în șir. Schrö-ter, Schrö-ter ! Aproape că nici nu se mai auzea altceva în toată tribuna. Mai erau cîțiva tineri blonzi, înalți, cu părul tuns scurt, purtînd pe treningurile albastre steagul cu 50 de steluțe ; se agitau frenetic pentru Joan Lind.

Am luat binoclul și am căutat-o pe Sanda. S-a așezat prima la start, tocmai pe culoarul șase, opus tribunei noastre. În tricou albastru, cu pălăriuța albă pe cap. Barca îl strălucea uimitor în bătaia razelor de soare, de parcă frecase la ea toată ziua. Părea liniștită, așteptînd semnalul care s-o descătușeze de toate emoțiile. În schimb, cîteva culoare mai în dreapta, Schröter era în permanentă mișcare.

Startul m-a surprins pe mine puțin neatent, dar după cîteva secunde am și văzut *Empacher*-ul galben de pe „șase" țîșnind ca un bolid. Am început să număr loviturile Sandei, care-ți lăsa impresia că are două inimi în ea, că trage cu patru brațe !... 27 în 30 de secunde. Asta însemna cam 54 pe minut. Foarte tare. Doamne, de-ar ține-o așa... După trei sute de metri, Sanda avea deja o barcă avans. În felul acesta își putea controla toate adversarele. Este o tactică foarte bună să pornești ca din pușcă și apoi să-ți faci

cursa în funcție de adversari. Totul e să fii capabil să reacționezi la timp și să reziști. Cum a făcut, dealtfel, și Sanda.

Dîndu-și seama că pierde teren, Schröter a mărit cadența ; dar replica campioanei noastre nu a întîrziat și distanța s-a menținut. După alți 300 de metri mi-am dat seama că numai un accident mai putea schimba soarta cursei. Campioana R. D. Germane a mai încercat în final un atac foarte puternic, dar n-a reușit decît să limiteze la trei secunde distanța față de noua „regină a schifului". Campioană a lumii : Sanda Toma, în 3 : 35,44, iar pe locul secund, Martina Schröter, în 3 : 38,67. Pentru medalia de bronz s-a dat o luptă teribilă, trei concurente sosind într-un interval de 23 de sutimi de secundă, la diferențe nesesizabile cu ochiul liber. Ordinea lor a fost : 3. Hette Borrias (Olanda) cu 3 : 39,61, 4. Andrea Schriener (Canada) cu 3 : 39,78 și 5. Joan Lind (S.U.A.) cu 3 : 39,84.

În timpul festivității de premiere am fost mai emotionat ca niciodată. Trăisem poate cea mai mare satisfacție din întreaga mea carieră de ziarist, fusesem martorul unei curse magnifice, care a consacrat-o pe compatrioata noastră în rîndul marilor staruri ale canotajului mondial. Cele sase finaliste au defilat, în ordinea clasamentului, prin fața unei tribune unde am văzut multe figuri înmărmurite.

Flotila germană primise o serioasă lovitură și susținătorii ei recuperau greu. Apoi, Sanda, singura brunetă între două blonde, Schröter și Borrias, și-a luat de mînă adversarele și s-a prezentat la pontonul de premiere. Trompeții au sunat din goarne, s-a intonat imnul traditional care însoțește aceste festivități, iar Thomas Keller, președintele F.I.S.A. — el premiază doar la proba de simplu și cea de 8+1 — a înmînat personal medaliile celor

mai bune schifiste din lume. Tot el avea să declare cu toată sinceritatea : „Noul titlu se află în mîini bune, care sper că-l vor păstra cît mai multă vreme".

„Toată lumea, fără excepție, m-a felicitat — și-a amintit învingătoarea. Primul a fost Gheorghe Giurcăneanu, secretarul Federației. Am primit multe flori. Trăiam o adevărată euforie. Totuși, nu știam de ce nu se cîntase imnul țării mele, așa cum se obișnuiește pentru campionii din alte sporturi, de ce nu am văzut pe nici un catarg steagul tricolor. Mi s-a explicat că așa este tradiția la canotaj, de ani și ani."

Nu am mai putut urmări în întregime ultimele două finale. O căutam pe Sanda ; doream să fiu primul ziarist român care i-a luat un interviu în noua postură de campioană a lumii. Am aflat că la 4+1 vîsle, Maria Macoviciuc, Aneta Mihaly, Sofia Banovici, Veronica Jugănaru, dirijate de Elena Giurcă, au fost tot timpul în prim-planul disputei, făcîndu-și în final datoria : o medalie de bronz, a cincea, după cinci curse, pentru delegația României. Clasamentul a fost : 1. R. D. Germană 3 : 06,75 ; 2. Bulgaria 3 : 07,04 — o diferență de numai 29 de sutimi de secundă — și 3. România 3 : 08,06.

Pentru ca succesul flotilei noastre să fie deplin — și așa fetele bătuseră toate recordurile în materie — era necesar ca și „opt"-ul să adauge o piesă la salbă. Erau însă multe debutante în echipaj și cu toate eforturile depuse, barca noastră nu a ajuns decît pe locul IV, după cea a Uniunii Sovietice, 2 : 58,09, cea a R. D. Germane 2 : 59,36 și cea a S.U.A. 2 : 59,91, româncele fiind cronometrate cu 3 : 01,12.

„Canotajul nu a început cu mine"

— Ei, Sanda, acum ai voie să vorbești cu ziariștii, să dai interviuri ?

Am felicitat-o pe campioana lumii. Am rîs împreună. Era a doua zi după sosirea la București și știam că dacă o scap, greu am să mai reușesc s-o găsesc în bună dispoziție. Se apropia doar sesiunea de examene și, în săptămînile respective, Sanda nu mai cunoaște pe nimeni.

— Cine te-a așteptat la aeroport ?

— Mama, tata, sora mea. Cu toții m-au îmbrățișat. Acum se mîndreau cu mine. Urmăriseră cursa la televizor — cred că a văzut-o și tovarășul președinte al C.J.E.F.S. Timiș, care nu a vrut să mă lase să plec la canotaj — și spuneau tuturor : „ați văzut, fata noastră e prima în lume !..."

— Altcineva ?

— Am auzit că oficialitățile de la C.N.E.F.S. ne așteptaseră la o cursă anterioară, dar noi pierduserăm o legătură și am scăpat avionul respectiv.

— Ai avut vreun moment emoții, teamă de vreo adversară ?

— Emoții ? Poate doar la start. Mă gîndeam să nu am iar vreun ghinion. După 150 de metri am simțit că totul merge așa cum mi-am dorit și am fost sigură că nu voi pierde.

— Cei vei face în continuare ?

— Am să-mi dau toate examenele și promit că am să le iau. Apoi, voi începe pregătirea pentru Olimpiadă.

— Vreau să scriu acum, cu un an înaintea J.O. de la Moscova, că Sanda Toma va fi cea mai sigură campioană olimpică a României. Ai ceva împotrivă ?

— Cred că lista ar trebui să înceapă cu Nadia Comăneci, să continue cu Ivan Patzaichin și apoi să ajungă la mine.

— Da, dar știi cum este la gimnastică ; unei arbitre îi place exercițiul pe care-l faci, alta strîmbă din nas. La canotaj nimeni nu te poate opri dacă ești cea mai bună.

— Este foarte adevărat. Dar să știți că la Bled și celelalte fete au tras admirabil. Unele au pierdut acum, dar poate la anul vor cîștiga !... Canotajul românesc nu a început cu Sanda Toma și nici nu va trăi doar din amintirea succeselor de la Bled. Istoria merge continuu...

Istoria...

A apărut o „Nadie a canotajului"!

În toamna lui '79 Sanda învăța de zor. Se apropia o nouă sesiune de examene și „regina schifului" nu vroia să se facă de rîs. Devenise o vedetă de notorietate mondială. Presa, televiziunea îi consacrau pagini și emisiuni întregi. Într-un splendid reportaj scris de Aurel Neagu, redactorul șef al ziarului „Sportul", era considerată o „Nadie a canotajului". Erau tot mai des relevate meritele grupului de tehnicieni condus de antrenorul emerit Victor Mociani, care în numai doi ani de zile schimbase fața flotilei de pe Snagov. Începuse chiar să se vorbească despre o „școală a canotajului românesc".

Cu mai puțină ardoare, dar totuși atentă pentru a preveni orice fel de surpriză, învingătoarea de la Bled continua să se și antreneze. În aceeași lună, septembrie, a devedit campioană a țării. Un fapt mai puțin obișnuit în lumea sportului : să devii mai întîi campioană a lumii și apoi a țării tale !...

La începutul lui octombrie, întrecerile Balcaniadei au încheiat la Snagov, cu un nou triumf, un sezon de excepție. Puținii spectatori prezenți pe malul de lîngă turn aveau să fie martorii unei noi „năzdrăvănii" a primei vîslașe din țară. Sanda a urcat într-o

barcă de dublu, cu Vali Răcilă, și a cîștigat fără probleme. Jumătate de oră mai tîrziu, ea s-a aliniat și la startul probei de simplu. Principala adversară a româncei era bulgăroaica Iskra Velinova, o vîslașă cu mare experiență, clasată pe locul șase la Bled. Sanda nu s-a mulțumit cu o simplă victorie de palmares ; a tras vîrtos, și-a lăsat adversarele în urmă cu mai multe lungimi și, după ce a trecut linia de sosire, s-a îndreptat liniștită spre turn. Velinova continua să mai vîslească ; distanța dintre cele două concurente fusese mai mare de 15 secunde ! Mai rar o asemenea performanță.

În felul acesta ea a mărit la șapte numărul victoriilor de concurs consecutive din momentul în care a urcat în simplu.

A trecut și sesiunea de examene și campioana spera să se poată bucura și ea în voie de ce realizase în acel an ; măcar o săptămînă, două. Nu a primit decît patru zile libere.

...dar și primele neînțelegeri

„A fost nevoie să mă întorc la lot — povestește Sanda. Pregătirea pentru Olimpiadă începea la 1 decembrie. Peste tot eram privită cu respect, ca o campioană mondială. În lot — toate eram egale, nici un fel de diferențiere. Toată lumea era atentă la mine. Antrenorii spuneau fetelor : «fiți cu ochii pe ea ; ce face ea, faceți și voi !». Eram atentă să nu greșesc, să nu prilejuiesc discuții suplimentare. Asta nu mă deranja ; ba din contră, mă și amuza pe undeva. Ceea ce însă devenea mai greu suportabil erau „contrele" din ce în ce mai dese cu antrenorul principal. El nu admitea nici un fel de abatere de

la regimul şi ritmul de lucru impus de colectiv ; eu mai încercam uneori să-mi spun părerea.

Imi dădeam seama că dînsul vrea să ne domine, să ne facă să-l ascultăm ca pe profesorul de la catedră. Totuşi, nu mai eram nişte copii. Fiecare, campioană mondială sau nu, reprezentam o personalitate.

I-am şi spus odată că după ce voi termina facultatea, voi încerca să devin şi eu antrenoare, dar că în nici un caz nu voi folosi metodele sale pentru a mă apropia de elevi. S-a înfuriat cumplit. Poate că şi eu am fost lipsită de tact. Dar prea se adunaseră multe.

Ştiam prea bine ce-i datoram antrenorului Mociani, că fără inspiraţia sa din luna mai poate n-aş fi ajuns acolo sus, în vîrful piramidei. Dar ştiam cît de mult muncisem pentru a obţine marea performanţă. Şi apoi, nu-mi plăcea să fiu tratată ca un simplu obiect, ca un angrenaj dintr-o maşină care se străduie să alerge cu viteză maximă.

Ţin minte că nu de puţine ori, în vară, venea pe apă după mine şi-mi striga să nu mai ascult de sfaturile primite de pe mal !... Dar nu făceam nimic care să contravină programului său de pregătire. Şi aşa, zi de zi, atmosfera devenea tot mai încinsă. M-am şi dus de vreo cîteva ori la Federaţie plîngînd. Nu ştiam ce să mai fac. Toţi au încercat să mă liniştească, au intervenit efectiv pentru aplanarea divergenţelor. Dar în decembrie '79 eu am simţit că între mine şi antrenorul principal se ridicase o barieră invizibilă. Mi-am văzut însă de treabă, m-am pregătit corect. Victor Mociani, cunoscîndu-şi desigur interesul — reprezentam şi cred că mai reprezint încă o valoare — îmi comunica programul şi atîta tot. Între timp, a şi început să caute o înlocuitoare pentru Sanda Toma..."

„Trebuie să știi la ce să renunți și mai ales cînd..."

Luna de refacere la Băile Felix a mai remontat-o pe campioana lumii. Plecase acolo cu un moral scăzut, afectată evident de neînțelegerile cu Mociani. A înotat, a făcut mici excursii, a alergat prin pădure. Toate la un loc au constituit un tonic puternic care i-au redat plăcerea și dorința de a se apuca cît mai repede de treabă.

În primele zile ale lui ianuarie '80 se afla la bac. Nu mai era începătoarea din urmă cu trei ani. Acum, ceea ce făcea era lucru de rutină. Numai intensitatea era mai mare. Și greutățile pe care le ridica crescuseră. Se străduia să fie cît mai corectă, să îndeplinească programul întocmai. Știa că îi va folosi, în primul rînd ei, la vară. Știa că și adversarele ei nu stau cu brațele încrucișate, că la Olimpiadă, cea mai mare competiție sportivă din lume, întrecerea va fi mult mai grea decît la Bled.

Și mai era ceva : toate fetele erau cu ochii pe ea. Unele chiar căutau s-o imite. Aveau doar privilegiul de a se antrena alături de o campioană a lumii. Iată de ce nu-și putea permite ore, zile de relaxare. Cît despre o viață a sa, intimă...

Am încercat o dată să fiu mai indiscret și am întrebat-o :

— Sanda, ce părere ai, cum se împacă viața de familie cu marea performantă ?

— Nu știu cum o fi în alte sporturi, dar la noi, la canotaj, nu cred că le poți împăca pe amîndouă. Depunem și așa un efort greu de comparat. La capătul unei zile în care ne-am încadrat total în graficele antrenorilor, cădem pur și simplu frînte. Cînd să te mai ocupi de un soț, de un eventual copil, să mai ai grijă și de casă...

— Cunosc, totuși, exemple de sportive din R. D. Germană, din U.R.S.S., care după ce s-au măritat au continuat să vîslească cu succes pentru medalii.

— Poate că acolo există altfel de condiții, iar antrenorii au concepții mai puțin rigide.

— Iar în ceea ce te privește ?

— Am un prieten cu care ies din cînd în cînd ; atunci cînd primim cîte o zi liberă sau două. Căsătoria ? Va veni și rîndul ei, dar numai după ce voi termina facultatea și voi ceda schiful meu alteia mai tinere.

— Ai fost tentată să renunți la activitate în această iarnă ? Ai fi putut s-o faci ; doar îți văzuseși visul împlinit...

Am trecut peste toate necazurile și mi-am propus să devin și campioană olimpică, adică să realizez performanța maximă. O datoram și părinților mei, care în cele din urmă m-au înțeles și m-au lăsat să-mi urmez calea, și celor care m-au ajutat și mi-au oferit condiții de pregătire, de deplină afirmare. Regret totuși „divorțul" de antrenorul principal. Un sportiv, indiferent de valoarea la care a ajuns, simte continuu nevoia unor încurajări, prezența permanentă a omului de pe mal — în cazul nostru — care să-ți spună ce e bine și ce e rău.

Voința Sandei a biruit și aceste obstacole neprevăzute. A fost în iarna aceea din nou la munte, a înotat ca de obicei prin nămeți, a mai adăugat ceva tonusului muscular și s-a prezentat în martie, la Snagov, cu un optimism robust.

Apa lacului era însă înghețată. În R. D. Germană si U.R.S.S., unde se pregăteau principalele candidate la medaliile olimpice, canotoarele vîsleau de cîteva săptămîni. La Snagov, pojghița de gheață nu putea fi înlăturată. Pînă la urmă au intrat

șalupele, antrenorii au muncit zi și noapte pentru ca flotila să-și poată relua activitatea cotidiană.

Întîrzierea trebuia recuperată. S-a pornit la lucru într-un ritm infernal și n-a lipsit mult ca întregul lot să fie pur și simplu dat peste cap. Antrenorii au cerut sprijinul medicilor și pînă la urmă totul a reintrat în normal. S-au dat o serie de teste și probele lunare de control. Indicii erau mulțumitori.

La tradiționalul campionat republican de fond, Sanda a cîștigat fără eforturi. Atunci au venit și cîțiva dintre foștii ei colegi timișoreni și au felicitat-o pentru succesul de la Bled. Dar numai ei...

„Era să pierd prima cursă"

În mai a fost programată selecția. Se anunța o dispută aprigă deoarece — se știe — urmau să prindă contur echipajele olimpice. Sanda era liniștită și nu credea, ca alții, în minuni. A cîștigat de o manieră care nu a lăsat loc vreunui dubiu. Problema simplului era rezolvată ; pentru celelalte ambarcații însă existau destul de multe semne de întrebare.

„Eram în formă destul de bună și așteptam confruntările cu viitoarele adversare de la Moscova, povestește campioana. Antrenorul principal nu mai spunea nimic. Ba, totuși, odată i s-a părut că respirația mea este mai tare, mai șuierată. Eu încercam să-mi sincronizez cadența cu respirația. Dînsului i s-a părut că dau semne de oboseală, că las senzația unei sufocări și mi-a atras atenția. Eu i-am răspuns însă că mă simt excelent, că aș vrea ca și în zilele Olimpiadei să mă

aflu într-o stare asemănătoare. Și cu asta discuțiile s-au încheiat.

Am concurat la o Regată, la Viena, dar cu adversare de mîna a doua. Victoriile facile nu mi-au oferit niciodată vreo satisfacție. Apoi, am fost la Pancearevo. Aici era s-o pățesc, chiar în serie. La antrenamente observasem că ultima baliză poartă un steguleț. În ziua concursului, organizatorii au făcut modificări probabil și baliza cu steguleț a fost așezată cu 50 metri înainte de sosire. Am tras ca de obicei fără rezerve, am luat un avans consistent, iar cînd am văzut baliza cu steguleț am ridicat vîslele. Noroc însă că barca a continuat să alunece, iar adversarele mele erau mult prea departe. Altfel, ați fi auzit de prima „înfrîngere" a Sandei Toma !...

Antrenamentele au continuat în ritm susținut. Noi așteptam adevăratele confruntări, cele care să ne arate cam pe unde ne aflăm cu pregătirea. În plus, era nevoie să ne cunoaștem adversarele. Doar nu puteam pleca la Olimpiadă legate la ochi, doar cu amintirea succeselor de la Bled. Într-un an se pot întîmpla multe și adesea raportul de forțe se schimbă.

Spre surprinderea tuturor, pînă la J.O. nu am mai luat nici un start oficial. A fost anulată pînă și tradiționala Regată de la Snagov. Fetele erau tare neliniștite, antrenorii la fel. Nu știu nici pînă în ziua de astăzi cine a hotărît, din afara colectivului nostru, să stăm pur și simplu „la cutie" pînă la concursul de la Moscova. A fost după părerea mea o gravă eroare. Pe mine poate m-a afectat mai puțin. Eu știam să lupt și mai știam că trebuie să-mi onorez titlul cucerit în 1979. Dar pentru celelalte colege a fost realmente un mare dezavantaj. Fiindcă orice s-ar spune, antre-

namentul este antrenament, dar numai concursul este acela care-ți oferă date precise pentru eventualele comparații, evaluări ale șanselor. Sînt convinsă că această greșeală a contribuit, pe lîngă alți factori, la reușita mai puțin spectaculoasă decît la Bled a flotilei românești în concursul olimpic."

„Titlul olimpic îmi lipsea din palmares"

...„Cînd am sosit la Moscova era soare, plăcut. Autobuzele ne-au purtat repede spre satul olimpic. Circulau cu o viteză ameţitoare. Odată ajunşi la blocul care ne fusese repartizat, ne-am instalat repede şi am intrat în atmosfera generală.

Ceremonia înălţării tricolorului a fost emoţionantă. Abia atunci am simţit parcă povara grea pe care o purtam. Reprezentam ţara în cea mai faimoasă întrecere polisportivă din lume, cu aureola de campioană mondială. Toată lumea aştepta să reeditez victoria de la Bled, să confirm că sînt într-adevăr cea mai bună vîslaşă de pe mapamond.

Nu făceam doi paşi să nu fiu oprită şi întrebată : «cum te simţi Sanda, cum ai dormit, de ce ai nevoie?» Niciciînd, în trei ani, de cînd practicam canotajul, nu am avut posibilitatea să stau de vorbă cu atîtea personalităţi. Pe mulţi, drept să spun, nici nu-i cunoşteam. În fine, era mai puţin important acest lucru.

La Krîlatskoe am găsit baza complet transformată. Totul purta haină de sărbătoare. Bărcile noastre sosiseră de la Bucureşti, aşa că am urcat repede în *Stämpfli*, pe care mă

decisesem să concurez și, gata, la treabă. Adversarele mele erau de cîteva zile pe lac și căutam să le identific. Nu întîlnisem pe nici una dintre ele în tot sezonul și era firească o anumită teamă. Chiar am și fost întrebată, de o droaie de ziariști, de ce nu am mai concurat după victoria de la Bled, dacă am fost bolnavă, ce cred despre celelalte competitoare, cum mi se pare pista. Am refuzat politicos să răspund, îndreptînd tirul lor către antrenori. Consemnul tăcerii totale funcționa din nou.

Festivitatea de deschidere a fost impresionantă. Cred că n-am să uit niciodată cît de mîndră am defilat, știind că acasă toți cei dragi se află în fața televizoarelor. Apoi spectacolul care a urmat... Nu găsesc termeni de comparație. Așa ceva n-am mai văzut în viața mea.

Am intrat destul de repede în febra concursului. După numai două zile eram prezentă la startul preliminariilor. Obiectivul cu care flotila românească venise la Olimpiadă era calificarea în toate cele șase finale și repetarea bilanțului de la Bled.

„În serie, la fel de greu ca'n finală"

Întîmplarea a făcut să nimeresc în cea mai grea serie, alături de Martina Schröter, Antonina Mașina, marea speranță a antrenorilor sovietici, și Hette Borrias. Mi-am spus că poate e mai bine așa, să pot testa de la început posibilitățile principalelor rivale. Dar, ce să faci, ghinioanele nu m-au ocolit nici la Olimpiadă.

Pățania cu startul ratat am mai povestit-o. Doamne, cît de greu mi-a fost să le ajung din urmă și să le întrec. Parcă nici nu le ve-

nea să creadă ; în special Mașinei. Am cîștigat cu 4 : 07,20, în urma mea clasîndu-se, în ordine, Schröter 4 : 09,76, Mașina 4 : 13,39 și Borrias 4 : 25,97.

Eram realmente epuizată de efort și n-am putut urmări celelalte serii. Am aflat mai tîrziu că a doua serie a fost cîștigată de englezoaica Beryl Mitchell, pe care nu o mai văzusem pînă atunci, în 4 : 05,72, deci cu aproximativ o secundă și jumătate mai repede, iar ultima — de reprezentanta Bulgariei, Rosita Spasova, în 4 : 01,33 — cel mai bun timp al zilei.

În alte probe, cîștigătoarele seriilor aveau dreptul de a participa direct în finală. La simplu însă, concurența fiind mai numeroasă, s-au programat și semifinale.

Din nou a trebuit să fac față întrebărilor tot mai insistente ale ziariștilor. Observaseră și ei că ceva nu fusese în regulă și fiecare aștepta să afle, cu o clipă mai devreme, adevărul. Am tăcut. N-am spus nimic și m-am chinuit de una singură. Nu mai puteam să dorm, nu mîncam aproape nimic. Slăbisem exact șase kilograme. Încercam să mă izolez, să mă pot concentra pentru ceea ce urma, dar era foarte greu. În blocul nostru — o vînzoleală permanentă. Unele fete se bucurau. Gimnastele mai ales. Altele erau triste și căutau să se mai destindă la club sau în sala de film. Eu mă retrăgeam în cameră și încercam să mă încurajez singură : hai Sando, încă puțin și ajungi sus, în vîrful piscului, de unde ai să poți privi cu curaj întreaga lume !

Noroc că în semifinale a fost mai ușor. Am învins-o pe englezoaica Mitchell cu mai bine de trei secunde (3 : 43,63 față de 3 : 46,88), a treia sosind poloneza Beata Dziadura, în

3 : 49,06. În cealaltă semifinală a cîştigat Schröter, cu 3 : 40,21, urmată de Maşina şi Spasova.

Orele care au urmat mi se păreau lungi, interminabile. Voiam să termin mai repede, nu mai aveam răbdare. Şi celelalte fete păreau puţin nervoase, deşi primul obiectiv fusese îndeplinit în proporţie de sută la sută: toate cele şase ambarcaţii româneşti se aflau în finală. Dar aceeaşi performanţă o realizaseră şi sportivele din R. D. Germană, U.R.S.S. şi Bulgaria.

Nervozitatea, cred, era alimentată şi de ideea de ultimă oră a antrenorului principal, care înaintea finalelor a vrut să ne schimbe tehnica de start. I se păruse lui ceva dubios şi a ţinut morţiş la acest lucru. Eu am ripostat, spunîndu-i direct că nu voi face acest lucru şi... m-am ales, pe mal, cu cîteva cuvinte mai puţin politicoase.

A plouat în tot timpul cursei

A venit şi ziua finalelor. Cerul era închis, ploaia ameninţa să se dezlănţuie dintr-un moment într-altul. Şi vîntul sufla destul de tare pentru ca întreaga suprafaţă a lacului să fie plină de valuri. Vremea nu m-a speriat. La Snagov mă obişnuisem să trag şi în condiţii mai vitrege.

În prima cursă, barca noastră de 4+1 rame, o candidată aproape permanentă la medaliile de bronz, a „căzut" în final, fiind întrecută de ambarcaţiile din R. D. Germană, Bulgaria şi U.R.S.S. A urmat întrecerea dublourilor. Antrenorul Mociani avea mari speranţe în cuplul Homeghi—Răcilă. Dar Vali se simţise foarte prost în zilele precedente şi chiar, la un moment dat, medicii au şi între-

zărit posibilitatea unei neparticipări la finale. Arădeanca, însă, ambiţioasă cum o ştim cu toţii, şi-a revenit, reluîndu-şi locul în dublou. Fetele s-au bătut din răsputeri, au încercat să facă şi imposibilul, dar în final nu au reşit decît locul III. Venise prima medalie, dar nu cea aşteptată.

În disputa *pair-oars*-urilor, Oprea şi Dospinescu aveau şanse mari. Nu ştiu însă ce s-a întîmplat cu ele — se apropia finala mea — căci pînă la urmă au ajuns pe locul patru. Hotărît lucru, ramerele nu au fost în zi bună.

Înaintea startului la proba de simplu s-a dezlănţuit o veritabilă furtună. Ce inspirată am fost renunţînd la *Empacher*-ul din plastic ! Barca era foarte bună, dar la Snagov, pe timp asemănător, o probasem în mai multe rînduri şi mi-am dat seama că înaintează mai greu. Cu *Stämpfli*-ul meu din lemn eram mai sigură şi nu riscam nimic.

Cursa a văzut-o o lume întreagă. Am condus din start, m-am detaşat serios şi am vrut să le strig : «cine poate, să se ţină după mine !» Dar n-a fost capabilă nici una. Spre final, ele au încercat să se mai apropie ; mai ales Maşina. Dar numai atît. Am trecut prima linia de sosire în 3 : 40,69, cu o secundă înaintatea Maşinei (3 : 41,65). Schröter a fost de data aceasta a treia, cu 3 : 43,54. Au urmat, în ordine : Spasova, Mitchell şi Dziadura."

„Trăiam un vis minunat..."

„Eram campioană olimpică. Realizasem tot ce se poate în materie de performanţe. Trăiam cea mai frumoasă zi din viaţa mea.

Ploaia n-a contenit nici în timpul festivităţii. Am defilat prin faţa tribunei şi de data

aceasta am fost aplaudată, cum se spune, la „scenă deschisă". Pînă și mocheta de pe ponton, unde am așteptat pentru a fi premiate, era plină de apă. A venit Thomas Keller, m-a rugat să-mi scot pălăriuța ca să-mi vadă bine toată lumea fața, că doar sînt campioană olimpică. Mi-a oferit medalia, spunîndu-mi că o merit din plin.

Au urmat felicitările, sala de interviuri. Devenisem volubilă. Răspundeam tuturor. Mulți m-au întrebat ce sport am mai practicat, ce performanțe am obținut ? Alții erau interesați dacă voi participa și la Olimpiada din 1984. Le-am spus tuturor că acesta fusese cel de al 11-lea concurs din viața mea și că nu am pierdut vreo cursă, fie în țară, fie peste hotare.

În satul olimpic am primit și felicitarea de la C.N.E.F.S. Canotajul feminin fusese și de această dată la înălțime : o medalie de aur și două de bronz (a doua fusese obținută în întrecerea «opt»-urilor). Eu nu-mi încăpeam în piele de bucurie. Pronosticul pe care l-ați dat cu un an înainte se împlinise..."

Mitropolitul din Ioanina salută o campioană olimpică

Am avut prilejul s-o însoțesc în toamna aceea pe cea mai faimoasă vîslașă din întreaga lume la Balcaniadă. Întrecerile au fost programate la Ioanina, undeva în nord-vestul Greciei, în apropierea granițelor cu Bulgaria și Iugoslavia. Încă de pe atunci plănuiam să scriu această carte și mă gîndeam că pe parcursul călătoriei voi avea suficient timp să discut cu Sanda despre acest proiect. Ea însă parcă plutea într-o altă lume. Trăia

încă euforia succesului de la Moscova. Și am lăsat-o să se bucure în pace.

Concursul balcanic a însemnat cea de a 12-a victorie consecutivă pentru „regina schifului", care a încheiat mia de metri cu mai multe lungimi înaintea unei tinere sportive din Bulgaria, Asa Leșeva. La premiere, însuși mitropolitul din Ioanina, nelipsit de la asemenea întreceri, a ținut să fie cel care să înmîneze învingătoarei medalia de aur și o cupă frumoasă !

Întrecerile campionatelor naționale au încheiat în acel an activitatea competițională de pe Snagov. Deși se apropia o nouă sesiune de examene, Sanda a ținut să fie prezentă la start. Vali Răcilă era considerată ca principală adversară a campioanei olimpice. Primise și ea un *Stämpfli,* pentru ca lupta să fie egală, și toată lumea se învîrtea în jurul bărcii sale. Vali nu fusese la Balcaniadă, se pregătise intens și nu erau puțini aceia care întrezăreau o surpriză. Chiar și ziarul „Sportul" făcuse precizarea : „Răcilă nu și-a spus încă ultimul cuvînt !"

Această frază parcă a ambiționat-o și mai mult pe Sanda. Mai greu pe primele sute de metri, apoi din ce în ce mai sigur, campioana a vîslit ca la Bled sau la Moscova, nelăsînd adversarei nici o șansă. Și atunci am notat : cîtă dîrzenie, cîtă dăruire, ce ambiție ieșită din comun o animă pe această fată să dea totul pentru victorie ?! În acea zi am înțeles poate, mai mult ca oricînd, de ce nici o altă sportivă din lume nu reușește s-o întreacă. Va izbuti vreodată cineva ? Cred că Sanda o va simți la timp și se va retrage în plină glorie.

Bucurii, dar și noi frămîntări

— Sanda, cum ai ajuns sportivă la Steaua ?

— Păi, în noua postură în care mă aflam, am început să fiu tot mai „curtată". Contractul nostru cu „Viitorul", al celor care am început să practicăm canotajul în 1977, a luat sfîrșit odată cu încheierea Olimpiadei. Eram libere acum să alegem pentru cine vrem să concurăm, căci între timp alte generații de tinere începătoare veniseră din urmă.

— Ce oferte ai avut ?

— Clubul Dinamo, care a avut întotdeauna o secție puternică, a insistat mult. Eu mai fusesem dinamovistă, pentru cîteva luni, în 1978, dar șefii clubului renunțaseră la serviciile mele, considerînd că nu prea am perspective. Acum se dovedeau din nou interesați ; eram doar campioană mondială și olimpică. M-a cam deranjat acest lucru și am așteptat.

— Cu cei de la Steaua te-ai înțeles mai repede ?

— Auzisem că și alte fete sînt tentate să aleagă această variantă : Sofica Banovici, Elena Horvat, Marica Țăran... În plus, mi s-a promis că voi primi și eu o locuință. Nu mai eram nevoită să stau prin cămine sau la Sna-

gov, mai ales atunci cînd mă aflam în sesiune de examene. Nu am mai ezitat și am primit oferta.

— Cum a trecut sesiunea de examene ?

— Mai greu ca de obicei și aceasta datorită unei stări de spirit destul de proastă.

— Ce se mai întîmplase ?

— Eu încercam să-mi văd în liniște de învățătură. Dar aproape că nu trecea o zi să nu întîlnesc pe cineva care să mă întrebe dacă versiunea abandonului (? !) este adevărată. Eu așteptam ca lumea să mă felicite pentru rezultatele obținute și cînd colo oamenii discutau despre retragerea mea.

— Totuși, nu iese niciodată fum dacă nu arde....

— E adevărat, nu mai ieșisem de mult pe lac. Simțeam realmente nevoia unei perioade de odihnă fizică. Îmi manifestasem intenția de a mă transfera de la „Viitorul" și antrenorii mă dăduseră uitării. Acum prioritate aveau noile fete selecționate, pe care le pregăteau pentru Olimpiada următoare.

— Dar bine, nu era un motiv care să te deranjeze prea mult...

Apăruse o nouă campioană ?

— M-au deranjat o serie de aprecieri. Eram considerată o sportivă terminată, fără șanse de a mai reedita succesele de la Bled și Moscova. Și se anunța chiar cu multă emfază că a și fost descoperită cea care urma să-mi preia ștafeta.

— Despre cine era vorba ?

— Se refereau la Adriana Chelariu. Antrenorul Mociani afirmase că noua sa elevă obținuse chiar din primul an rezultate mult superioare celor pe care le înregistrasem eu în

sezonul de debut și că în sezonul următor mă va întrece mai mult ca sigur.

— Și chiar te-ai speriat ?

— Nu o cunoșteam. Auzisem, în schimb — interesantă coincidență — că este născută tot în județul Botoșani, într-o comună aflată la mai puțin de 30 de kilometri de Ștefănești. Știam însă că pentru a ajunge departe, acolo unde mă aflam eu, trebuie să muncești foarte mult. Nu cred că se poate naște cineva direct o mare campioană ! În fine, atmosfera era destul de încărcată. Pînă și cei de la Steaua începuseră să intre la gînduri : „păi dacă este terminată, ce să mai facem cu ea ?“ Noroc că cei care reflectau astfel au fost în minoritate.

— Sigur, nu ți-a fost prea ușor.

— Intrasem din nou în derută ; nu găseam soluții. Nimeni nu mă încuraja. Și poate tocmai asta m-a ambiționat mai mult. Nu pierdusem pînă atunci vreo cursă. E drept, am avut și unele perioade mai dificile, dar de fiecare dată mi-am revenit la timp și cred că nu am dezamăgit pe nimeni.

— Te-ai gîndit vreodată și la recordul Christinei Scheiblich ?

— Cum să nu. Dacă nu mă înșel, ea are la activ patru titluri mondiale și unul olimpic. În 1984 voi avea 28 de ani și opt sezoane de canotaj în spate. Vîrsta nu mă va împiedica și, sper, nici uzura. Dacă voi reuși să cîștig totul și chiar un al doilea titlu olimpic la Los Angeles, aș putea s-o depășesc. Atunci abia nu aș mai avea ce să-mi doresc în plus.

Ambiții renăscute

— Și perspectiva recordului te-a decis ?

— Nu numai ea. Am ținut să dovedesc tuturor că Sanda Toma nu a murit, că vor mai

auzi de ea și cei ce iubesc cu adevărat sportul nostru, și cei ce și-au pus urechi de cal !...

— Cînd ți-ai reluat pregătirea ?

— În ianuarie 1981. Nu mai eram în lot ; nici eu, nici celelalte fete transferate la Dinamo și Steaua : Homegni, Bondar, Zaharia, Mărăndescu, Banovici, Horvat, Țăran... Și atunci am început să ne pregătim la cluburile noastre pînă la selecția din mai. S-a spus că după acest concurs se va constitui lotul pentru campionatele mondiale de la München.

— Cine te-a ajutat la Steaua ?

— Planurile de pregătire fuseseră alcătuite tot de Victor Mociani. Antrenamentele erau însă supravegheate de Meszaros și Vereș.

— Era ceva diferit în noul mod de pregătire ?

— Nu prea. Am revenit la bac, apoi am fost cu sportivii de la Steaua la munte, la cabana Forban. Totuși, mi-a fost destul de greu să reintru în ritm. Întrerupsesem practic orice fel de pregătire din august 1980. Așa ceva nu mi se mai întîmplase.

— Începuseși să ai îndoieli ?

— Oarecum. Un sportiv care se respectă nu-și poate permite luxul unei asemenea mari întreruperi, practic, aproape cinci luni. Mă frămîntam permanent. Am aflat că antrenorul principal se interesa de ceea ce fac eu. Așadar, nu îi eram total indiferentă ; reprezentam încă un fel de barometru pentru el. Și iată că nici nu s-a încheiat luna februarie că am fost rechemate, cu toate, la lot. S-au alcătuit două grupe distincte. Noi eram acum „consacratele". Executam același program cu noile elemente de perspectivă, dar eram mai puțin controlate, îndrumate. Am ieșit pe lac în luna martie, iar în aprilie eram la Timișoara, la campionatul de fond.

— Ai tras tot în simplu ?

— Nu, am făcut parte din barca de 4 vîsle a clubului Steaua. În luna mai, la Regata Tata, în Ungaria, nu am avut adversare de valoare și am cîștigat fără să fac apel la toate resursele. Îmi era însă greu să apreciez stadiul în care mă aflam. Și nimeni n-a încercat să mă ajute.

Marchez încă un punct prețios

— De fapt, tu te gîndeai la selecție ?

— Concursul a venit repede, la numai trei zile după întoarcerea din Ungaria. La Tata concurasem pe *Stämpfli*, o barcă de 16 kilograme. La selecție a fost nevoie să urc în *Reghin*. Așa este regula : toată lumea trage în condiții egale. Veneam deci de la o barcă de 16 kilograme, la una de 22 de kilograme. Practic nu am avut timp să mă acomodez. Știam însă că voi juca o carte mare.

— Mai precis, Toma contra Răcilă și Chelariu.

— Exact. Am pornit în cursă mai greu ca de obicei. Barca era nouă și nereglată. Vali a condus la început, apoi am ajuns-o și am depășit-o. Chelariu, junioara, nu s-a prea văzut pe prima parte a întrecerii. Am avut totuși emoții. La trei sute de metri înaintea sosirii, Vali a încercat să mărească cadența, dar n-a reușit decît să iasă din culoar și să se îndrepte spre barca mea. N-a lipsit mult ca să ne ciocnim. Eu m-am speriat destul de tare, ea a fost nevoită să se oprească și, în timpul acesta, Chelariu a urcat puternic. Avansul acumulat mi-a permis totuși să cîștig la mică diferență, Răcilă terminînd cursa pe locul trei. Marcasem un punct prețios. Îmi regăsisem curajul de care aveam atîta nevoie. Simțeam că mă aflu din nou pe drumul cel bun.

Marșul triumfal continuă: 17, 18, 19...

La Praga, în iunie, Sanda și-a trecut în palmares a 16-a victorie consecutivă. Schiful ei zbura din nou ca'n zilele bune și nimeni nu reușea să-i stopeze marșul triumfal. În cea de a doua zi a Regatei ea a tras în barca de dublu și, în continuare, după o oră, în cea de patru vîsle.

Campioana era puțin nedumerită : de ce nu e lăsată să concureze la simplu, iar antrenorii îi testează forțele și în alte ambarcații ? Eu bănuiam pe undeva intenția tehnicienilor, dar n-avea rost să torn gaz peste foc !...

Următoarea competiție — Regata de la Grünau. Se pare că diriguitorii canotajului învățaseră din greșelile comise în sezonul trecut, înaintea Olimpiadei, și acum trimiteau flotila aproape la toate marile competiții de pe continent.

La Grünau — o mică surpriză. Antrenorii din R. D. Germană pregăteau o nouă pretendentă la titlu, pe Sylvia Schwabe, care în 1980 cîștigase medalia de aur la campionatele mondiale rezervate junioarelor. O întrecuse în cîteva piste de control pe Martina Schröter, convingîndu-i pe selecționeri.

Tehnicienii sovietici aliniau o garnitură mai numeroasă, care cuprindea pe Antonina Maşina, vicecampioana olimpică, alături de Elena Hlopţeva şi Larisa Popova, cele care cîştigaseră proba de dublu la J. O. Şi se mai auzea că au lăsat acasă o vîslaşă foarte talentată, pe Irina Fetisova, care ar putea produce marea surpriză la „mondiale".

Succesul Sandei nu a surprins decît pe cei care-şi pierduseră temporar încrederea în marea noastră campioană. Nici elanul şi vigoarea tinereţii lui Schwabe, nici ambiţia Maşinei, nici experienţa Hlopţevei sau Popovei nu au putut bara drumul românceі spre a 17-a victorie în palmares. Într-atît de categorică fusese izbînda Sandei la Grünau, că după cursă, Antonina Maşina avea să-i anunţe pe antrenorii lotului sovietic că pînă la retragerea din activitate a campioanei României, ea va concura numai în barca de dublu. Şi aşa s-a şi întîmplat : două luni mai tîrziu, Maşina împreună cu Kokarevici, o altă simplistă care a înţeles mai repede că nu are nici o şansă în fata Sandei, au devenit campioane mondiale la dublu !

Învingătoarei de la Tata, Praga şi Grünau nu i s-a oferit — în prima zi a Regatei Snagov — cinstea de a ne reprezenta ţara în proba care a consacrat-o pe plan mondial. Antrenorii au vrut să testeze şi posibilităţile Adrianei Chelariu într-o confruntare internaţională, aşa că Sanda a urcat în barca de dublu, cu Vali Răcilă, şi a cîştigat la pas...

A doua zi însă, scorul a devenit 18 din 18 ! „Regina schifului" a mai dat o probă de virtuozitate, convingîndu-i şi pe cei mai puţin optimişti că nu a pierdut nici una din calităţile care i-au adus victorii de prestigiu şi un palmares greu egalabil. Domina autoritar de trei ani un pluton ce fusese iniţial destul de numeros, dar care se subţia de la o regată

la alta. Dezarmate practic, campioanele schifului din mai multe țări păraseau proba de simplu, refugiindu-se în ambarcații de dublu sau patru vîsle. Cu Sanda Toma nu era de glumit. Și totuși...

O baliză buclucașă

Concursul de la Duisburg era cel din urmă test înaintea marii competiții mondiale. Campioana țării noastre spera s-o întîlnească pe Beryl Mitchell, care se ambiționa să rămînă pe poziții. Auzise că Mitchell o învinsese pe Mașina la Regata de la Vichy și era curioasă să vadă ce progrese realizase englezoaica în vîrstă de 31 de ani.

La Duisburg, Sanda a primit un *Empacher* din lemn, o barcă pe care o aștepta de multă vreme. Era ceva nou pentru ea ; avea cărucior fix și palonier mobil. O nouă invenție pe care avea s-o testeze direct în concurs.

Mitchell nu s-a prezentat la start, așa că duelul mult așteptat nu a mai avut loc. În schimb, românca — fără adversare prea puternice — a fost pe punctul de a pierde prima sa cursă din carieră. Ce se întîmplase ?

Sanda a plecat, ca de obicei, foarte tare. La 250 de metri avea deja o barcă avans. În acel moment, una dintre balize s-a desprins din locul unde era ancorată și a intrat în culoar. *Empacher*-ul Sandei a izbit-o în plin, apoi a intrat în derivă și s-a așezat pur și simplu de-a curmezișul. Incredibil și totuși posibil. Pînă cînd a reușit să-și redreseze schifful și să-l pună din nou pe linia de înaintare, adversarele Sandei trecuseră și, la rîndul lor, luaseră aproape două bărci avans.

„Am fost pe punctul de a abandona — mi-a povestit campioana. Nu am făcut-o niciodată,

dar de această dată ar fi existat suficiente motive. Mi-am spus însă că un antrenament mai bun nici nu putea exista. În fond, acolo nu se decerna nici un titlu și urma să încerc și eu o cursă cu handicap. Am tras din toate puterile, am reușit să le ajung pe la 800 de metri și să cîștig cu aproximativ o jumătate de barcă avans. Am întîlnit după cursă multe figuri înmărmurite. Nu știau ce se întîmplase și, mai mult, nimeni nu mai credea că voi putea reface distanța și că voi cîștiga".

Nimeni, în afara Sandei...

Ca un tigru în cușcă

În primele zile ale lui august, de la Pancearevo au sosit vești care confirmau din plin valoarea crescîndă a școlii de canotaj românești : două medalii de aur și două de argint. Adriana Chelariu devenise campioană mondială a schifistelor pînă în 20 de ani. Începusem și eu să cred că pronosticurile lui Mociani nu erau chiar fără acoperire.

Auzisem că la întoarcere, printre primele care au felicitat-o pe noua campioană a cadetelor s-a aflat și Sanda Toma. Victoria Adrianei n-o surprinsese, căci îi cunoștea valoarea ridicată din nenumăratele piste de control trase alături de senioare. Ziariștii invadaseră Snagovul ca să afle cine este „minunea blondă" de la Copălău, care obținuse o zdrobitoare victorie în fața celor mai bune junioare din lume. Am plecat și eu într-acolo să văd care este atmosfera. Și am dat peste o adevărată furtună... Adriana era înconjurată de lume multă, răspundea politicos, cu multă modestie tuturor întrebărilor, iar Sanda...

Sanda era parcă un tigru într-o cușcă. Nervoasă, agitată, repezea pe toată lumea, nu dorea pe nimeni în preajma ei. Și asta cu mai puțin de 20 de zile înaintea „mondialelor". Am încercat să aflu noutăți de la antrenori, dar... fiecare dispărea, motivînd că are de lucru. Ceva nu era în regulă și am insistat. Într-un tîrziu am reușit să aflu unul dintre motive.

Se anunțase o nouă selecție printre vîslașe. Pînă aici — nimic anormal. Urmau să se alinieze la start Vali Răcilă, Olga Homeghi-Bularda, Aneta Mihali, Adriana Chelariu, Marioara Ciobanu și... Sanda Toma. Mi s-a părut destul de ciudat : de ce era nevoie ca Sanda, care-și cîștigase dreptul de a urca în simplu încă din luna mai, care nu pierduse nici o cursă la toate regatele la care participase, să fie testată din nou ? În discuție puteau intra cel mult ambarcațiile de dublu și patru vîsle... Era limpede că antrenorii încercau să pună din nou față în față pe campioana senioarelor și pe cea a junioarelor. Și aleseseră această formulă. Dar socoteala de acasă nu se potrivește cu cea... de pe apă.

Selecția a avut loc în fața unei comisii numeroase. S-au făcut și pariuri. Sandei îi rămăseseră destui partizani și ea a căutat să nu-i dezamăgească. Și-a închipuit că se află la o pistă de control și a cîștigat de o manieră impresionantă. Chelariu a sosit a 5-a (!), a pierdut și barca de patru vîsle, fiind selecționată pentru cea de dublu, împreună cu Marioara Ciobanu.

„Nu mi-a fost teamă nici un moment de Adriana — spunea tuturor campioana lumii după cursă. Știam că o pot învinge cu ușurință. M-a deranjat însă neîncrederea antrenorilor, care în loc să mențină o stare de liniște, prielnică finisării pregătirii noastre

pentru marea competiție de la München, nu făceau altceva decît să sporească tensiunea".

Ultimele zile au fost mai puțin apăsătoare pentru fetele din lot. Se cunoșteau echipajele și discuțiile s-au potolit. Sanda a mai încercat *Empacher*-ul nou, din lemn, primit la Duisburg, dar nu a putut să se acomodeze cu el și a optat pînă la urmă tot pentru *Stämpfli*-ul mai vechi.

Am regăsit-o într-o seară, pe marginea lacului, stînd singură și meditînd. Celelalte fete se relaxau, ascultînd muzică, căutînd să mai scape de „febra" dinaintea marilor concursuri. Ea stătea pe ponton și privea spre cerul înstelat.

— La ce te gîndești, Sanda ?

— Vedeți, acolo sus în dreapta este o stea care strălucește mai puternic decît celelalte. Am căutat-o adesea și mereu era la locul ei. Este „steaua Snagovului" ; așa am numit-o eu și cînd o privesc mai mult timp, ar vrea parcă să-mi spună : Sanda, iar vei cîștiga !...

„Victoria care m-a bucurat cel mai mult"

Cea de a șasea ediție a campionatelor mondiale s-a desfășurat în Bavaria, pe canalul olimpic de la Oberschleissheim, situat la aproximativ 10 kilometri de München. Baza este asemănătoare cu cea de la Moscova. Apa e mică, cel mult doi metri, și foarte limpede. Iarna ea îngheață și se poate patina pe canal. Vremea, și înainte de concurs și chiar după primele starturi, a fost răcoroasă, prea puțin prielnică canotajului.

Sanda părăsise Snagovul puțin răcită, cu valiza plină de doctorii, deoarece delegația plecase de la București fără nici un medic !... Și-a regăsit repede, pe lac, viitoarele adversare. Pe Mitchell o știa de la Olimpiadă. Nu i-a trebuit mult să-și dea seama că englezoaica vîslește acum cu o mai mare eficacitate. Pe Sylvia Schwabe o cunoscuse la Regata Grünau, dar nu îi era teamă de ea. În schimb, pe Irina Fetisova, cea aleasă de antrenorii sovietici în locul Mașinei, nu o mai văzuse niciodată.

După primele piste toată lumea și-a dat seama că romînca este în formă, că a venit decisă să-și păstreze titlul. Timpii erau mai slabi cu o secundă decît în 1979, dar mai buni, tot cu o secundă, decît cei din 1980.

În serii, tradiția nu s-a dezmințit : campioana României s-a aflat alături de Mitchell și Fetisova, considerate ca principalele ei adversare. Picla și ceața zilnică îi accentuaseră tusea. Trecuse ea însă și prin momente mai grele.

A avut un start mai retinut ; apoi si-a făcut cursa obișnuită și a cîștigat cu aproape două secunde. Sanda era acum mai liniștită și știa că nu poate să piardă. Și peste obstacolul semifinalelor ea a trecut în ritm de defilare.

Întreaga delegație aștepta cu mult optimism ziua finalelor. Pentru a treia oară consecutiv, la competiția supremă, toate cele șase ambarcații obținuseră calificarea în finale. Cu un an înainte, la Olimpiadă, flotila dobîndise o medalie de aur și două de bronz. De această dată se spera ca bilantul să fie mai bogat. Se acordau șanse mari bărcii de patru vîsle, cu care Mihaly, Răcilă, Banovici și Homeghi-Bularda, ajutate de Ecaterina Oancea, obținuseră la antrenamente timpi asemănători cu cei ai „opt"-ului, barcă care în mod normal trebuie să fie mai rapidă cu 5—6 secunde. Se vorbea foarte mult și de *pair-oars*-ul nou, alcătuit de Elena Horvat și Rodica Puscatu. Nu pierduse nici o cursă în tot sezonul și avea șanse reale la titlu.

Debutantele nu izbutesc ; Sanda în schimb...

Conform unei traditii care se păstrează de multă vreme, la finale, prima cursă este cea a ambarcațiilor de 4+1 rame. România prezenta un echipaj alcătuit în exclusivitate din debutante : Mariana Dragomir, Lăcrămioara

Teleucă, Maria Simion, Adriana Pitigoi și Viorica Vereș. Nu au putut obține decît locul patru, fiind depășite în ordine de U.R.S.S., R. D. Germană și S.U.A.

Nici celelalte debutante, Chelariu și Ciobanu, nu s-au dovedit mai norocoase. Proba de dublu vîsle a revenit din nou reprezentantelor Uniunii Sovietice, de această dată Margarita Kokarevici si, cunoștința noastră mai veche, Antonina Mașina, urmate de sportivele din R. D. Germană (Kerstin Kirst și Jutta Hampe) și cele din Bulgaria (Iskra Velinova, o altă fostă campioană la simplu, și Anka Bakova), canotoarele noastre terminînd întrecerea pe poziția a patra.

A urmat cursa de 2 f.c. Horvat și Pușcatu au avut un start bun, au condus pe prima parte a traseului, dar nu au avut forțe suficiente și poate nici ambiția necesară pentru a răspunde atacului puternic al echipajelor din R. D. Germană (Iris Rudolph — Sigrid Anders) și Canada (Betty Craig — Tricia Smith), care în această ordine au trecut linia de sosire. Asadar, în loc de aur sau argint — doar medalii de bronz. Nu era rău pentru un debut la campionatele mondiale, dar fetele țintiseră mai sus.

Și iată proba mult așteptată. Șase schifuri la start. Pe culoarul doi — Sanda Toma, pe al patrulea — Beryl Mitchell. Startul românceі a fost exceptional. Ea s-a „rupt" repede de restul plutonului și la jumătatea distanței avea patru secunde avans.

„Am vrut să controlez cursa, să pot observa tot timpul manevrele adversarelor — explica la sfîrsit campioana. Poate am fost putin nesăbuită, dar totul e bine cînd se termină cu bine."

Pe următorii 500 de metri Mitchell și Fetisova au încercat să recupereze. Englezoaica în special s-a apropiat amenințător de lideră,

care începuse să plătească tribut efortului deosebit depus la început. Avantajul românceі s-a dovedit în cele din urmă irecuperabil și, în aplauzele miilor de spectatori, Sanda Toma a înregistrat al 3-lea triumf.

„Mulți au afirmat că dacă mai erau 100 de metri, Mitchell m-ar fi întrecut — și-a amintit Sanda. Nu știu ce au văzut ei, dar eu pot să spun că în mod cert aș fi rezistat ; nu cred însă că Mitchell și Fetisova ar mai fi putut să facă ceva !..."

Clasamentul final al probei : 1. Toma 3 : 54,46 ; 2. Mitchell 3 : 55,58 ; 3. Fetisova 3 : 56,99 ; 4. Schwabe 3 : 58,81 ; 5. Foster (Noua Zeelandă) 3 : 59,31 ; 6. Leșeva (Bulgaria) 4 : 08,21 — ne arată că victoria românceі — a 20-a consecutivă — fusese mai clară decît cea de la Olimpiadă. Iată de ce toate speculațiile de după cursă s-au dovedit neavenite.

„Sper ca și la anul să mă aruncați în apă !..."

— Ce ai simțit, Sanda, după această nouă izbîndă ?

— Nu mai eram debutanta din urmă cu doi ani. Acum, la obișnuita paradă dinaintea premierii, am vîslit parcă mai frumos ca niciodată. Succesul îmi oferea o voluptate cu totul neobișnuită, o satisfacție incomparabil mai mare decît cea obținută la primul titlu mondial sau chiar cea din momentul premierii olimpice. Cîștigasem un mare pariu, în primul rînd cu mine însămi, și apoi cu toți cei care m-au considerat terminată imediat după Olimpiadă, fără nici o șansă de a mai reveni — după cinci luni de pauză — la forma care m-a consacrat.

— Cum a fost strîngerea de mînă a lui Thomas Keller ?

— Nu știu de ce, dar parcă de data aceasta l-am simțit și mai bucuros că îmi înmînează medalia de aur. După festivitate i-a șoptit ceva englezoaicei la ureche, Mitchell i-a făcut un semn discret Fetisovei și, hopa, m-am trezit, încălzită cum eram, în apa canalului ! „O dată la trei ani poți să faci și tu o baie !" — a spus Keller, amuzîndu-se copios. Eu m-am speriat la început, nu știam cît de adîncă este apa, dar cînd am văzut că abia îmi trece de mijloc am început și eu să rîd. Și le-am spus : nu-i nimic, fetelor, sper ca la anul să fiu tot eu cea aruncată în apă !...

— Care a fost reacția antrenorilor ?

— Nimeni n-a mai spus nimic. M-au felicitat politicos și atîta tot. Mai erau două finale.

— Ce a fost în continuare ?

— Barca de patru vîsle i-a decepționat pe unii. Cu toate eforturile depuse, fetele n-au putut ocupa decît locul trei. De necrezut, cunoscînd valoarea individuală a fiecăreia dintre cele patru vîslașe, dar totuși adevărat. Sportivele din U.R.S.S. și R. D. Germană au fost mai omogene și au ocupat, în ordine, primele două locuri.

— Ai totuși vreo explicație ?

— Totul pornește de la pregătire. Cred că nu s-au antrenat suficient împreună. N-au avut omogenitate. O asemenea ambarcație, care țintește titlul suprem, cred că nu se poate pregăti în numai două, trei luni. Momentul de insatisfacție a trecut însă destul de repede. În ultima finală, Rodica Frîntu, Florica Bucur, Luminița Furcilă, Marica Țăran, Olguța Onofrei, Ana Maria Naghiu, Mariana Zaharia și Elena Bondar, asistate de Elena Radu, au obținut, și ele, o prețioasă medalie de bronz, întrecînd printre altele pe sporti-

vele din R. D. Germană, campioane olimpice. Proba a fost cîştigată de ramerele sovietice, iar pe locul secund s-au situat cele din S.U.A.

— Ce te-a impresionat la ediția münchenează a „mondialelor" ?

— În ceea ce privește proba mea — prea puțin. M-a surprins însă marele succes al sportivelor din Uniunea Sovietică, care au plecat de la Oberschleissheim cu nu mai puțin de patru medalii de aur şi una de bronz, în timp ce marile favorite, canotoarele din R. D. Germană, nu şi-au putut adjudeca decît un singur titlu.

— Cum apreciezi bilanțul flotilei noastre ?

— Foarte bun. Oricum, eram în progres față de J. O. România a cucerit o medalie de aur şi trei de bronz, în timp ce țara organizatoare, R. F. Germania, cu mari tradiții în acest sport, nu a izbutit să obțină măcar vreuna...

O școală la Snagov—de ce nu?

În toamna lui '81, cei îndrăgostiți de canotaj s-au mai deplasat pînă la Snagov pentru a urmări campionatele naționale. Sanda se relaxa, își pregătea noua sesiune de examene și a tras doar în barca de patru vîsle a clubului Steaua, cu care a și cîștigat.

L-am întîlnit la concurs și pe Victor Mociani. Era mai destins și parcă mai detașat de ceea ce se petrecea pe apă. Moment prielnic pentru a-l aborda la o discuție pe care o urmăream de mai multă vreme.

— Ești antrenor emerit și conduci de mulți ani colectivul de tehnicieni care pregătește flotila. În curînd și ei vor primi același titlu. În fond, este o recunoaștere a muncii voastre, o apreciere a rezultatelor.

— Sînt fericit că munca noastră nu a fost zadarnică. Am luptat mult pentru a schimba ceva în canotajul feminin românesc și sper că am reușit. La șase ediții ale campionatelor mondiale, sportivele noastre au cucerit 18 medalii, exact a șasea parte a celor care s-au atribuit de la primele întreceri și pînă în ziua de azi : trei de aur, trei de argint și 12 de bronz.

— Mai concret, ce înseamnă acest lucru ?

— Hai să facem un clasament inedit. Din cele peste 60 de țări care sînt afiliate la F.I.S.A., doar 12 au reușit să dobîndească cel puțin cîte o medalie la campionatele lumii. Mă refer exclusiv la probele feminine. În clasamentul acestor 12 țări, România ocupă locul a 3-lea (!), înaintea Bulgariei, S.U.A., Canadei, Olandei, R. F. Germania, Ungariei, Marii Britanii, Belgiei și Poloniei. Plutonul este net dominat de sportivele din R. D. Germană, care au în palmares 32 de medalii (22 de aur, 9 de argint și una de bronz). Doar la München ele au fost prinse pe „picior greșit", fiind nevoite să se întoarcă acasă cu un singur titlu ! Pe locul doi, în această ierarhie, se află canotoarele din U.R.S.S. (9-7-6), care au adunat de-a lungul anilor doar patru medalii mai mult decît țara noastră. Și am să vă mai ofer o cifră semnificativă : la cucerirea celor 18 medalii au contribuit nu mai puțin de 47 de sportive !

— Și cum ar trebui să înțelegem acest lucru ?

— Niciodată nu ne-am mulțumit cu ce avem. Am căutat în permanență, am descoperit fete talentate, le-am învățat a.b.c.-ul, am trudit mult alături de ele și am ajuns acolo unde sîntem.

— Se tot vorbește, mai ales peste hotare, de o nouă școală a canotajului românesc, de „minunile" care se petrec pe Snagov.

— Este cît se poate de măgulitor pentru toți cei care și-au închinat întreaga activitate acestui scop frumos. Dar despre o școală românească de canotaj nu putem vorbi decît în mod simbolic.

— La ce te gîndești ?

— Mă refer la faptul că poate a venit și timpul să trecem la fapte, să ne gîndim la viitorul acestui sport. Fetelor li se cere în permanență să se întreacă cu cele mai bune

rămere și vîslașe din lume. Păi atunci să le oferim toate condițiile de care au nevoie și apoi să închegăm această școală.

— Fii mai explicit, te rog.

— De ce nu ar avea și canotajul o școală, ca cea a gimnasticii, de unde în fiecare an să putem primi o promoție întreagă, să selecționăm pe premiante și să le aruncăm în focul marilor lupte sportive ?

— Și ce ar trebui pentru realizarea proiectului ?

— În primul rînd o înțelegere deplină, apoi un sprijin concret. Ne-ar trebui baza noastră proprie, fără fotbaliști, rugbyști, boxeri sau luptători sezonieri, cu instalații moderne, cu personal medical și un cabinet de cercetări științifice propriu. Apoi, o școală unde să poată să-și continue studiile toate tinerele fete pe care le-am selecționat din întreaga țară. În fine, ar mai fi unele amănunte de discutat, dar ele sînt mai puțin importante.

— Ideea mi se pare interesantă.

— Cred că ar fi singurul mijloc care ne-ar putea propulsa și mai sus, în vîrful ierarhiei.

„Sanda rămîne o mare campioană"

— Ce părere ai despre Sanda Toma 1981 ? În fond, ai avut o contribuție importantă la apariția acestui fenomen al schifului mondial.

— Sanda nu s-a schimbat prea mult de cînd o cunosc. A fost, este și va rămîne o mare campioană.

— Se pare că în multe situații nu prea v-ați înțeles ?

— Atît eu, cît și cei care mă ajută în muncă am căutat dintotdeauna să întronăm un regim de lucru foarte intens, o disciplină de fier. Altfel, nu puteam ajunge la rezulta-

tele pe care le-am obținut și am suficiente exemple în îndelunga mea activitate care mi-au dovedit că asta este singura cale de a atinge marea performanță. Sanda a fost o fire extrem de voluntară. Era și mai instruită decît colegele sale, iar cînd a prins să simtă gustul victoriei a început să aibă și păreri proprii.

— Dar ăsta nu este un lucru rău...

— Pînă la un anumit punct. Dacă ea ar fi fost singura mea elevă aș fi putut admite modul cum gîndea și am fi stat de vorbă. Ea însă se afla într-un colectiv. Știam că nu a pornit de la zero, că față de celelalte fete avea avantajul unei baze serioase de pregătire fizică. Avea și o ambiție ieșită din comun, o putere de recuperare fantastică. Dar nu am putut să-i fac un program diferențiat. Mi-aș fi îngreunat singur întreaga muncă. De aceea am intrat deseori în conflict, ba chiar uneori am fost dur peste măsură.

— Ai vehiculat într-un timp ideea că Adriana Chelariu o va întrece în 1981. Pe ce te-ai bazat ?

— Nu am crezut că Sanda va avea puterea să reziste atîta timp și, mai ales, să recupereze o perioadă de cinci luni fără nici un fel de pregătire. În plus, puștoaica este foarte talentată și eu trebuie să gîndesc întotdeauna în perspectivă. Știu că ideea concurenței nu i-a dat pace, dar a revenit repede pe linia de plutire. Am credința că această manevră i-a folosit în primul rînd Sandei și apoi, desigur, canotajului românesc.

— Nu mă îndoiesc că veți colabora și în continuare.

— Atîta timp cît nu mă va privi ca pe un dușman și va fi convinsă că tot ce fac este

numai şi numai în folosul canotajului românesc, „divorţul" nu se va transcrie.

— Şi eu sper că nu vei uita tot ce ai afirmat în această după-amiază.

Amintiri de neuitat

— Astăzi mi-am dat ultimul examen. Mai am un singur pas şi voi deveni profesoară, poate chiar antrenoare.

— Îţi place să lucrezi cu copiii ?

— Foarte mult. Dar eu voi încerca să mi-i apropii de la început, să-i simt că au încredere în ceea ce le spun şi le cer. Dar la acest lucru, la întemeierea unui cămin mă voi gîndi doar după ce voi abandona activitatea competiţională.

— Apropo, Sanda, cum a fost în China ?

— Cred că n-am să uit vreodată acest voiaj. Federaţia noastră nu-mi putea oferi o recompensă mai frumoasă pentru toate victoriile mele şi în special pentru cea de la München.

— Ce te-a impresionat atît de mult ?

— Am descoperit o lume nouă. Cînd am coborît din avion, la Beijing ni s-a făcut o primire extrem de călduroasă. Nu-mi amintesc ceva asemănător în întreaga mea carieră de sportivă. De acolo am zburat direct la Uhan, o distanţă cam ca de la Bucureşti la Moscova. Aici aveam de fapt să ne petrecem cea mai mare parte a timpului. Erau prevăzute antrenamente comune, ore de iniţiere, iar în final — un concurs demonstrativ.

— Cum arăta baza nautică ?

— Totul era nou, modern. Gazdele aveau la dispoziţie ambarcaţii noi, unele de construcţie indigenă, altele importate din Europa.

— Ce dezvoltare are canotajul în această ţară ?

— Se pare că la caiac-canoe sînt ceva mai avansați. Nu au depistat încă toate secretele vîslitului și ramatului, dar au o selecție bună. Și apoi, toate fetele pe care le-am întîlnit au fost extrem de avide să afle totul ce se poate învăța despre canotaj. Și băieții la fel. Noi ne-am străduit să-i ajutăm cît mai mult. Erau gazde deosebit de ospitaliere și nu știau ce să mai facă pentru ca noi să ne simțim ca acasă. Cu mîncarea însă nu ne-am prea acomodat. Ei nu știau să gătească mîncare europeană și atunci am intrat noi în bucătărie și i-am mai învățat cîte ceva. Fetele s-au dovedit și în acest domeniu extrem de receptive. După concurs, înainte de plecare, tuturor ne-a părut rău că zilele au trecut atît de repede.

— V-ați întors direct acasă ?

— Nu, am mai stat cîteva zile la Beijing. Aveam să văd lucruri deosebite : Marele Zid, cîteva dintre vechile palate, alte vestigii ale unei arte și culturi milenare. Dar la fel de mult m-au impresionat bulevardele largi, mulțimea imensă care folosește pentru deplasare bicicleta. Cred că în această țară toată lumea face sport.

„Canotajul este și o luptă cu tine însuți"

— Și acum ?

— Păi, am cîteva zile de odihnă și mă reîntorc la bac.

— Ești decisă să continui ?

— De ce nu ? Cunoașteți vreo altă canotoare capabilă să devină campioană a lumii ? Vă rog să mi-o prezentați, ca să știu în fața cui voi obține cea de a 21-a victorie consecutivă... Rețineți acest lucru, sîntem în decem-

brie '81 : voi concura pînă în ziua cînd voi simți că nu mai sînt capabilă să învîng !

— Iubești atît de mult canotajul ?

— Am citit undeva că Pierre de Coubertin, inițiatorul Olimpiadelor moderne, afirma într-un cerc de cunoscători că vîslitul reprezintă cea mai frumoasă gimnastică a trupului ; îți descrețește mintea, te face frumos, viguros, sănătos.

— Și care este părerea ta ?

— Canotajul nu este doar o luptă cu adversarul. Este mai ales o luptă cu tine însuți. Practicarea lui necesită multă voință, perseverență, răbdare. Ca să ajungi un campion trebuie să parcurgi în mod obligatoriu toate etapele ; dacă ai sărit peste una singură, riști să nu mai ajungi la rezultatul pe care ți l-ai propus. Canotajul îți dezvoltă toți mușchii, nu numa cei ai brațelor, cum poate ar fi unii tentați să creadă. Dar mușchii bine dezvoltați nu sînt suficienți pentru a face schiful să alunece mai repede pe apă. Trebuie să ai si nerv ; altfel nu ai de unde căpăta viteza de reacție, precizia, capacitatea de a rezista la efort.

— Și ce trebuie să facă un mare campion pentru a învinge mereu ?

— În primul rînd să dorească foarte mult acest lucru, să-și subordoneze toate celelalte interese scopului pe care și l-a propus, să fie capabil de orice sacrificiu. Cît despre modul de pregătire a unei curse sau a alteia... Eu caut întotdeauna să mă odihnesc bine, să urc în barcă într-o stare cît mai apropiată de normal. Nu trebuie să fii frămîntat de alte gînduri, să-ți imaginezi mereu un adversar sau altul. Încălzirea o fac la fel ca la antrenament, poate ceva mai puternică, pentru a scăpa de stresul de concurs. Iar în cursă nu schimb nimic față de ceea ce am învățat și am repetat de zeci si zeci de ori. Cunosc ca-

dența loviturilor exact, nu trebuie să le număr. Întotdeauna am cîteva repere care mă ajută să înaintez drept, pe drumul cel mai scurt. Și, în general, caut să am un start mai puternic, să mă detașez de adversare, ca să pot controla cursa.

— Apropo de vîslitul în linie dreaptă. De multă vreme m-a pasionat această problemă și acum am ocazia să aflu părerea unei mari campioane. Spre deosebire de atletism, înot, schi și multe alte sporturi, chiar și la caiac-canoe, unde înaintezi cu fața spre sosire, la canotaj este exact invers, singurul care vede ca lumea fiind cîrmaciul. Dar la simplu nu există cîrmaci... Spune-mi, ce senzație ai ?

— La început mi s-a părut cu totul și cu totul bizară poziția în barcă. Dar cu cît te antrenezi mai mult și mai bine, senzația stranie dispare. În primul rînd este necesar să ai un bun simț al echilibrului și o forță egală în ambele brațe. Cum ai început să tragi mai puternic cu unul sau celălalt — ești pierdut adică, începi s-o iei razna. Eu m-am obișnuit să măsor cu ochiul distanța dintre balize și n-am avut niciodată probleme cu direcția. Mai greu este cînd vîslești și vîntul îți bate din lateral. Atunci, în mod obligatoriu ești nevoit să tragi mai puternic cu un braț.

— Cred însă că senzațiile diferă, mai ales atunci cînd te apropii de finiș ?

— Din punctul meu de vedere aveți dreptate. Eu, care de obicei mă aflu în frunte, aștept cu nerăbdare linia de sosire, care nu mai vine... În schimb, adversarele mele parcă și-ar dori ca întrecerea să mai continue. La München, de pildă, unde am tras foarte tare pe primii 500 de metri, am crezut că parcursul nu se mai încheie. Mi s-a reproșat că am întors capul de cîteva ori, privind spre tribună. De fapt eu mă uitam după turnul de la sosire, care nu mai venea...

☆

Povestea Sandei va continua, sînt sigur. Pentru că iubește prea mult canotajul, iar dorința ei permanentă de a învinge este mult prea puternică.

A cunoscut toate bucuriile și durerile pe care le implică practicarea acestui sport. A pornit de la — „aceasta este o ramă, aceasta este o vîslă" — din rîndul cîtorva zeci de mii de tinere de pe cuprinsul întregii țări și a obținut tot ce se poate realiza în materie de performanță.

A dovedit că nu este nevoie să trăiești o viață întreagă pe lac pentru a ajunge campioană ; a plecat din fundul Moldovei, de la Ștefănești, acolo unde poate nici astăzi mulți nu știu cum arată un schif, și a ajuns în vîrful piramidei.

A demonstrat — dacă mai era cazul — că tineretul nostru este foarte talentat, că specialiștii au datoria să răscolească tot timpul țara în lung și în lat, să-i afle pe acei tineri de excepție care vor contribui la gloria sportivă a patriei.

A avut și șansa de a beneficia aproape tot timpul de condiții superioare de pregătire, de a fi înconjurată de oameni pricepuți.

Aș dori ca povestea Sandei să pătrundă cît mai adînc în inimile celor care iubesc sportul, ale celor care doresc să devină oameni sănătoși și curajoși, călîți pentru viață. În fond, nu aceasta dorim cu toții ?...

Sinaia, ianuarie 1982

Tablou de onoare

Medaliatele probei de simplu femei la campionatele europene

1954 — Amsterdam

1. *Roza Ciumakova* (U.R.S.S.) 3 : 48,1
2. *Eva Sika* (Austria) 3 : 53,2
3. *Agnes Reuter* (Olanda) 3 : 56,9

1955 — București—Snagov

1. *Roza Ciumakova* (U.R.S.S.) 3 : 40,1
2. *Eva Sika* (Austria) 3 : 40,9
3. *Kornelia Papp* (Ungaria) 3 : 44,6
5. *Florica Bruteanu* (România) 3 : 51,7

1956 — Bled

1. *Ingrid Schultz* (Germania) 4 : 00,6
2. *Eva Sika* (Austria) 4 : 05,9
3. *Kornelia Papp* (Ungaria) 4 : 06,4

1957 — Duisburg

1. *Emilia Muhina* (U.R.S.S.) 3 : 51,7
2. *Eva Sika* (Austria) 3 : 52,1
3. *Kornelia Papp* (Ungaria) 3 : 55,6
4. *Florica Ghiuzelea* (România) 3 : 55,9

1958 — Poznan

1. *Kornelia Papp* (Ungaria) 3 : 50,9
2. *Eva Sika* (Austria) 3 : 51,5
3. *Ursula Vogt* (Echipa unită a Germaniei) 3 : 53,0

1959 — Macon

1. *Kornelia Papp* (Ungaria) 3 : 53,8
2. *Emilia Muhina* (U.R.S.S.) 3 : 57,1
3. *Eva Sika* (Austria) 3 : 57,4

1960 — Londra

1. *Kornelia Papp* (Ungaria) 4 : 04,4
2. *Zoia Rakitskaia* (U.R.S.S.) 4 : 06,3
3. *Eva Sika* (Austria) 4 : 10,48

1961 — Praga

1. *Kornelia Papp* (Ungaria) 3 : 48,96
2 *Alena Postlova* (Cehoslovacia) 3 : 52,08
3. *Zoia Rakitskaia* (U.R.S.S.) 3 : 53,46

1962 — Berlin—Grünau

1. *Alena Postlova* (Cehoslovacia) 4 : 17,0
2. *Penelope Chutter* (Anglia) 4 : 20,9
3. *Galina Samorodova* (U.R.S.S.) 4 : 25,1

1963 — Moscova

1. *Galina Konstantinova* (U.R.S.S.) 3 : 37,75
2 *Renée Camu* (Franța) 3 : 40,11
3. *Erzsebet Mozer* (Ungaria) 3 : 42,19

1964 — Amsterdam

1. *Galina Konstantinova* (U.R.S.S.) 3 : 44,70
2. *Meike De Vlaas* (Olanda) 3 : 45,17
3. *Alena Postlova* (Cehoslovacia) 3 : 47,08

1965 — Duisburg

1. *Galina Konstantinova* (U.R.S.S.) 3 : 42,20
2. *Renée Camu* (Franța) 3 : 43,06
3. *Ana Domokos* (Ungaria) 3 : 44,13
6. *Elisabeta Vorindan* (România) 3 : 53,82

1966 — Amsterdam

1. *Galina Konstantinova* (U.R.S.S.) 4 : 16,87
2. *Alena Postlova-Kvasilova* (Cehoslovacia)
3. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 4 : 18,28

1967 — Vichy

1. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 3 : 56,66
2. *Alena Kvasilova* (Cehoslovacia) 3 : 59,54
3. *Genovaite Shidagite* (U.R.S.S.) 4 : 01,17

1968 — Berlin—Grünau

1. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 4 : 00,79
2. *Renée Camu* (Franța) 4 : 01,46
3. *Renate Sika* (Austria) 4 : 04,85

1969 — Klagenfurt

1. *Genovaite Shidagite* (U.R.S.S.) 3 : 53,01
2. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 3 : 56,16
3. *Renate Sika* (Austria) 3 : 56,27

1970 — Tata

1. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 4 : 21,62
2. *Ingrid Maria Dusseldorp* (Olanda) 4 : 24,89
3. *Genovaite Shidagite* (U.R.S.S.) 4 : 26,68

1971 — Copenhaga

1. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 4 : 30,75
2. *Anick Antoine* (Franța) 4 : 34,66
3. *Edith Baumann* (R.F.G.) 4 : 34,66
4. *Gabriela Toader* (România) 4 : 36,66

1972 — Brandenburg

1. *Ingrid Maria Dusseldorp* (Olanda) 3 : 59,02
2. *Anick Antoine* (Franța) 4 : 01,78
3. *Anita Kuhlke* (R.D.G.) 4 : 05,25

1973 — Moscova

1. *Genovaite Ramaskene* (U.R.S.S.) 3 : 59,97
2. *Christine Westerlein* (Belgia) 4 : 00,36
3. *Edith Eckbauer* (R.F.G.) 4 : 06,68

...și la campionatele mondiale și J.O.

1974 — Lucerna

1. *Christine Scheiblich* (R.D.G.) 3 : 46,52
2. *Genovaite Ramaskene* (U.R.S.S.) 3 : 52,38
3. *Christine Westerlein* (Belgia) 3 : 53,08

1975 — Nottingham

1. *Christine Scheiblich* (R.D.G.) 3 : 55,75
2. *Mariann Ambruș* (Ungaria) 4 : 06,29
3. *Genovaite Ramaskene* (U.R.S.S.) 4 : 08,02

1976 — Montreal (J.O.)

1. *Christine Scheiblich* (R.D.G.) 4 : 05,56
2. *Joan Lind* (S.U.A.) 4 : 06,21
3. *Elena Antonova* (U.R.S.S.) 4 : 10,24

1977 — Amsterdam

1. *Christine Scheiblich* (R.D.G.) 3 : 34,41
2. *Iskra Velinova* (Bulgaria) 3 : 36,31
3. *Mariann Ambruș* (Ungaria) 3 : 37,27

1978 — Karapiro

1. *Christine Scheiblich-Hahn* (R.D.G.) 4 : 12,59
2. *Ana Kondrașina* (U.R.S.S.) 4 : 14,23
3. *Mariann Ambruș-Fekete* (Ungaria) 4 : 16,31
6. *Aneta Mihaly* (România) 4 : 27,97

1979 — Bled

1. *Sanda Toma* (România) 3 : 35,44
2. *Martina Schröter* (R.D.G.) 3 : 38,70
3. *Hette Borrias* (Olanda) 3 : 39,61

1980 — Moscova (J.O.)

1. *Sanda Toma* (România) 3 : 40,69
2. *Antonina Mașina* (U.R.S.S.) 3 : 41,65
3. *Martina Schröter* (R.D.G.) 3 : 43,54

1981 — München

1. *Sanda Toma* (România) 3 : 54,46
2. *Beryl Mitchell* (Anglia) 3 : 55,58
3. *Irina Fetisova* (U.R.S.S.) 3 : 56,99

1982 — Lucerna

1. *Irina Fetisova* (U.R.S.S.) 3 : 42,83
2. *Vali Răcilă* (România) 3 : 42,92
3. *Stephanie Forster* (N. Zeelandă) 3 : 44,61

Cuprins

Visul oricărui sportiv este să participe la olimpiadă! 5
„Hai fetițo, să nu mă faci de rîs tocmai azi!“ 7
„Slăbisem aproape 6 kilograme...“ . . 8
„To-ma, To-ma, San-da, San-da!“ . . 9

...Cam pe unde s-a născut luceafărul poeziei românești și au răsunat strunele viorii lui Enescu 11
„Cît de greu a început să meargă...“ . . 13
„Era mai înaltă ca toate în sat!“ . . 14

A fost portar la handbal! 17
Aproape 10 metri, de la prima aruncare 20
„La 14 ani am plecat în lume...“ . . 21

Liceul, cantina, stadionul — toate la un loc 24
Primul succes a venit repede . . . 25
Încep frămîntările 27
În „Sportul“ scria că pot deveni o candidată pentru J.O. 29

„Intrasem în derivă, deși nu știam să vislesc!“ 32
„Nici de finală nu m-am apropiat“ . . 33
„Să mă întorc la Ștefănești?“ . . . 34

Una din cele 70 000! 36
„A fost ca un balon de aer...“ . . . 38
Ochiul specialistului nu s-a înșelat . . 39

Troienii să fi fost nașii acestui sport? . 42
Adevăratele regate 44

Acum 100 de ani se vislea în Cișmigiu . 46
Barca a fost transportată cu căruța! . 47
89 de medalii în 30 de ani 49

Asta este o vîslă, asta este o rama... . . 51
Nici 1,76 m nu mai ajunge ! 52
„Multe au renunțat, eu am rămas“ . . 54
Sanda a știut ce vrea 56
La primul concurs — în afară de concurs ! 58

S-a născut „Viitorul“ 61
Și „înotînd“ printre nămeți, te călești . 63
Selecția din mai — proba focului . . 65
„Am primit botezul la Pancearevo“ . . 66
„...dar noi nu aveam încă biletele pentru Noua Zeelandă“ 68

„Așa a fost la Karapiro...“ 71
„Nu eram printre favorite“ 72
Cine a greșit ? 73

Trecuseră doar doi ani 75
Un „divorț“ care nu putea fi evitat . 78
A mai fost nevoie de o probă de control... 79

„Am început să zbor spre vîrf“ . . . 81
Și ziariștii mai greșesc uneori . . . 83
Sanda nu mai era doar o speranță . . 85
Cu un an mai devreme pe canalul olimpic 87
Și pe lac te poți accidenta 88

Niciodată nu se uită... primul titlu ! . . 91
Cea mai frumoasă zi 93
Parcă avea două inimi și patru brațe !... 95
„Canotajul nu a început cu mine“ . . 98

A apărut o „Nadie a canotajului“ ! . . 100
...dar și primele neînțelegeri 101
„Trebuie să știi la ce să renunți și mai ales cînd...“ 103
„Era să pierd prima cursă“ 105

„Titlul olimpic îmi lipsea din palmares“ . 108
„În serie, la fel de greu ca'n finală“ . 109
A plouat în tot timpul cursei . . . 111
„Trăiam un vis minunat...“ 112
Mitropolitul din Ioanina salută o campioană olimpică 113

Bucurii, dar și noi frămîntări 115
Apăruse o nouă campioană ? 116
Ambiții renăscute 117
Marchez încă un punct prețios . . . 119

Marșul triumfal continuă : 17, 18, 19... . . 120
O baliză buclucașă 122
Ca un tigru în cușcă 123

„Victoria care m-a bucurat cel mai mult“ . 126
Debutantele nu izbutesc; Sanda în schimb... 127
„Sper ca și la anul să mă aruncați în apă !...“ 129
O școală la Snagov — de ce nu? 132
„Sanda rămîne o mare campioană“ . . 134
Amintiri de neuitat 136
„Canotajul este și o luptă cu tine însuți“ 137
Tablou de onoare 141

Redactor : **GHEORGHE DEREVENCU**
Tehnoredactor : **ECATERINA ALBICI**

Bun de tipar 20 martie 1983
Coli de tipar 6,16+8 pag. planşe

Lucrarea executată sub com. nr. 22
I. P. „Oltenia" Craiova
Str. M. Viteazul nr. 4
Republica Socialistă România

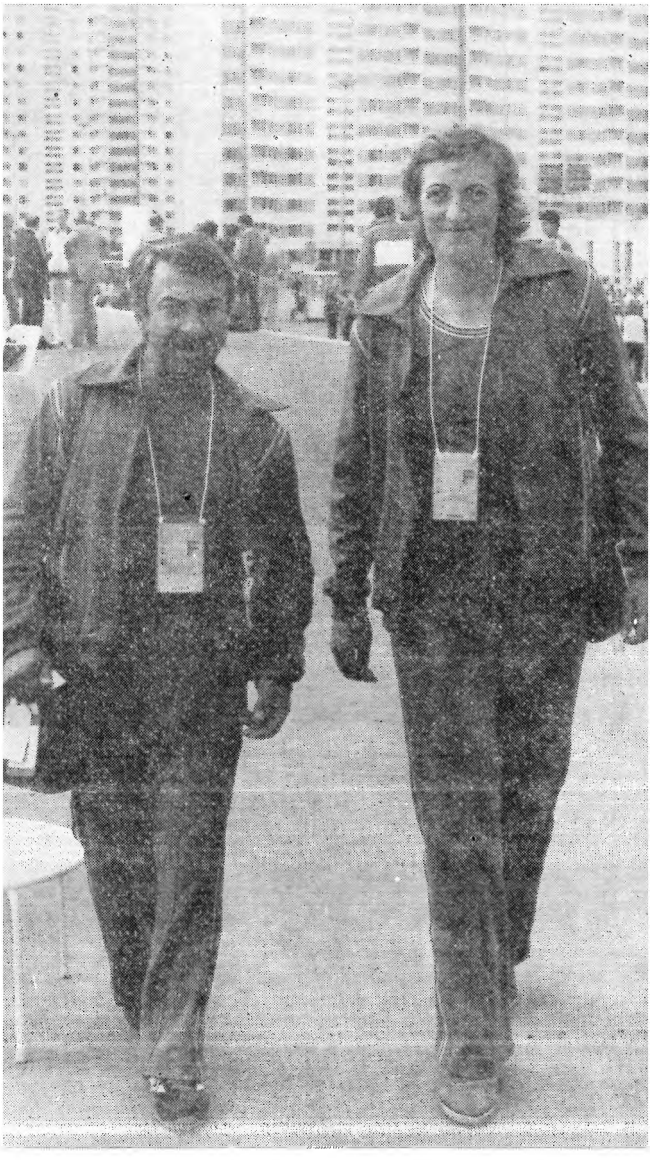

„Slăbisem aproape 6 kg înaintea finalei olimpice și doar glumele profesorului Lupu îmi mai risipeau frămîntările...“

Campioana olimpică de la Moscova și „secundantele" sale, Antonina Mașina (stînga) și Martina Schröter (dreapta)

☞ *O partidă de vînătoare la peste 2 000 m altitudine*

10 noiembrie 1978. Primul contact cu apa Pacificului, la Tamanga, în Noua Zeelandă, înaintea startului de la Karapiro

La Grünau, în 1979, a început șirul succeselor

Sanda pare mulțumită de Empacher-*ul primit cadou*

Pentru profesorul Ștefan Lupu, o amintire de neuitat între doi campioni olimpici, Corneliu Ion și Sanda Toma

Sanda și-a completat palmaresul cu medalia olimpică și surîde fericită fotoreporterilor la întoarcerea de la Moscova pe aeroportul Otopeni

O mare campioană și nu mai puțin celebra Risa, pe malul Snagovului

În vizita sa la Beijing, Sanda n-a pierdut prilejul de a cunoaște frumusețile artei milenare chineze

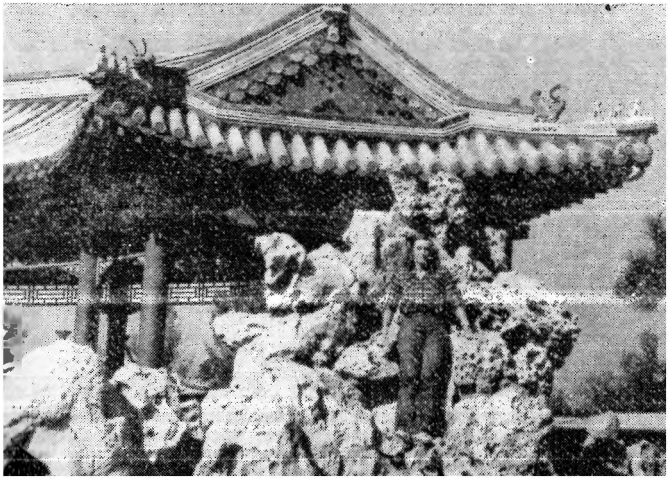

O plimbare pe marele Zid chinezesc nu se uită niciodată...

Lei 6,25